

Lof der zotheid

Desiderius Erasmus

vertaling Johan Geillyaert

bron

Desiderius Erasmus, *Dat constelijck ende costelijck Boecxken, Moriae Encomion: Dat is, een Lof der Sotheyt* (vert. Johan Geillyaert). Willem Geillyaert, Embden 1560

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/eras001lofd01_01/colofon.htm

© 2002 dbnl

Tot den Leser.

Eersame leser, hier spreekt een Sottinne: So aenmerct dan den rechten aert der Sotten oft Sottinnen, soo sult ghy wonder gewaer worden, *ende* dit Boeck recht verstaen, ende sal v wonderlijcke saken vertoonen.

So is dan der Sotten oft Sottinnen aerdte ende nature, dat sy het ghene dat sy spreken, recht wt spreken, recht so zijt meynen: het sy aen hemselfs waer oft lueghen: so ist doch by haer altijt waer, want sy meynent alsoo waer ende recht te zijn: doch by den hoorders staet dat onderscheet. Hooren sy dan van sulcke de waerheyt, so hooren sy de waerheyt goetront wt, sonder eenich becleeden oft bewimpelen: Hooren sy nu van haer dat contrarie, so hooren sy doch een onghebloemde goetronde Redene, ongheverwet oft verciert, oock Ja *ende* waer by den Sotten oft Sottinnen (waer van de Werelt vol is) diet spreken, maer in der waerheyt alsoot voor Godt ghelt, lueghen ende dwaesheyt.

Alsoo spreekt hier dese Goddinne Moriae, recht soot haer voorcoemt, *ende* menget al onder malcander, also, dat sy

somtijts loeft, dat te bespotten is, oock somtijts prijst, dat te prijsen is. *Somma*, doorgaens loeft *ende* prijst sy, dat de Werelt ooc loeft *ende* prijst, maer voor Godt de hoochste sotheyt is: Ja ordeel *ende* verdoemenisse. Loeft oock somwijls, dat voor God louelic is, maer daer spreect sy als *een* Sottinne, die niet en weet wat sy seyt, noch en merct, wat haer teghen of me gaet. Dit aenmerckt *ende* onderscheyt, so wilt v tot groote wijsheyt *ende* verstant leyden: *ende* v wijsen wat een *grontlicke* dwaesheyt der Werelt, met alle het gene *dat* sy (als werelt) loeft, prijst, *ende* aenhangt, is. Het welck ons de Heylige Bibelsche Schrift duysentfoudich betuycht. Dat oock den Autheur deses Boecks gedrongen heeft *onder* het dechsel eender Sottinnen Redene, de Weerelt voor te houden, hoe dul *ende* verdraeyt de selue sy, of by auonturen dat daer door yemant de ooghen mocht geopent worden, *ende* hem tot de wijsheydt Gods bekeeren. Welcke wijsheyt Gods, wederom een Moriae, dwaesheyt *ende* sotheyt voor de werelt is, *ende* blijuen sal, tot dat de Werelt niet meer Werelt sy. Soo alle Propheten, Christus *ende* Apostelen, betuygen.

Leest, merct, *ende* verstaet,
So siet ghy hoet in de werelt gaet.

J.G.

Erasmus van Rotterdam, wenscht zijnen Thome Moro salicheydt.

IN voorgaende daghen, doen ick wt Italien na Engelant reysde: op dat niet de geheele tijt, in welcken ick te peerde sitten moeste, versleten *ende* ouergebracht en worde met constloose *ende* ongeleerde Fabulen: soo hadde ick lieuer somtijts met my seluen van onse ghemeene studeringhen wat te handelen, of der seer gheleerder ende lieffelicker vrienden te ghedencken, die ick hier ghelaten hadde. Onder de welke ghy mijn More zijt voornamelick in ghedachtenisse gecomen: wiens afwesende gedachtenisse ick afwesende voorwaer niet anders en pleghen te ghebruycken, dan ick teghenwoordich zijnde plach uwes tegenwoordigen ghemeynschap te ghenieten: de welke, steruen moet ick, soo my oyt in het leuen yet soeters gheweest is. Soo dan, dewijle ick ganschelick voorgenomen hadde yet te doen, *ende* dese tijt niet seer bequaem en scheen tot ernstige handelingen, so heuet my behaecht, der Sotheyt lof te spelen. Ghy sult seggen: Wat Pallas⁺ heeft v dit inden sin ghegeuen:

+ Pallas was by de Heydenen de Goddinne der Wijsheyt ende Consten, anders ghenaemt Minerua. Dese (gelijck Homerus beschijft) gaf Ulyssi ende Penelope alle dinck in, daer gheen oorsake en scheen anders, waerom hem dat behoorde inden sin te comen.

Ten eersten heeft my daer toe vermaent uwen Toenaem, namelick Morus, v van Gheslachte aengheerft, welcken Toenaem met den naem Moria (dwelc Sotheyt is te segghen) soo wel ouereen coemt, als ghy vander sake selue vreemde zijt. Want ghy zijt oock na aller menschen ordeel seer vreemt daer van. Bouen desen vermoede ick, dat dit spel onses vernufts, soude v voornamelick aenghenaem zijn, daerom dat ghy pleecht in sulcke (dat is, die niet (so ick meyne) ongeleert, noch allesins onwijs en zijn) bootsen ende geckerien groot behagen te hebben, ende in het ghemeen leuen der menschen ganschelic eenen Democritum te spelen⁺: hoewel ghy voorwaer pleecht nae de sonderlinghe scherpsinnicheyt uwes verstants, veel anders te gheuoelen dan de ghemeyneman: ghelijck ghy na de ongheloouelicke lieffelicheyt ende lichtsinnicheyt uwer manieren, cont zijn, *ende soecen*

+ Democritus bespote, al wat inder Menschen leuen was: soo dwaes een dinck scheen hem onse gantsche leuen.

te zijne by alle menschen alsoomen wil. Ghy sult dan dese gedichte Oratie niet alleenlijck ghewillichlick ontfanghen, als een ghedenckteecken uwes medeghesellen, maer oock aennemen te beschermen, als die tot v begheuen is, *ende* nu niet mijne, maer uwe is. *Want* daer en sullen mueliglick gheene Lasteraers gebreken, die my sullen beschuldighen, dat dese bueselingen eensdeels lichtueerdiger zijn, dan eenen Leeraer der Godlicker dingen betaemt: ende dat sy eensdeels bitterder *ende* bijtachtiger zijn, dan der Christelijcker saechtmoedicheyt behoort: ende sy sullen roepen, dat wy de oude Comedie ⁺ofte eenigen Lucianum ⁺wederom voortbrengen, ende alle dinc als bijtende grijpen. Maer die door deses Arguments lichtueerdicheydt ende lachspel ghearghert worden, die wilde ick dat sy bedachten, dat desen vondt

- + De oude Comedia was een Schouspel by de Heydenen, waer in de menschen met grooter vrijheyt ghestraft worden, oock by Name, tot dattet door een Wet verboden wert, datmen niemandts Name en soude schande aendoen.
- + Lucianus is een Griecx Schrijuer, so schimpighen, dat hy oock de Goden niet en spaert, waerom hem oock is den Toenaem Atheos (dat is Goddeloos) ghegeuen.

ende exempel van my niet en coemt, maer dat dit selue voortijden *van* groote Autoren ghedaen is, dewijle Homerus ouer so menich Jaer den Vorsche ende Muysen Krijch gedicht heeft: ende Maro vander Mugghe, *ende* Moerboom plaetse: ende Ouiduis van den Notboome. Dewijle ooc Polycrates ende Isocrates (die hem verbetert) den wreeden Coninck Busiridem ghepresen hebben, ende Glauco de onrechtueerdicheyt, ende Fauorinus †Thersitem, ende den vierdagigen cortse, ende Synesius, de kaelheyt, ende Lucianus de Vlieghe ende Panleckerie. Dewijle oock Seneca spottende gheschreuen heeft, van dat *Claudius wilde Godt worden, ende Plutarchus van de tsamensprekinge †Grylli met Vlysse: ende Lucianus ende Apuleus van den Esel: ende ick en weet niet wie het Testament des Swijns Grunnij Corocottae beschreuen heeft, waer van oock de H. Hieronymus meldet.

Daerom

† Thersites was de alder onsienste mensche onder alle die tot Troie quamen.

* Claudius de Keyser, die voor den Tyran Nero regneerde, wilde onder het ghetal der Goden gheacht ende ghetelt worden, ende voor een Godt gehouden zijn: Dit beschrijft Seneca op spottische wijze.

† Gryllus was een Grieck, ende is door de Toouerie Circes verandert in een Swijn, *ende* disputeert met Ulysse, beuestighende dat der onredelicker dieren condicie beter is, dan der menschen.

die my hierin lasteren † moghen dencken (ist dattet hen goet dunct) dat ick hierentusschen om my te vermaken, op het Schaeckbert gespeelt hebbe, of (ist dat sy dit lieuer hebben) dat ick op eenen langhen stock ghereden hebbe. Want wat onbillicheyd sal dit ten eynde zijn, datmen (daer alderley Staet des leuens zijn spel ende vermakinghe is toeghegheuen) den konsten ende leeringhen ganschelick gheen spel noch vermakinghe en soude toelaten: voornamelick als door de Bueselinghen worden ernstighe dinghen voorghegheuen, ende als de spelen ende tijtuerdriuinghen also gehandelt worden, dat de Leser (die niet gantsch onuerstandich en sy) daerwt meer vrucht ghecrijcht, dan wt sommigher menschen ernstachtighe ende schoone Argumenten: gelijk als deen de Rhetorike of de Philosophie prijst, met eene door langen tijt te samen ghelapte Oracie, dander eenichs Princen lof beschrijft, dander een vermaninghe schrijft om krijch teghen de Turcken te voeren, dander voorseyt wat toeco-

†Mogen dencken, *etcetera*.
Dit spreeckt Erasmus totten berispers.

mende is, dander versiert nieuwe vraghen †van de Geyten wolle, daer van niet en is.

Want ghelijcker niet spottelickers en is, dan ernstighe dingen spottichlick †Dat is, van onnutte dinghen.
handelen: also en isser niet lustighers, dan spot en de bueselinghen also te handelen, datmen niet en schijne ghespot of ghebueselt te hebben. Van my sullen wel andere oordeelen: hoewel (so my de eyghen liefde niet ganschelick en bedriecht) wy hebben de Sotheyt ghepresen, maer niet gheheel sottelick.

Nv op dat ick op de beschuldighe van bitter ende bijtende woorden, antwoorde: Dese vrijheyte is altyts vernuftighen menschen toeghelaten geweest, dat sy soudon ongestraft met boerden, ende gesouten woorden op het gemeyn leuen der menschen spreken, so verre dese vrijheyte niet tot raserie en quame. Daerom verwondere ick my te meer, dat te desen tijde de ooren so teeder *ende* weygher zijn, datse by na niet en konnen lijden dan de hooghe ghewoonlicke tijtelen. Men mach oock sommighe sien, die so verkeerdelick religioos ende Godvreesende zijn, dat sy lieuer, oock de alderswaerste lasteringhen teghen Christum soudon verdraghen,

dan den Paus ofte Prince met het alder lichtste spotwoordt laten besprenghen, voornamelick, so het yet den buyck aengaet.

Maer die het leuen der menschen also aentast, dat hy ganschelick niemant by name en roert, ick bidde v, schijnt dese te bijten, of eer te leeren: Want anders, hoe menichsins taste ick doch my seluen aen: Bouen desen, die gheenen aerdt der menschen voorby en gaet, die schijnt op gheenen mensche, maer op alle seylen toornich te zijn.

So dan, ist datter yemant wil roepen dat hy gheraeckt is, die sal zijn eyghen consciencie openbaren, of ymmers zijn vreese.

Op dusdanighe wijze heeft voortijden de heylige Hieronymus veel vrijer ende bijtigher ggeschimpt, oock somtijts sonder de namen te sparen. Maer wy en hebben ons niet alleen ganschelick van de Namen onthouden, maer hebben oock bouen dien de reden also ghematicht, dat de verstandighe Leser, lichtelick sal verstaen, dat wy meer lust dan bijtinghe ghesocht hebben. Want wy en hebben nerghens ghelijck[†] Juuenalis, dien bedeckten Poel der boosheynt aengheroert, maer hebben ghear-

[†]Juuenalis was een berisperre van elcken

beyt om dinghen te verhalen die meer bespottelijck, dan schandelijck waren. Ende ist datter yemant is, die met dese redenen niet en can ghestilt noch gherust worden, die sy ten minsten dit ghedachtich, dattet eerlick is van der sotheyt ghelastert te worden: dewijle wy dese hier hebben ghemaect te spreken, so hebben wy haer moeten sulcke redenen toelaten, als hareⁿ Persoon betaemde. Maer waerom schrijue ick dit tot v, ghy die so sonderlinge een [†]Patroon zijt, dat ghy oock saken die niet seer goet en zijn, seer wel cont beschermen. Vaert wel ghy welsprekenste More, ende beschermt uwe Moriam neerstelick. Wt den Velde den neghensten dach Junij. Anno M. D. viij.

[†]Patroon is een voorsprake ende verantwoorder.

Het Lof der Sotheyt,

ghedicht door Erasmus van Rotterdam.

De Sotheyt spreeckt selue dit gantsche boek door, de welcke Erasmus maect als een Goddinne sprekende ende haerseluen prijsende.

HOe de menschen int ghemeyn van my spreken, (want het en is my niet verborghen, hoe seer de Sotheyt ghelastert wort, oock door de aldersotste) nochtans dat ick, dat ick alleen (segghe ick) die *ben*, die met mijne godtheyt beyde Goden ende Menschen verblijde[†]. Dat wort oock hierwt oueruloedelick bewesen, dat so haest als ick in dese seer groote vergaderinghe ben voortghecomen om te spreken, terstont eens yghelicx aenschijn met een nieuwe ende ongewoonlicke vrolickheyte verclaert is: also hebt ghy haestelick het voorhoofd[†] ontrompelt, also lieflick *ende* blijdelick hebt ghy my toegelachen, dat ghy voorwaer alle die ick hier van allen syden tegenwoordich aenschouwe, my schijnt

[†]Het volc int ghemeyn straft de Sotheyt, *ende* is doch de Sotheyt selue: daerentegen louet de duecht, ende laetse veruriesen.

[†]*Men* seyt *datmen* het voorhoofd *rompelt* ofte te hoope trect, als *men* benout ofte droeuich wort: *ende* *datment* ontrompelt ende wt breyt, als *men* vrolick is.

te samen van de Homerischer Goden Godlicken dranck met †Nepenthe, droncken te zijne, daer ghy te voren droeuich ende sorchfuldich saet, ghelijck of ghy onlancx wt den holle Trophonij* waert wederghecomen. Ende ghelijck het pleech te gheschieden, dat so haest als de Sonne haren schoonen ende gulden mont der aerden verthoont, of als na den scherpen Winter, den nieuwen springtijt met soete Westwinden aencoemt, terstont alle dinghen een nieu aensichte, nieuwe verwe ende ganschelick een nieuwe iuecht ontfangen: also hebt ghy my aensiende, terstont een ander aenschijn ghecreghen. So dan dat de Oratoren (anders groot geacht zijnde) nauwelick kunnen met langhen tijt bedachte Oracien te weghe brenghen,

† Nepenthes is een cruyt, wiens sap in Wijn vermengt, verdrijuet truericheyt. Sommige meynen dattet sy Buglossa, dat is Ossentonge, ofte Borage, van de welcke Galenus schrijft dat sy in wijn vermengt, oorsake der vruechde sy.

* Trophonij hol was in Lebadia, waerin een Duyuel gheuraecht zijnde, antwoord gaf propheterende van toekomende dingen: waer wt de ghene die daerin ghegaen waren, truerich magher ende onghestelt wederquamen: ghelijckmen by ons van S. Patricius vagheuyer in Irlant, spreect.

te weten, dat sy de sware sorchfuldicheden des herten verdriuen, dat hebbe ick terstont met mijn aensien alleen volbracht.

Maer waerom ick te desen daghe met dese ongewoonlicke vercieringhe ben voortghecomen, dat sult ghy nv hooren, so verre het v niet en verdriet, my (die spreke) de ooren te verleenen: niet voorwaer sulcke ooren waer mede ghy pleecht de Heylighe Predikers te hooren, maer daer mede ghy pleecht de Guychelpijpen ende Marcktboeuen, ende schalcke Sotten toe te hooren †, *ende* sulcke ooren als met welcke voortijden onse Midas den Pan *hoorde †. Want

† Hy grijpt het volck int ghemeyn by der Nuese, dat sy de Predicanten in de Kercken coudelick ende slaperlick hooren, of ganschelick niet en hooren, maer de Marcktboeuen ende Guychelaers seer neerstelick aenhooren.

* Midas den Pan hoorde. Erasmus wijst op de Fabel. Als Phebus de God der Consten, ende Pan de God der Boeren, *ende* Woden, te samen songhen ende pijpten om prijs, ende Midas een onuerstandich toehoorder *ende* richter der Musijcke, so oordeelde hy dat Pan den prijs met best singhen ende pijpen ghewonnen hadde. Daerom Phebus vertoornt zijnde, sette hem Esels ooren aen.

† Dit betaemt den Persoon der Sotheyt, de welcke Wijsheyt Sotheyt, ende Sotheyt Wijsheyt acht. *Ende* merckt, sy naemt de Wijsheyt schandelick ende eerloos.

Het lust my een weynich by v den Sophist te maken: niet voorwaer sulcken Sophist als die zijn, die te desen tijde den kinderen sommighe benoude bueselinghen indrucken, ende hen leeren meer dan wijuische hardtneckicheyt tot kijuen: maer ick sal de oude Sophisten nauolghen, die welcke om den schandelicken naem der wijsheyt te schouwen, hadden lieuer Sophisten ghenaemt te zijne.

Deser oeffeninghe was, der Goden ende stercker mannen lof met lofboecken te vermeerden *ende* verbreyden. Ghy sult dan hooren den lof niet Herculis †, noch Solonis †, maer mijns selfs, dat is der Sotheyt lof.

Ende nv en achte ick oock alle de Wijse niet dit, die segghen dattet het aldersotste ende hoouerdichste is, dat yemant hemseluen prijst. Het sy doch so sot als sy willen, so verre sy bekennen dattet my betaemt. Want wat mach voeghelicker zijn, dan dat de Sotheyt haers selfs lof wtroepe, ende sy selue haerseluen singe. Want wie soude my bet wtdrucken, dan ick my seluen: ten

† Hercules was een ouersterck man, ghelijck oock Sampson.

† Solon was een van de seuen wijse.

sy dat ick moghelick yemandt bet bekent ben dan my seluen †.

Hoewel anders ic achte dit niet weynich eerlicker *ende* matiger te zijn, *dan* het ghene dat de gemeyn hoop der Edelen ende Wijsen dickmael doen, de welcke wt een verkeerde schaemte eenighen pluymstrijckende Orator, ofte loghenachtighen Poeet, welcken sy met loon ghehuert hebben, pleghen bedectelick te verordenen om van dien te hooren haren eyghenen Lof, dat is, enckel loghenen: *ende* nochtans dese beschaemde mensche verheft hierentusschen als een Pau zijne pluymen, ende richt den kam op, dewijle een schaemteloos flatteerder, dien die van gheender weerden is, den Goden ghelijck maect, *ende* dien als een volmaect exempel aller duechden voorset, (die selue wel weet dat hy meer dan †twee Octaue daer van is) ende de Craeye met vreemde pluymen

†Dat is opt alder verste.

† Dat eenen yegelicken Persoone betaemt, wort genaemt Decorum Persone, ende is, wannermen eenen yegelicken Persoone haren aerdt, ghesintheyt, beweghinghe ende sprake toeschrijft, gelijk dat een Boer boericklick, ende een Dwaes dwaselick spreect, also betaemet der Sotheyt, *ende* staet haer wel, dat sy haerseluen prijse, ende gheen wijsheyt en spreke, dan by ongheualle.

verciert, *ende* den Moorman wit maect, ende wt een Vlieghe eenen Elephant maect.

+

- + Het zijn louter spreekwoorden, daerop Erasmus hem hier beroept, Twee octaue van een ander zijn, is so veel geseyt, So verre als den Hemel vander Aerden is, Wit van Swert, want in twee Octaue gaen ghemeynlick de stemmen der Musijck.

By den Esopo is een Fabel, hoe de Craeye hebbe Pauwen vederen, ende alderley voghelen gheueerte vergadert ende haer daer mede becleedt. Dese voghelen als sy den list vernamen, hebben sy de onwijse craeye weder ontbloot, ende een yghelick zijn vederen weder wtghetoghen: daer toe gheslaghen, *ende* ten laetsten voor een Sottinne laten naect staen, half doot. Daer van schrijft Horatius.

Dat spreekwoort wort in veel manieren ghebruyckt, als wanneer een hemselfs wijsmaect, ende wtgeeft voor tghene dat hy niet en is, ende heeft doch des een aensien: gelijk als wanneer een Bedelaer een vreemt cleedt ontleent, hem onder de Edele mengt, gelijk de peertstront met de appelen de Riuiere af swam, ende seyde: Hier swemmen wy appelen. Oft ghelijckmen seyt vanden Cumanischen Esel⁺

⁺Cumanisch Esel

, die hemselfs met eens Leeuwen huyl bekleedde, ende hem voor eenen verschrickelicken Leeuwe wtgaf, Ten laetsten by de ooren bekent, wert hy van alle man bespot, ende met cluppels ghedwongen de huyl af te legghen. Somma, wie in cleederen van andere, pracht ende hoochmoedich is, wordt met dit spreekwoort ghesteken, De Exter danst in vreemde vederen: Wanneer dan een ygelick dat zijne weder neemt, so en heeft sy niet. Cortaf, wie hemselfs wijsmaect te zijn, oft laet wijs maken dat hy niet is, die maect hemselfs tot eenen Sot, oft laet hem Hoornen op setten: ende vederen aensetten die niet zijn en zijn, een lof gheuen dat hy niet weet te vercrijgen, als de Uos den Raue dede, daer sy den keeskant inden beck hadde: liet haer een Sots oore maken, als dat sy wijs ware, wanneer sy maer en konde singen, so en waer haers ghelijck niet, also oock alle die hen in ander lieden mont, van buyten soecken, die ghelououen al wat de pluymstrijckers *van* haer seghhen: Dese prachten in vreemde vederen, als de Exter: Ende van dien isser een groot ghetal. *Ende* dese Sotten zijn by de Gheleerde veel, *ende* den Uorsten gemeyn, die rapen ende lesen de pluymstrijckers vederen te samen, dat sy eenen gheleerden Sot oft schoone Exter aen Myda maken. Daer is de waerheyd dier, daer vercooptmen den adem, men slijpter de woorden: ende waer een Traso is, daer vint hem gewis een Gnato, de armen hebben dan noch dat voordeel, datse de waerheyd hooren, *ende* haer niemant en loeft, daer sy niet te louen en zijn. Waerom de Coninck zijn Croon met voeten tradt, sprekende, O ghy onsalighe Croon, der waerheyd berooft. *Ende* een ander die loochent de Uorsten yet anders te konnen dan rijden, daerom dat onuerstandich peert niet en wist, wie op hem sit, so en kondet niet huylchelen. Wie nv hemselfs also van buyten soect, *ende* eenen Rock laet aen trecken die niet zijn en is, die wort ghewis een sulcke Exter, want also dat Gout door tvyer (spreect de Wijse *man*) wort geproeft, also de Sot voor des louenden mont. Wie *hem* louen laet, *ende* hijt daer voor houdt, is gewislic een Sot. Want wat hebt ghy (spreect Paulus) *dat* ghy niet en hebt ontfangen.

Soect v seluen inwendich in uwer herten⁺

⁺Hemselfs in hemseluen
soecken

, *ende* in de Wet des Heeren, wie ghy oock zijt. En ghelooft niemant meer van v, dan v seluen⁺

⁺En ghelooft niemanden
meer dan v/ dan v seluen.

: dyne consciencie is duysent ghetuygen: daer suldy vinden eenen put vol alles quaets. *Ende* een sulcken gruwel, waer voor ghy v seluen moecht vreesen: en ghy v anders recht siet, *ende* selfs leert kennen, dat sal v de vlueghelen besnijden, *ende* het pochen *ende* prachten wel weren.

Daerom en bedriecht v seluen niet, ende en meet v niet (als de huylchelaers doen) *van* buyten: anders ghy sult, Ja v selfs welbehagen, ghelijck den Pau als hy den steert aensiet, maer besiet de voeten, dijn schandtlick hert totten quaden gheneycht, hoe onlustich dat dat sy tot het goede, so sult ghy v leeren kennen, andersins nimmermeer: de eyghen liefde is te groot, de mensche behaecht hemselfs te wel, gheuen hemseluen al ghewonnen: also dattet oock

[deze pagina bevat alleen noottekst]

periculooser is van hemseluen te oordeelen, *ende* onder duysent nau een en is, die hemseluen kent: de eygen liefde verblint dat oordeel. Ende dat spreekwoort luydt op die eyghentlick, die hemsels bedriegen: meer dan op die, die haer laten bedrieghen: also oock de Exter haer selfs voor eenen Pau hielt: O dier Pauwen zijn veel, want een yghelick denct synen wech de beste te zijn, zijn Marotte behaecht hem wel, daer om is der Sotten dat lant vol, de eyghen liefde is dat grootste laster te ouerwinnen: waer af schier versaecht *ende* gheclaecht hebben alle Heylighen. Wanneer alle lasteren ophouden, so beghint dese alder eerst, den mensch en is hemsels niet genoeg bekent, zijn hert is te crom, zijn ooghen te scheel, also dat sy van hemsels niet en mogen oordeelen: Want wie verstaet de sonden alle, so Daudid seyt. Want veel lasteren zijn be-cleedt met den schijn des duechts, so dattet de mensche nimmermeer gewaer wort, waer om Daudid spreekt, Wie merct de fauten alle: Heere maect my reyn van mijne inwendighe *ende* heymelicke, de mensch bedriecht hemsels voort en voort, waerom hy niet en kan van hemsels oordeelen: Ende de gantsche Wet en eyscht anders niet, dan dat Apollo (gheuraecht zijnde) antwoorde, Kent v seluen, de mensche is van naturen loghenachtich: also is den mensche hemsels een mensche, bedriecht, *ende* liecht hemsels sonder ophouden⁺

⁺*Niet ende* liecht seerder dan een ygelick hemsels.

. Daerom en ist niet seker, hemsels te ghelooouen *ende* betrouwen: *Ende* den sprueck Pertij is gansch periculoos, doch recht, als dat een yghelick sal in zijn herte gaen, hemsels daer soecken: namelick, in hemseluen van binnen, *ende* niet van buyten, oft van yet wtwendichs: als, konst, cleedinge, rijckdom, ander lieden *naem*, lof, *ende* oordeel, maer nv ymmers de mensch hemsels niet en kent, hoe soude hy van hemsels oordeelen: de wijle de sentencie wt de kennisse der saken behoort te gaen. En smeeckt slechts v seluen niet, of ghy bedriecht inder waerheyt, *ende* liecht v selfs. Daer en is gheen mensch die v binnen den Jare so veel luegenen in de hant gheeft, als ghy v seluen, ghy soudt hem voor een licht Gesel achten, die v so veel loghe: houdt nv v seluen daer voor, *ende* wacht v voor v selfs, ghy zijt v selfs grootste vyant die opt hittichste v veruolcht, de mensche is hemsels den Duyuel: waerom wy onselfs hebben afgeseyt inden doop, *ende* Christus wil dat desen zijn selfs verloochene, *ende* zijn siele *ende* leuen haet, die anders wilt zijn Discipel oft Jongher zijn, want des menschen vianden zijn zijne huysghenooten, so Micheas seyt: daarom hoedt v voor uwen besten vrient, dat is, voor v seluen, want enckel Pauwen, *ende* alsulcke Exters is der werelt vol, Ja den ganschen hoop, niemand en siet op de voeten, alleman draecht den steert om hooch: prachten *ende* pochen daer niet en is, oft ten minsten niet onse en is, braggheren in vreemde cleederen: Wanneer nv God zijn vederen van ons name, Ja oock vanden alder heylichsten, souden wy sien wie wy zijn, want louter gauen Gods zijnt dat wijt hebben.

Cumanisch Esel

Hemsels in hemseluen soecken

En ghelooft niemanden meer dan v/ dan v seluen.

Niet ende liecht seerder dan een ygelick hemsels.

[deze pagina bevat alleen noottekst]

[deze pagina bevat alleen noottekst]

Ten laetsten volghe ick dat gemeyn spreekwoort, waermede men seyt dat die hemseluen met rechte prijst, die anders gheenen prijser en heeft. Hoewel hier verwondere ick my hierentusschen van der menschen (sal ick segghen) ondanckbaerheydt oft luyicheyt, onder de welcke (hoe wel sy alle my seer lief hebben, ende mijn weldaet gheerne gheuoelen) nochtans in so menighen voorleden tijt niemant gheweest en heeft, die den lof der sotheyt met een danckbare Oracie soude verbreydt hebben, daer doch sommighe gheweest zijn, die de wreede Tyrannen Busirides ende Phalarides, vierdagische kortsen, vlieghen, kaelheden, ende diergelijcke plaghen verheuen hebben met lof, dien sy met grooter neersticheyt, *ende* met groot verlies des slaeps *ende* keersluchts ghedicht hebben.

Van my sult ghy een Oracie hooren die wel onbedacht, ende onbearbeyt, maer soveel te warachtigher is. Ende ick en wil niet dat ghy dit acht versiert te zijne, tot verheffinghe des vernufts, ghelijck den ghemeynen hoop der Oratoren pleecht. Want dese (ghelijck ghy weet) als sy een Oracie die gheheele dertich iaren lanck bearbeydt (ende oock somtijts van eenen anderen ghemaect is) voortbrenghen, soo sweeren sy nochtans, dat sy die in drye daghen, ende als spelende gheschreuen, oft oock voorghelesen hebben: Maer my heuet altijdts aenghenaemst gheweest, te segghen al wat op de tonghe quam.

Maer dat nv niemant van my en verwachtte, dat ick na der ghemeyner Oratoren ghewoonte, soude my seluen met eenighe diffinitie oft beschrijuinghe verclaren, ende oock veel min, dat ick my soude deelen⁺. Want beyde dese dingen souden onuoorspoedichlick toegaen, te weten, die te bepalen ende ommeschrijuen (wiens Godheyt haer so wijdt bestreckt) of die in stucken te deelen: in wiens dienst ende eere alle dingen, so seer eendrachtich zijn. Ende

+ De Oratoren pleghen int beghin haerder Oracie, de sake daer sy van spreken te diffineren ende beschrijuen, wat sy sy, ende hoe wijt sy strecke: ende daer na te deelen, segghende hoe menigherley die zijn, of in wat deelen sy mach ghescheyden wesen, om van eenen yghelicken bysonder te handelen. Maer de Sotheyt is so groot, dat sy haerseluen niet en can ommeschrijuen: ende begrijpt in haer so veel dingen, die alle euen sot zijn, dat sy haer niet en can bequamelick deelen, ghelijck de Oratoren pleghen hare materie te deelen.

waer toe soudet oock dienen dat ick soude als een schaduwe ende beelde *van my*, door beschrijuinghe voor ooghen setten, dewijle ghy my tegenwoordich teghenwoordichlick met ooghen aensiet. Want ick ben ghelijck ghy siet, die warachtighe Fonteyne des goets, de welke de Latijnsche Stultitiam, ende de Griecsche Moriam noemen ⁺. Hoewel, wat noot wast oock dit te segghen: ghelijck of ick niet genoegh met mijn aensichte, *ende* niet met het wesen mijns aenschijns wt en gaue, wie ick sy: of gelijck of die, (so daer yemant ware) die strede dat ick Minerua ⁺ of Sophia ⁺ware, niet en konde terstont alleenlick door het aensien ghestraft worden, oock als ick

⁺Stultitia in het Latijn *ende* Moria in het Griecx is te seggen *Sotheyt*

- + Minerua was de Goddinne der wijsheyt ende konsten.
- + Sophia, is in het Griecxsche te segghen, wijsheyt.

geen sprake en gaue, de welcke een onbedrieghelick Spiegel des herten ende ghemoets is. Veysinghe of bewimpelinge en heeft by my geen plaetse, noch en can niet een dinck met den aensichte toonen, ende een ander int herte verborghen houden: maer ben allesins my seluen seer gelijk, so dat oock, die my niet en connen bedecken, die aldermeest den Persoon ende Titel der Wijsheyt henseluen aentrecken, ende als †Apen zijn in de purpur, ende als *Esels in der Leewen huydt wandelen. Want hoewel sy hen seluen neerstelic veynsen, nochtans wort †Midas door de vreemde wtstekende ooren verraden.

- † De Ape in purpur] Dit Spreekwoordt wort gheseyt van de gene die eenen wtwendighen schijn hebben van groote Personagien, maer inwendich boeuen zijn.
- * Daer is een Fabel vanden Esel, die een Leeuwen huydt hadde aenghetoghen, ende was langhen tijt voor een Leeu gheacht, ten laetsten wert hy aen zijn ooren beken, ende gheslaghen.
- † Midas] Erasmus wijst op de Fabel bouen gemeldet, als Phebus de God der Consten, ende Pan de God der Wouden om prijs songhen ende pijpten: ordeelde Midas, dat Pan ghewonnen hadde: Waerom Phebus vertoornt zijnde, schiep Myde twee Eselsooren aen, de welcke hy niet en conde soo seer verbergen noch bedecken, zijn Baerdscheerder moestet weten. De welcke, doen hy sulck een nieu ende wonderlic dinck niet en conde verswijghen, ende niet en dorste daer van seggen, so heeft hy een graf gemaect, ende daer in geroepen: De Coninck Midas heeft Esels ooren: daer na heeft hy dat graf toeghestopt, ende metter tijt is wt dit graf riet ghewassen: het welcke vanden winde gheroert zijnde, heeft sulcke stemme gegeuen, als de Baerdscheerder daer in hadde begrauen.

Ende dat is ooc by Hercules een ondanckbaer aert van menschen, de welcke, hoewel sy voornamelick van onser bende zijn, nochtans henseluen by den ghemeynen man so seer schamen onses Naems, dat sy dien alomme den anderen als groote †schande oplegghen.

†Deen Sot verwijt den anderen de Marotte.

Daerom dewijle dese metter daet de aldersotste zijn, maer willen schijnen wijse ende Thales †te zijne, sullen wy die niet met seer goeden rechte † Morosophos noemen: Want het behaecht my oock in desen deele, de Oratoren onser tijden na te volghen, de welcke achten henseluen ganschelick Goden te zijne, als sy gelijk Swaluwen schijnen twee Talen te connen, ende achtent een ouerschoone daet te zijne, dat sy hare Latijnsche Redenen ondertusschen met Griec-

†morosophos is int Griecsche, sotwijs

+ Thales was een seer *vermaert* Philosoph, ende een van de Seuen Wijse. Dese heeft aldereerst de Secreten der Astrologie bekent, ende de naturen der dinghen ondersocht. *etcetera*.

sche woordekens vermenghen, hoewel die daer geen plaetse en hebben. Ende ist dat sy gheene vreemde woorden en weten, soo trecken sy vier of vijf oude afgheleyde woorden wt oude verrotte Boecken, om daer mede den Leser te verblinden: †te weten, op dat de gene diese verstaen, hen seluen meer ende meer behaghen: ende diet niet en verstaen, so veel te seerder prijsen, hoe sy min verstaen: (want dit is voorwaer eenen schoonen aert der lusten onses volckx, dat sy de alder vreemste dinghen alder meest achten) ende die wat eerghieriger zijn, nochtans toelacchen ende prijsen, ende als †Esels de ooren roeren, op dat sy den anderen schijnen de sake seer wel te verstaen, seggende, Dat is wel alsoo.

†Maer nu come ic weder totten voorgenomen handel. So weet ghy dan mijnen naem, O mannen, hoe sal ick v bynamen? Hoe anders, dan aldersotste? Want wat Naem can de Goddinne Sotheyt haren dienaren geuen, die eerlicker sy:

†Wie de Uader der Sotheit sy.

† Sotten willen verstandich schijnen, ende en decken oft verschoonen niemant soo seer, als den Sotten.

† De Esels hebben seer lange ende roerlicke ooren, so dat sy schijnen seer goet oordeel in de ooren te hebben, hoewel sy de alder dwaeste zijn.

Maer dewijle het niet so velen bekent en is, van wat Gheslachte ick geboren ben, dat sal ick nv door de goede hulpe der †Musen arbeyden te verclaren. Voorwaer noch Chaos, noch Orcus, noch Saturnus, noch Japetus, noch eenighe ander wt de afghesette *ende* verrotte Goden en heeft mijn Vader niet gheweest, maer Plutus, die de eenighe (oock met ondanck Homeri ende Hesiodi, ende oock Jupiters selue)

†Muse waren negen
Goddinnen aller Wetenschap
ende Consten.

+Vader der menschen ende der Goden is:

Na wiens wille alleen, ghelijck voortijden, alsoo oock nv alle dinghen, heyilige ende onheyliche, opwaerts ende nederwaerts verandert ende vermenght worden: na wiens goetduncken, Krijgen, vrede, rijcken, raden, ordeelen, vergaderinghen, houwelicken, beloften, verbonden, Wetten, consten, schimp, ernst (de adem feylt my) int corte, alle ghemeyne ende eygen saken der menschen bedient worden: sonder wiens hulpe dat gantse

- + Hesiodus schrijvende van het Gheslachte der Goden, bewijst dat Chaos ende Orcus de oorspronck aller Goden zijn. Ende Jupiter is by Hesiodum ende Homerum dickwils ghenaemt, de Vader der Menschen ende Goden. Saturnus was Jupiters Uader. Japetus was Saturni Broeders Sone. Plutus is Rijcdom, ende de Godt des Rijcdoms.

volck der Poetscher Goden: Ja (ick sal vermetelicker segghen) oock de wtuercoren Goden souden oft ganschelijck niets zijn, of voorwaer magerlic ende coudelick met haren eygenen cost leuen.

So wie Plutum vertoornt heeft, dien en can oock Pallas ⁺niet hulpe genoeg doen. Maer hierenteghen wie zijn gonste heeft ⁺, die mach oock den oppersten Godt Jupiter met zijnen blixemghebieden, dat hy hemseluen gae aen eenen strop verhangen. ⁺De moeder der Sotheit Van desen Vader roem ick my seluen geboren te zijne. Dese heeft my ghegenereert: niet voorwaer wt zijne hersenen, ghelijck Jupiter die ernstighe Pallas ghegenereert heeft, maer wt de alderschoonste ende lustichste Goddinne Neotes ⁺: ende wederom niet aen haer ghebonden zijnde door het droeuich houwelick, ghelijck die [†]Cruepel

⁺Neotes is Joncheyt, so coemt de Sotheyt voornamelic van rijedom ende Jonckheyt.

+ Pallas was de Goddinne der Consten, ende oock der Wapenen. Conste ende duecht sonder ghelt, en zijn niet gheacht: ende de zenuwen des Crijchs zijn ghelt.

† Cruepel Smit] Hy meynt Uulcanum, de welcke wt Jupiter ende Juno gheborn zijnde, was om zijner leelicheyte ende onsien-

Smit gheboren is, maer ghelijck onsen Homerus spreect, †in liefde vermengt: het welke niet weynich soeter is.

Ende (op dat ghy niet en dwaelt) Plutus en heeft my niet ghegenereert nv oudt ende blindt zijnde, ghelijck hy by Aristophanen is: maer voortijden, doen hy noch ongheschent was, ende heedt door de iuecht, ende niet alleenlick door de iuecht, maer veel meer door den Goddelicken dranck, den welcken hy doe bi geualle aen der Goden disch oueruloedich ende onghewatert ghedroncken hadde.

Ist dat ghy oock begheert de plaetse te weten waer ick gheboren ben (dewijle te desen tijde dat voornamelick gheacht wordt de edelheyt aen te gaen, in wat plaetse men eerst gheweynt heeft) Ick en ben niet geboren in de dwalende Delo †, noch inde waterige Zee, noch in de holle speloncken, maer in de gheluckige Eylanden, daer alle dinck wast ende voorcoemt ongesaeyt ende onghe-

†Apollo was in Delo gheboren, ende Uenus in de Zee.

† In liefde vermengt.] Dese woorden ghebruyct Homerus ghewoonlick als hy wil gestelen byslapinghe beduyden: also schendt de Sotheyt haer seluen (ghelijct der Sotheydt betaemt) segghende dat sy niet wt houwelic, maer wt ouerspel is geboren. Also roemen de Sotten van dingen, daer van sy hen behooren te schamen.

ploecht: in de welcke geen arbeyt, noch oudde, noch crancheyt en is, noch ergens in de velden †Asphodelus Malua, squilla, of wickse, of boonen, noch eenige andere dierghelijcke bueselinghe ghesien en worden. Maer daer is alom den oogen ende der nuese seer aenghenaem †Moly, *Panace, †Nepenthes, Amaracus, Ambrosia, Lotus, Rosa, Viola, Hyacinthus, Adonidis Houekens[†]. Ende ic in dese wellusticheydt gheboren zijnde, en hebbe mijn leuen niet met weenen begost: maer hebbe mijner moeder terstont toeghelachen.

[†]Dit zijn costelicke, ende welrieckende ende schoone Cruyden.

Ende nv, ick en benijde niet, dat den oppersten, †Jupiter van een Geyte gesoocht ende geuoestert is: dewijle my geuoestert hebben met hare Borsten [†], twee de alderschoonste Goddinnen, †Methe, die van *Baccho gheboren is, ende †Apedia, de Dochter Panis: de welcke

[†]voestervrouwen der Sotheyt.

- † Dit zijn dinghen van cleyner weerden, ende dienen tot armer luyden cost.
- † Moly] Mercurins gaf Ulysse dit Cruyt, tegen Circes venijn ende toouerie.
- * Panace] is goet teghen alle siecte, daer van heetet, Heelt alleman.
- † Nepenthe] is Boragie, ende maect vrolick.
- † Jupiter was met Geyten melc opgeuoet.
- † Methel] is Dronckenschap.
- * Bacchus] is des Wijns.
- † Aperia] is onuerstant ende ongeleertheyt.

ghy hier oock siet in het geselschap mijner Medegesellinnen *ende* Dienstmaechden
 †: der welcker Namen so ghy wilt weten, ghy en sult die by Hercules, niet anders van
 my hooren, dan in Griecks. Te weten dese die ghy met verheuen wijnbrauwen
 siet, is †Philautia. Ende dese die ghy siet als met toelachende oogen *ende* tsamen
 staende handen prijsen, is *Kolakia. Dese die half slaperich *ende* den slapenden
 gelijk is, is †Lethe ghe-naemt. Dese, die op beyde elleboghcn ligt, met tsamen
 gheuouden handen, is *Misoponia. Dese, die metten Roosen Crans gecroont is,
ende alomme met welriekende Salue ouergoten is, is †Hedone genaemt. Dese,
 met slipperige *ende* ongestadige oogen, is *Anoia genaemt. Dese, met de clare
 huydt *ende* welgeuoed den lichame, is genaemt †Tryphe. Ghy siet oock twee Goden
 mede onder dese Vrouwen: waervan sy den eenen *Komon, *ende* den anderen †
 Negreton Hypnon noemen. Met deser (segge ick) dienaren getrouwe hulpe, brenge
 ick alle dingen onder mijne Heerschappie, regnerende oock ouer de Coningen
 selue. Dus hebt ghy mijn Geslachte, opbrenginge *ende* Medegesellinnen gehoord.

Nv, op dat ick niemandt en schijne

†Der Sotheyt Camenieren
ende medegesellinnen.

†Philautia eygen liefde.

*Kolakia, Flatteringe

†Lethe, Uergetelheyt.

*Misoponia haet des
 arbeydts, ofte leuycheyt.

†Hedone, Wellust.

*Anoia, wtsinnicheyt.

†Tryphe, Genoechte.

*Komon, dat is de God *der*
 dronckenscap, *ende*
 onmaticheyt.

†Negreton Hypnon, dat
 noemt Homerus seer diepen
 slaep, waer *van men* niet wel
 en can wacker worden.

sonder oorsake my seluen een Goddinne te noemen, so hoort toe met toeghereecten ooren, wat grooter nut ic beyde den Goden ende menschen aenbrenge, ende hoe wijt mijnen Naem strect. Want ist dat een niet ongeleerdelic geschreuen heeft, dat Godt zijn, is de menschen helpen: ende ist dat die te rechte zijn inden Raet der Goden aenghenomen, die wijn oft kooren ofte eenige ander nutticheyt den menschen ghetoot hebben: waerom en soude ic niet te rechte de †Alpha aller Goden genaemt ende gheacht worden?

Ten eersten, wat can soeter of dierbaerder zijn dan het leuen? Maer het begin hier van, wien behoortmen toe te schrijuen dan my? Want noch de †Lance Palladis van machtigen Vader gheboren, noch de Schilt Jouis des wolcken samelers en genereert noch verbreyt het menschelijcke geslachte niet: Maer hy selue de Vader der Goden, ende Coninck der menschen, die met eenen wenck den gantschen Hemel doet beuen, moet zijnen driespitsigen blixem afleggen, ende dat wreede Titanisch aen-

†Desen aenworp geeft Homerus Palladi toe om dat hy eenen stercken Uader Jouem hadde.

† Alpha] noemden sy den eersten ende voornaemsten, om dat de Griecken (by de welcke Alpha de eerste letter is) het ghetal met letteren teeckenden.

schijn, waer mede hy als hy wel alle de Goden verschricht, ende moet ellendich als de Guychelaers eenen anderen Persoon aendoen, als hy wil doen dat hy somtijts doet, dat is, kinderen maken. Ende nv de Stoici achten henseluen den Goden aldernaest te zijne. Maer geeft my eenen die driemaal oft viermaal, of (soo ghy wilt) seshondertmaal Stoisch sy, nochtans moet oock dese selue (of hy schoon den baert, dat teecken der wijsheyt, dwelck hy ooc met den Bocken ghemeyn heeft, niet af en legt) zijnen hoochmoet nederleggen, ende het voorhoofd ontrumpelen, ende de Adamantische leeringhen wechworpen, ende een wijle ongheschicht ende sot zijn: In summa, die wijse moet my, my (segghe ick) moet hy roepen, ist dat hy wil Vader worden.

Ende waerom en soude ick niet nae mijn gewoonte claerlicker met v spreken? Ick bidde v, ist het hoofd, oft aensichte, oft borst, oft handt, oft oor (welcke de eerlicste leden geacht zijn) dat de Goden ende menschen genereert? Ick meyne neen, maer dat lidt dat so sot ende spottelick is dattet sonder lacchen *niet* en can ghenoot worden, is het ghene dat des menschen gheslachte verbreyt.

Dit is eerst de heylige Fonteyne waer wt alle dingen het leuen scheppen warachtelicker dan wt de Pythagorische †viere. Welaen nv, ic bidde v, wat man soude den mont willen tot den thoom des houwelicks begeuen, die (ghelijck die wijse pleghen te doen) eerst deses leuens onlust *ende* ongerief by hemseluen ouerleyde †: of wat wijf soude ten eynde den man toelaten, waert dat sy den sorgelicken arbeyt des barens, *ende* de swaricheyt der opbrenginge der kinderen wiste ofte bedachte? Nv, ist dat ghy het leuen hebt door het houwelic, *ende* het houwelic door mijn dienstmaecht Anoa †, soo verstaet ghy wel wat ghy door my hebt. Ende wat wijf die dese dingen eenmael versocht heeft, soudese willen wederom aengaen, ten ware dat de Goddinne Lethe †haer by stonde? Ende oock Venus selue, (of oock Lucretius daer teghen spreeckt †) en sal niet versaken, dat hare cracht (so onse goetheyt daer niet toe en coemt) crachteloos *ende* te vergheefs is. Soodan wt desen onsen Dronckighen *ende* Spottighen Spele comen de hoochmoedighe Philosophen, in der welcker plaetse nu

†Waer door de echt bestaet.

†Anoia, wtsinnicheyt.

†Lethe, Uergetenheyt.

†Lucretius scrijft Ueneri toe de cracht *ende* ouerhant *van* alle dingen te genereren.

† Pythagoras hielt het ghetal Uiere, voor eenen oorspronck alles dincks.

zijn, diemen int gemeene †Muenicken noemt, ende de Coningen die in purper gaen, ende de Godtsalige Priesters, ende de driemael alderheylichste Pausen: ende ten laetsten oock den gantschen hoop der Poetscher Goden: welcke so groot is van getale, datse †Olympus nv nauwe can vaten, hoewel sy seer wijdt is.

†Maer het is weynich, dat den oorspronck ende Fonteyne des leuens wt my coemt: ten sy dat ic bewijse alle nut dat in het gantsche leuen is, mijn gaue te zijne. Want dit leuen, acht ghy dattet eenichsins moet een leuen genaemt zijn, ist dat den lust daer af getrocken is? Ghy hebt my met de handen † toegheklapt: want ick wist wel, datter niemant onder v so wijs en was, of eer onwijs, Ja ymmers lieuer wijs, dat hy also soude gheuoelen. Ja, oock de †Stoische Philosophen en verachten den wellust niet, hoe-

†Sotheyt heeft alle dinghen in haerder macht, ende regeert de werelt ende het gantsche leuen.

- † Dat voortijts by den Hebreen waren de kinderen der Propheten: dat waren by de Grieken ende Indiers de Philosophen: dat selue schijnen de Muenicken by de Christenen te zijn.
- † Olympus is een berch in Thessalia, soo hooge, dat hy schijnt de wolcken te geraken: waerom hy ooc dicwils voor den Hemel ghenomen wort.
- † Met de handen toeklappen, is gelijk geuen, ende achten dattet recht ende wel sy, datter geseyt of gedaen is.
- † Stoici zijn suersiende Philosophen: als nv by ons de Muenicken.

wel sy dien neerstelick bedecken, *ende* die met duysent lasterwoorden verschueren by het gemeyn volck: te weten, op dat sy andere daer van verschrickende, souden selue dien te meer ghebruycken. Maer laetse my segghen, by Jupiter, wat deel des leuens en is eyndelic niet droeuich, niet onlustich, niet onlieffelic, niet smakeloos, ende niet swaer, ten sy datmen den wellust, dat is de sauce der Sotheyt daer toe doet?

⁺Van welcke sake een ghenoechsaem ghetuyghe mach wesen, die nemmermeer ghenoech ghepresen Sophocles, de welcke heeft desen seer schoonen lof van ons gheschreuen: [†]In gheen wijsheyt hebben, is het soetste leuen.

⁺Niet te weten, is het lustichste leuen

Maer welaen, laet ons gantsche sake by stucken verclaren. Ten eersten, wie en weet niet, dat het eerste deel des menshelicken leuens is het alder vrolickste ende het alder aengenaemste allen menschen? Want wat is dat in de onmondighe kinderkens, dat wy alsoo kussen ende omhelsen *ende* ophelpen, soo dat oock de vianden den kinderkens hulpe doen? Wat is dat anders dan de behaghelicheit der Sotheyt, de welcke

[†]Horatius scrijft, dat een Schipper tegen zijn vrienden seer vertoorende, om dat hy door hare hulpe, vander lichtsinnicheyt ghenesen was.

de voorsichtighe natuere heeft den nieu gheboren † kinderens ingegeuen, om dat sy met der lust, als met eenighe besoldinghe, soudē den arbeyt der voestinghe versoeten, ende de gonste der bewaringhe wtsmeecken? Daer na de Joncheyt die nae de kindtscheyt volgt, hoe aengenaem is die by alle menschen, hoe hertelick zijn sy alle haer gonstich, hoe neerstelick helpen sy die voort, hoe bedienstelick reycken sy haer de behulpelicke handen toe? Maer ick bidde v, waeruan heeft de Joncheyt dese genade? Waervan anders dan van my, door wiens weldaet sy seer weynich wijs is, ende daeromme seer weynich ontstelt wordt.

Ick lieghe, ist dat niet terstont als sy grooter gheworden zijn, ende door het ghebruyck der dinghen ende door leeringen beginnen wat manlijck te worden, terstont de schoonheydt des aenschijns valt, de blijmoedicheyt verflout, de lusticheit vercout, de iuecht veruult. Ende hoe yemandt voordr wordt van my afgheleyt, soo veel te min leeft hy, tot dat de sware oudtheyt aencoemt: de welcke sy niet alleenlick haer seluen, maer ooc anderen hatelick is. De wel-

† Sotheyt is den kinderen aengheboren.

cke en soude van gheenen mensche verdraghelick zijn, ten ware dat ick weder om ouer sulcken grooten arbeyt barmherticheyt hebbende, spoedichlijck bysonde, ende (gelijck de Poetische Goden pleghen den genen die verderuen, met eenighe veranderinghe tot een ander ghestalte te hulpe comen, alsoo ick oock) als sy nv den graue na by zijn, so veel moghelick is, tot de kindtscheyt weder brachte: waerom sy niet sonder oorsake en zijn van het ghemeyn volck ghenaeamt, wederom kinderen.

Nv ist dat yemant wil weten hoe ick die verandere: ick en sal oock dat niet verberghen. Ick brengese tot de †Fonteyne onser Lethe (want dese springt wt in de gheluckighe Eylanden: want by de Helle vloeyt alleenlic een cleyn beecxken) op dat sy daer langhe verghetenheyte ghedroncken hebbende, de sorgen des herten af leggen, ende wederom ionck worden. Maer men seyt, dat sy sinneloos ende onwijs worden. Het sy wel also:

† Oorsaecke waerom de Uergheet Fonteyne haer toebehoort: Want sy ontspringt in haer Eylandt: ende Lethes, het welck vergetelheyt luyt, is haer Maecht ende Medeghesellinne, als vooren verhaelt is.

maer *dat* selue is wederom kintsch worden. Is kindtsch zijn, anders dan sinneloos ende onwijs zijn? Is niet dat alder behagelicste in die oudde, dat onwijst is? †Want wie en soude een kint met manlicke wijsheyt niet als een onnatuerlick wonder haten ende veruloecken? Hier mede stemt oock het ghemeyne spreekwoort: Ick hate het kint dat voortijdighe wijsheyt heeft. Ende wie soude willen ghemeyschap of verkeeringe hebben met sulck eenen ouden, die bouen so groote experientie aller dingen, oock ghelijcke groote cracht des verstants, ende scherpsinnicheit des ordeels hadde? So dan de oude wort wtsinnich door mijn gaue: maer nochtans hierentusschen is dese mijn wtsinnige vrij van die zorgen, daermede de wijze ghequelt wort.

†Een voortijdich wijs kint is hatelick.

Hierentusschen is hy een lustich drinckebroeder, ende en geuoelt het verdriet des leuens niet, het welcke de stercke oude nauwe can verdragen. Ende somtijts coemt hy weder met den †Plautischen ouden tot die drie letteren: *ende* ware de alder ongheluckichste, so hy wijs ware: maer *nv* is hy door mijn weldaet gheluckich, ende den vrienden aenghenaem, ende oock een lustich Schwetzgheselle. Want by Homerum vloeyt

†By Plautum spreekt een out man: Ic heb drie letteren geleert: A.m.o. ende Amo is te seggen, Ick minne.

een reden soeter danhonic, wt Nestors mont, daer de reden Achillis bitter is: ende by den seluen de oude op de stadmueren sittende, gheuen een iuechdelicke stemme. Met welcken ghelucke sy oock de kinderen te bouen gaen, de welcke wel lieflick zijn, maer zijn sonder sprake, ende hen ghebreeckt de voornemelickste behaghelickheyt des leuens, te weten, clappericheyt. Hier toe dient oock dat de oude groot behaghen hebben in de kinderen, ende wederom de kinderen in de oude: ghelijck God altijts ghelijcke tot gelijcke trect. Want wat isser daer in sy malcanderen niet ghelijck en zijn, wtghenomen dat deen rumpeligher is, ende meer Jaren heeft. Anders, is de witheyt des hayrs, de tandeloose mont, de cleynheyt des lichaems, de begheerlickheyt des melcx, de babbelinghe, de clappericheyt, ongeschictheyt, verghetelickheyt, onbedachtsaemheyt: int corte, alle andere dingen ouer een. Ende hoe sy naerder de oudtheyt komen, so veel worden sy der kintscheyt te ghelijcker, tot dat sy op kindtsche wijze sonder verdriet des leuens, sonder gheuoelen des doots wt dit leuen verhuysen. ⁺

Nu gae wie wil, ende verghelijcke

⁺Oude menschen worden door der sotheyt weldaet weder kinderen.

dese mijne weldaet met de veranderinghe daer mede de andere Goden de menschen in een *ander* ghestalte veranderen. Want wat die doen toornich zijnde, en lust my niet te *verhalen*: maer dien sy seer gonstich zijn, die pleghen sy te veranderen in Boonen, Voghelen, Crekels, of oock in Serpente[n], gelijk of dat selue verandert te woorden, niet en ware vergaen ende verderuen. Maer ick brenge den seluen mensche wederom tot het beste ende gheluckichste deel des leuens.

Waert dat de menschen henseluen ganschelick onthielden *van* alle gemeynschap der wijsheyt, ende altijs met my haer leuen dreuen, so en souder selfs gheen oudtheyt zijn, maer sy soudent gheluckich zijn met ewige ionckheyt. Siet ghy niet die suere menschen die met de Philosophische leeringen, ofte met ernstighe ende sware saken becommert zijn, dat sy ghemeynlick eer sy wel ionghelinghen zijn, oude mannen worden? ⁺(te weten dewijle de sorchfuldicheyt, *ende* de gheduerighe *ende* stranghe roeringe der ghedachten, den natuerlickem adem *ende* sap metter tijt verteeren) daer daerenteghen mijne Sotten vet zijn, *ende* claer, *ende* een welbesorchde huyt hebben, *ende* ganschelick Acarnanische swijnen ⁺zijn, ende

⁺Wijsheyt, becommeringe, sorge, *ende* onderwindinghe maken de oudtheyt.

+ Acarnanische Swijnen noemtmen leckere ende oueruetten menschen: moghelick om dat wt dat lant de vetste Swijnen quamen.

en souden nemmermeer eenich ongherief der oudtheyt gheuoelen, waert dat sy (ghelijckt gheschiet) niet wat met der Wijsen besmettinge beulect en werden. So gansch en lijt het leuen der menschen niet dat op allen zijden gheluckich sy.

⁺Hier toe coemt oock des gemeynen spreekwoorts gheen licht ghetuyghenisse, waermede men seyt dat de Sotheyt dat eenich dinck is, dat de ioncheyt (die anders seer haestich door loopt) vertraecht, ende de onlofflicke outheyt verre veriaecht. So dat niet sonder oorsake een gemeyn spreekwoort van de Brabanders gheseyt en wort, dat dese (hoewel de oudtheyt anderen menschen pleecht voorsichticheyt aen te brenghen) hoe sy der oudtheyt naerder comen, so veel te meer ende meer sot worden. Ende daer en is gheen ander volck dat lustiger is tot de gemeyne handelinghe des leuens, of de droefheyte der oudtheyt min gheuoelt ⁺. Dese zijn mijne Hollanders aldernaest ghelijck met den lande, also oock met de wijze des leuens. Want waerom en soude ick die niet mijne noemen, die my so neerstichlick dienen dat sy daer

⁺Sot te zijn verlangt de ionckheyt sonder pijn.

⁺De Brabanders dat alder vriendelicste volc, zijn altijts vrolick. Waer wt dat ghemeyn spreekwoort coemt, De Brabander hoe ouder hoe sotter. Hollanders worden om hare eenuoudicheyt ende ongeueynsde manieren mal gheuoemt op schimpsche wijze Hollant dollant.

door by het ghemeyn volck eenen toenaem verdient hebben? Waer *van* sy hen alleenlick niet en schamen, maer roemen voornamelick daer van.

Laet nv de aldersotste menschen *gaen*, ende Medeas⁺, Circes⁺, Veneres⁺, Auroras⁺, ende ick en weet niet wat fonteyne versoecken om de ionckheyt weder te ghecrijghen, dewijle ick alleen dat can ende pleghe te doen. By my is dat sap, waer mede Mennonis dochter heeft de ionckheyt Tithoni haers grootuaders verlangt. Ick ben die Venus door wiens gonste Phaon is weder leuendich gheworden, so dat hy van Sapone is so seer bemint gheweest. Mijne zijn de cruyden, so daer eenighe zijn, mijne zijn de toueringhen, mijne is de Fonteyne de welcke niet alleenlick de vergangen ionckheyt weder en *brengh*, maer (het welcke veel meer te wenschen is) die eewelick bewaert. Ist dat ghy

+ Medea⁺

⁺Medea

was een beroemde Toouerinne, de welcke met hare Toouercruyden heeft den ouden Emsonem wederghebracht tot ionckheyt, so de Poeten versieren.

Medea

+ Circe⁺

⁺Circe

heeft met hare roede ende drinckpot de menschen verandert in wat gestalte sy wilde, ghelijck sy den gesellen Ulyssis dede.

Circe

+ Uenus⁺

⁺Venus

heeft wt den ouden Phaone eenen schoonen ionghelinck ghemaect, so dat hem Sapho seer ghemint heeft.

Venus

+ Aurora⁺

⁺Aurora

heeft Tithone de ionckheyt tot vele Jaren verlangt.

Aurora

alle aldus met my gheuoelt, datter niet beters en is dan ioncheyt, *ende* niet grouwelickers dan oudtheyt: so siet ghy (so ick meyne) hoe veel ghy van my ontfangt, dewijle ick v so groot een goet behoude, *ende* so groot een quaet wtsluyte.

Maer wat spreke ick noch van menschen? Doorluystert den gantschen hemel, *ende* so wie wil, die sal my mijnen naem mogen verwijten, ist dat hy gantschelick yemant van de Goden vint, die niet onlieflick *ende* verachtelick en is, ten sy dat hy door mijn Godheyt aenghenaem worde ⁺. Want waerom is Bacchus ⁺ altyts een ionghelinck *ende* lanckharich? te weten om dat hy onsinnich *ende* droncken is, *ende* alle het leuen met brassen, danssen, springhen, *ende* spelen doorbrengende, niet een hayr ghemeynschaps en heeft met Pallade. *Ende* en wil niet alleenlick niet wijs gheacht worden, maer begheert oock met spot *ende* schimp gedient te zijn: *ende* en wort niet gheergert door dat sprecwoort waer door hy dwaes ghebynaemt wort, het welcke dusdanich is, Sotter dan Morychus. Want sy hebben Bacchum gheenaemt Morychus, om dat

⁺Der Heydenen Goden zijn Sotten.

⁺De oude hebben altyts Bacchum gebeeldet met een iongelincx gedaente, *ende* lanck hangende hayr.

de ackerstedden door dertelheyt *hen* voor de dore des tempels sittende, plegen *den* mont met fijgen *ende* most te besmeeren. Ende oock wat spotwoort isser, dat de oude Comedia *hen* niet tegen en worpt? O dwasen God (seggen *sy*) ende weerdich wt Jouis inghewant gheboren te worden. Maer wie en soude hier niet lieuer dwaes ende onwijs zijn, ende altijts lustich, altijts ionghelinck, altijts eenen yegelicken spel ende wellust aenbrenghende: dan die dobbelhertich Jupiter eenen yegelicken verschricketlick, of Pan door zijne beroerten alle dinck met oudtheyt verderuende, of Vulcanus met vyeruoncken bedect, *ende* altijts onreyn van den arbeyt zijns winckels, of oock Pallas selue die met haren Gorgonischen schilde *ende* lance verschricketlick is, ende altijts wreedelick siende.

Waerom is Cupido ⁺altijts een kint, anders *dan* om dat hy een bueselaer is, ende niet gesonts noch doet noch *denct*? Waerom is de gulden Venus ⁺altijts

- + Cupido wort ghemaelt als een kint, om dat hy een boeleerder is, nemmermeer eenighe wijsheyt denckende.
- + Uenus wort met blosende kaken *ende* gout gheel hayr gheset, ende is vander Sottinnen gheslacht, ende *van* verwe als Plutus, altijts lachende.

iuechdelick van ghestalte? te weten om dat sy maechschap met my heeft: daer wt sy oock der verwe mijns vaders gelijk is, ende om deser oorsake wille by Homerum genaemt, de gulden Venus. Bouen desen is sy altijts lachende, so verre my den Poeten ofte den beeldesnijderen die de Poeten nauolgen, eenich ghelooue gheuen. Wat Godheyt hebben de Romeynen oyt seerder gheeert ende ghedient, dan Flore der moeder alder wellust?

+

+ Zenodotus beschrijft dat Bacchus de God des Wijns⁺

⁺Bacchus.

, wort in Sicilia gheuaemt Morychus. Ende dat daerom datmen inden tijt der wijnpressinghe, placht Bacchi mont met Most ende groene fijgen te besmeeren. Ende alomme wort Bacchus van de Poeten ghemaect spottisch ende onwijs, te weten, dewijle hy een droncken God was. Ghelijck hy oock spottichlick was geboren: want doe zijn moeder Semele van den blixem was verslaghen eer sy hem voldragen hadde, heeft Juppiter zijn vader hem wt zijns moeders lijf ghesneden, ende in zijn inghewant genaeyt, ende daer in voldreghen, ende als den tijt vol was, heeft hy hem op der vrouwen wijze gebaert: waer om hy oock gheuaemt wort tweemael geboren.

Wat de oude Comedie⁺

⁺Comedie.

sy, is bouen in Erasmi sendebrief tot Morum, verclaert.

Jupiter⁺

⁺Jupiter.

wort by Homerum genaemt valschen raet ofte valsch herte te hebben, om dat hy altijts anders wtwijst, ende anders int herte draecht, verdoont hem anders dan hy is, ende wederom anders is dan hy hem verdoont.

Pan⁺

⁺Pan.

was by de Heydenen geacht een God te zijne die de menschen verschrickt. Hy was oock de God der Herderen ende Uelden.

Uulcanus⁺

⁺Uulcanus.

was der Goden smit, die den blixem ende donder smeedde, ende wort een God des vyers gheacht.

Pallas⁺

⁺Pallas.

was Jupiters dochter, ende wt zijne herssenen geboren, sonder moeder. Waer om sy oock gheuaemt is een Goddinne der wijsheyt, konste ende wapen. Dese droech het grouwelick hooft Meduse (diemen oock Gorgonem⁺

⁺Gorgon.

naemt) altijts in haren schildt, om dat sy haren vyanden soude te verschriekelicker schijnen: Want Medusa seer schoone zijnde ende voornamelick van hayre, is van Neptuno gemint geweest, de welcke haer als sy vluchtde ghegrepen heeft, ende by haer gheslapen in Pallas tempel. Waerom Pallas verstoort zijnde, heeft dat ghewroken, ende dat schoon haer Meduse (daer mede sy aldermeest Neptuno behaecht hadde) in Slangen verandert: ende daer toe ghegheuen dat alle diese aensaghen, in steenen verandert worden. Daer na heeft Perseus (met Mercurius vluegelen ende sweert, ende met Pallas schilt ghewapent zijnde) Medusam met eenen slach (dewijle sy ende alle de Slanghen sliepen) ghedoodt, ende de vyanden dien hy het hooft ghetooft heeft, in steenen verandert, ende daer na heeft Pallas dit hooft altijts in haren schildt ghedraghen, waer van hy oock Gorgonisch gheuaemt is, dewijle Medusa ende hare suster, Gorgones gheuaemt waren.

Flora⁺

⁺Flora.

[deze pagina bevat alleen noottekst]

was de Goddinne aller bloemen. Daer is oock een seer rijke hoere gheweest, met name Flora, de welke het volck van Roomen erfgenaem maecte: waerom sy oock int ghetal der Goden gheset is, ende gheert worden met groote dertelheyt ende vrijheyt der woorden, ende alder dinghen.

Bacchus.
Comedie.
Jupiter.
Pan.
Uulcanus.
Pallas.
Gorgon.
Flora.

Hoewel, so yemant oock der ernstigher Goden leuen neerstichlick ondersoect by Homerum *ende* andere Poeten, die sal beuinden dattet alom vol Sotheyt is. Want wat noot ist der ander Goden wercken te verhalen, dewijle ghy het minnen ende spelen Jouis des dondereers wel weet? Dewijle die ernstige Diana des vrouwelicken aerts verghetende, niet anders en doet dan Jagen, ende daerentusschen brant sy met liefde tot Endymion? Maer ick hebbe lieuer dat die hare schandelicke wercken hooren van Momo, vanden welcken sy die voortijden dickmael plachten te hooren. Maer sy verthoornt zijnde, hebben hen met Ate ouer langen tijt afgestooten op der aerde, om dat hy met zijne wijsheyt der Goden geluckicheyt ontijdichlick teghenstont. Ende gheen mensche en gheweerdicht desen ballinck te herbergen, so verre ist dat hy soude in der Princen houen plaetse hebben, in de welcke nochtans mijn Kolakia [†]de voornaemste is: de welcke *niet* bet met [†]Momus ouereen en coemt, dan de Woluen met den Lamme. So dan dewijle dese Momus is wechgenomen, so spelen de Goden nu

[†]Kolakia, flatterie.

[†]Momus en heeft gheen plaetse inder Goden houen, om dat hy met zijn wijsheyt alle dincks verstoort, *ende* straft watmen aengaet, waer by men hem niet lijden can.

veel vrijelicker ende lustichlicker, warachtichlick ghemackelick leuende, gelijk Homerus spreect, te weten, dewijle daer geen straffer en is. Want wat boerden zijnder die de onnutte Priapus niet en maeckt. Wat spel isser dat Mercurius niet voort en brengt met zijne toouerien ende dieften. Ja oock Vulcanus selue pleecht den Sot te maken in de Goden bancketten, ende de drinckerie nv met hincken, nv met schimpen, nv met spottelicke woorden te veruroeylicken. Ende oock die oude boeleerder Silenus die den boeren dans pleecht te danssen, mede met Polyphemo die pleecht den Tretanelo dans te danssen, dewijle de Goddinnen den blootvoets dans dansen. De Satyri, die half bocken zijn, springen den Atellaenschen dans. Pan maect eenen yegelicken te lachen met eenich dwaes liedeken, den welcken sy lieuer also hebben, dan de Musas selue, voornamelick als sy nv beghinnen van den dranck der Goden nat te zijne. Maer wat wil ick nv verhalen wat de wel ghedroncken Goden na de gasterije maken? het welcke (so helpe my Hercules) so dwaes is, dat ick selue my somtijts niet en kan onthouden van lachen. Maer het is beter dat ick hierin Harpocratis ghedachtich

sy, op dat niet misschien ons oock eenich bespiende God en luystere, dewijle wy sulcke dinghen verhalen, als Momus selue niet en soude onghestraft wtghesproken hebben.

+

+ Jupiter⁺

+Jupiter.

was by de Heydensche Poeten de opperste God, waerom sy oock *hem* alleen den donder *ende* blixem toeschrijuen. Desen dichten sy oock dat hy *hemseluen* nv in dese, nv in die ghestalte verandert, om zijn spel der minnen te volbrenghe, ghelijck hy oock *hemseluen* in eenen gouden regen verandert heeft, *ende* also Danaïm die in eenen torren besloten was, beurcht *ende* met kinde ghemaect.

Diana⁺

+Diana.

anders Luna ghe-naemt, een Goddinne, welcke de Poeten dichten dat sy haer altyts in de bosschen *ende* Wouden houdt *ende* iaecht, *ende* dat sy Endymionem⁺

+Endymion.

so lief hadde, dat sy hem in Latmo den berch in Caria verberch, op dat sy hem mochte alleenlick ghenoech cussen, want sy hadde behaghen in eewighe cuyshyeyt.

Momus⁺

+Momus.

is de God der berispinge, de welcke niet alleenlick al wat de menschen deden en strafte, maer sprack oock vrijlick teghen Jupiter *ende* de andere Goden in haren raet, ghelijck Lucianus dichtet.

Ate⁺

+Ate.

, is te segghen schade, *ende* wort van Homero gedichtet een Goddinne te zijne, die de menschen in quade dinghen verwerret, *ende* verleydt *ende* beroert.

Priapus⁺

+Priapus.

een schoon Ueneris *ende* Bacchi, met ongeschicter grooter schamelheyt, *ende* een God der oncuyshyeyt, wiens beelt naect *ende* schandelick gheset wert. Waer van Augustinus schrijft, dat onder andere stucken zijns Gods-diensts was, dat de eerbaerste vrouwe des stadt moeste deser grouwelicker beelde eenen crans opsetten. *Ende* ghelijck men by ons de Bruyt ter kercken leynt, also moesten daer alle Bruyden haer te voren setten, op deses beeldes schamper ontucht. Hier sietmen wat de menschelicke natuere niet en doet, *wanneer* sy haer seluen ghelaten is, datter niet so schandelick can bedacht worden, dat sy niet en derf doen.

Mercurius⁺

+Mercurius.

de God der Dieuen *ende* Coopluyden, de welcke (so Lucianus verhaelt) met tooeren Uulcant smetanghe van der smisse ghestolen heeft, *ende* Apollinis ossen *ende* pijlen.

Uulcanus⁺

+Uulcanus.

dient den Goden ten dische (ghelijck Homerus dichtet) *ende* is hare Sot *ende* Speelman, de welcke met zijn hincken *ende* onsienheyt de Goden doet lachen: *ende* brengt Junoni zijnder moeder den drinckbeker, lachelicke woorden sprekende, op dat hy den twist verdrijue, die tusschen Juno *ende* Jupiter is.

Polyphemus⁺

+Polyphemus.

, een eenoogich groot Ruese, die menschen vleesch at, den welcken Ulysses met zijne ghesellen de ooge heeft wt gesteken als hy sommighe van haren gesellen verslint hadde, dese minde de Goddinne Galatheam.

Satyri⁺

[deze pagina bevat alleen noottekst]

⁺Satyri.

zijn dieren in India, hebbende een menschelick aensichte, maer bocken voeten *ende* hoornen, *ende* het geheel lichaem hayrich, *ende* en hebben gheene menschelicke zeden, die Poeten dichten dat sy der Wouden Goden zijn, *ende* seggen dat sy dertel *ende* onschamel zijn, *ende* seer gheneghen tot oncuyscheyt.

Atella⁺

⁺Atella.

is een stadt waer van Atellane een maniere van danssinghe, waerin de oncuyscheyt wort voor ooghen gestelt met oneerlicke beweghinghe des lichaems.

Pan⁺

⁺Pan.

is de God der Herderen, onsinnich *ende* ongheschickt.

Silenus⁺

⁺Silenus.

de voester *ende* leermeester Bacchi, dese volcht de Goddinnen, *ende* leyt laghen na haet.

Harpocrates⁺

⁺Harpocrates.

was een God des stilswijgens, wiens beelt wert ghemaect met de vingeren zijnen mont toehoudende. Also is die Harpocrates ghedachtich, die swijghen can.

Muse⁺

⁺Muse.

waren neghen Goddinnen der consten, leeringhe, *ende* ghesangs.

Jupiter.

Diana.

Endymion.

Momus.

Ate.

Priapus.

Mercurius.

Uulcanus.

Plyphemus.

Satyri.

Atella.

Pan.

Silenus.

Harpocrates.

Muse.

⁺Maer het is nu tijt dat wy (na het exempel Homeri) de Goden verlatende wederom op de aerde comen, hoewel wy daer niet vrolicx, noch gheluckichs en sien, dan door mijn gaue. Ten eersten siet ghy met wat grooter voorsichticheyt de nature, de Moeder ende Werckmeestersse des menschelicken geslachts, toe ghesien heeft, dat de sauce der Sotheyt nergens en soude ghebreken. Want de wijle na de Stoische beschrijvingen de wijsheyt niet anders en is, dan door vernuft gheleydt te worden ⁺: ende daerentegen Sotheyt, na het goetduncken der begeerlicheneden gheroert te worden, hoe veel meer begeerlicheyts dan vernufts heeft Jupiter in de menschen ghegeuen, om dat haer leuen niet en soude ganschelick droeuich ende bitter zijn ⁺. Dat is, ghelijck of ghy een halue once vergheleect tegen een pont. Bouen desen heeft hy het vernuft in den engen hoeck des hoofts henen gheschiet, ende heeft voort het gansche

⁺Sotheyt is den menschen aengeboren.

⁺Wat wijsheyt is.

⁺Plaetse des vernufts.

lichaem den begeerten ghelaten. Daer na heeft hy twee seer geweldige Tyrannen tegen het eenige vernuft geset: te weten, den Toorn, de welcke het slot *ende* stercte der borst besit, *ende* oock de fonteyne des leuens selue, namelick, het Herte: *ende* de Begheerte, de welcke seer breede heerschappie besit tot het onderste lidt der gheboorte⁺. Teghen dese dobbel macht hoe veel het vernuft vermach, dat verclaert het gemeyn leuen der menschen genoechaem, dewijle het vernuft oock (het welcke sy alleen vermach) so seer tegen roept dat het heesch wort, *ende* formen der duecht voorgeeft: maer toorn *ende* Begeerte senden haren Coninge den strop, *ende* wederstaen hem veel hatelicker, tot dat hy *nv* oock vermoeyt zijnde, *van* selfs wijct, *ende* ghewonnen gheeft⁺.

Maer dewijle *den* manne als die tot regeren gheboren is, meer *van* der once des vernufts moeste ghegeuen wor-

- + Plato set het vernuft als eenen koninck in de herssenen om daer zijn hof te houden: *ende* maect *den* Toorn zijnen stoel int herte, *ende* der Begeerte in den gemachte ofte schamelheyt.
- + Laqueum mandare, den strick gebieden, is yemant also verachten, dat *men* daer niet na en vraecht al waert dat hy hen oock verhinghe. Het is een spreekwoort.

denn, so heeft de natuere om hem oock na haer vermoghen te hulpe te comen, my hierin, ghelijck in alle andere dinghen, raet gheuraecht: *ende* ick hebbe terstont sulcken raet gegeuen, als my betaemde, te weten, dat sy hem soude een wijf toeuoegen (te weten, een dier dat wel dwaes in, *ende* ongeschicht, maer is ooc lachelick *ende* lieflick) het welcke met ghewoonlicke bywooninghe soude met hare sotheyt de droefheyte des manlicken verstants versaucen *ende* versoeten. Want dat Plato ⁺schijnt te twijffelen, onder wat aerdt hy de wijuen wil setten, onder de redelicke, of onder de onredelicke dieren, daarmede en heeft hy anders niet ghewilt, dat de wtnemende sotticheyte des vrouwelicken aerts te kennen gheuen. Ende ist dat misschien eenich wijf wil wijs gheacht worden, die en maect niet anders dan dat sy dobbel sot sy ⁺: gelijck of yemant den Osse tot vechten bereyde tegen zijn natuere. Want so wie teghen nature, der duecht valsche verwe verdoont, *ende* hemseluen teghen natuere ergens toe buycht, die dobbelt zijn feyl. Want gelijc na den Griecken spreekwoort, de simme altyts een simme is, oock als sy met purpur becleedt is: also is een wijf altyts een wijf, dat is sot, sy veran-

⁺Plato van het Wijf.

⁺Een wijf dat wijs wil zijn is dobbel sot

dere haer seluen in wat gestalte sy wil. Maer ick en achte het geslachte der wijuen so seer sot niet, dat sy daerom soudē mogen toornich op my zijn, om dat ick selue een wijf *ende* de Sotheyt zijnde haer Sotheyt toeschrijue. Want ist dat sy de sake recht ouerleggen, so moeten sy daer van der Sotheyt dancken, dat sy veelsins gheluckigher zijn dan de mannen. [†]Ten *eersten* om der schoonheyt wille, de welke sy te rechte bouen alle andere dingen achten, *ende* door de welke sy oock teghen [†]De Wijuen gheluckiger dan de mannen. de Tyrannen tyrannie bedrijuen. Waer *van* coemt anders dat onsien ghestalte, die ruyde huyl, *ende* den bosch des baerts, *ende* ganschelick wat oudts inden man is, ten sy *van* het quaet der wijsheyt, dewijle der wijuen wangen allijts glal, *ende* de stemme allijts cleyne, *ende* de huyl saechte, gelijk een eewighe ionckheyl wtgeuen? Daer na wat soecken sy anders in dit leuen, dan den mannen seer te behaghen?

Dienen niet hier toe so veel vercieringhen, so veel aenstrijckingen *ende* verwen, so veel badens, so veel kemmens, so veel welriekende water, so veel ruecken, so veel konsten om het aenschijn, ooghen, *ende* huyl te schilderen *ende* vercierē. Ende *nv*, zijnsy den mannen met

eenige sake aengenamer dan met Sotheyt? *Want* wat isser dat sy den Wijuen niet toe en laten? Maer voor wat besoldinge anders, dan des wellusts? Ende de Wijuen en maken met gheueu anderen dinghe vruechde, dan met Sotheyt. Dat dit waerachtich is, en sal die niet versaken, die by hemseluen ouerdacht heeft, wat dwaesheit de man met den wijue spreect, wat boerden hy bedrijft, soo wanneer hy heeft voorghenomen de vrouwelicke wellust te gebruycken. So hebt ghy dan wt wat oorspronc de eerste ende meeste vruechde des leuens coemt.

[†]Maer daer zijn sommige (ende voornamelic de oude mannen, die meer tot drincken dan tot vrouwen gheneghen zijn) die den oppersten wellust setten in drinckerien. [†]Oude mannen dronckaerts. Voorwaer, of eenige gasterie can lustich zijn, daer geen wijuen en zijn, dat moghen andere bedencken: dit is voorwaer vast, dat sonder de sauce der Sotheyt gheen gasterie vrolijck en is. [†]So dat sy (so daer niemant en is, die so met warachtige oft geueinsde dwaesheynt doet lacchen) eenigen gheck oock voor loon hueren diese doe lacchen, [†]Sonder wijf geen blijde oft eenigen spotschen Pluymstrijcker roepen, die om des buycx wille spreect, wat- geselschap.

men hooren wil, ende met sotte woorden de stilheyt *ende* droeuicheyt der drinckerie veriaghet. Want wat noodt wast den buyck met so veel Hofrechten, bancketten ende leckerheden te beswaren, ten ware dat oock de ooghen *ende* ooren, ende den gantschen gheest met lachen ende spotten ende boerden geuoet worde? Maer van dusdanighe bancketten ben ick de eenighe Meestersse. ⁺

Hoewel oock dese selue dinghen dienen in de gasterijen ghewoonlick ghebruyct, als eenen Coninck loten, op het Schaeckbert spelen, wt vrientschap *den* anderen toedrincken, den drinckbeker siughen, springhen, ende andere dingen doen omme gaen om prijs. Dese dinghen en zijn niet *van* de seuen Wijse der Griecken, maer van ons gheuonden tot weluaert des menschelijcken gheslachts. Ende alle dese dinghen zijn van sulcker nature, dat sy, hoe daer meer sotheyt in is, so veel te meer goets doen *den* leuen der menschen, het welcke gheen leuen en schijnt gheacht te zijne, soo het droeuich is. Ende het moet droeuich zijn, ten sy datmen dat aengeboren verdriet verdrijft door sulcke wellusten.

⁺Disch dienaers, tafelvrienden *ende* tellyoor leckers aenghetast.

Maer daer sullen mueghelick sommighe zijn, die oock desen aert der wel-

lusten verachten, ende met de liefde ende ghemeynschap der vrienden te vreden zijn, segghende, dat vrientschap bouen alle dinghen gaet: te weten, dewijle sy soo noodtsakelick een dinck is, dat noch lucht, noch vyer, noch water noot sakelicker en sy. ⁺ Ende wederom, dat sy soo lustich is, dat, soo yemandt die wech name, mochte schijnen de Sonne wech ghenomen te hebben. Bouen desen, dat sy eerlick is (ist ⁺ Sotheydt maect ende hout dattet yet tot ter sake doet) soo dat oock de Philosophen selue niet en vreesen, die vrientschap. onder de voornaemste goeden te tellen. Maer wat, of ick bewijse dat ick deses sulcks groots goedts beghin ende eynde ben. Ende dat sal ick bewijzen, niet met listighe, scherpsinnighe, ende bedrieghelijcke Argumenten der Sophisten, maer groffelijck, ende sal de saecke by nae met den vingher toonen.

Wel aen, Door de vingheren sien, feylen, blindt zijn, toe gheuen in der vrienden feylen, ende sommighe groote feylen voor Duechden lief hebben ende verheffen, schijnt dit niet der Sotheydt seer nae te zijne? ⁺ Wat? als den eenen de aengheboren vleckte zijnder Vriendinne lieffelijck schijnt, den anderen ghenoechte ende wellust heeft in

⁺ Door sotheydt verdraechtmen alle dinck.

zijns liefs rieckende muese: als de vader zijnen scheeloogigen soon noemt schoon ooge: wat (segge ick) is dit anders dan enckel Sotheyt? ⁺ Sy mogen roepen so seer als sy willen dattet Sotheyt is: nochtans dese eenige Sotheyt vereenicht de vrienden, ende bewaertse in eenicheyt. Ick spreke van de menschen, der welcker niemant sonder feylen en leeft: ende die is de beste, die met de minste is beuangen: daer hierentusschen onder die wijse Goden ganschelick geen vrientschap en coemt, ten sy eenige droeuige ende onlieffelicke: *ende* die met seer weynige. Want met niemande, en dorste ic niet segghen, daerom dat den meesten hoop der menschen dwaes is: Ja daer en is niemant, die niet menichsins en dwaelt: ende de vrientschap en blijft *niet* dan tusschen die, die malcanderen ghelijck zijn. Ist dat somtijts tusschen die ernstighe mannen onderlinghe vrientschap coemt, die en is voorwaer niet stantfastich, ende en sal niet seer geduerich zijn, te weten, onder die eyghensinnige ende meer te seer gheoochde menschen, die op der vrienden feylen so scherp sien, als *den* Arent ofte de Epidaurische Slanghe. ⁺ Maer dese selue, hoe qualick sien sy in haer eyghen feylen, ende hoe

⁺Geen vrientschap sonder Sotheyt.

⁺Die veel haet, wort van velen ghehaet.

qualick sien sy de Tessche die op den rugghe hangt. ⁺

⁺So dan, dewijle de Nature der mensche sulcks is, dat geen vernuftich mensche
 geuonden en wort, die niet met vele feylen beuanghen en is: hier toe oock dewijle [†]Niemant sonder feyl.
 so groote verscheydenheyt der sinnen ende oeffeningen is, ende so vele feylen ende
 vallen des menschelicken leuens zijn, hoe sal de lustingheyt der vrientschap oock een
 vre stantfastich zijn onder dese hondertoogige [†]Argos, ten sy dat die daer toe coemt,
 de welke van de Griecken wonderlick wordt Euetheia ghenaemt: het welke ghy [†]Argos hadde hondert oogen,
 muecht duyden, Sotheyt oft lichtsinnicheyt der seden. Ende wat? Cupido die daer mede doorsach hy alle
 oorspronck ende Vader aller vrientschap, is die niet ganschelick blindt? [†]Ende
 gelijk het gene dat niet schoon en is, hem schoon schijnt, also maect hy oock onder
 v, dat eenen yegelicken het zijne *schoon* schijnt, so dat den ouden man het oude wijf,
 ende

- + Esopus pleecht te seggen, dat de mensche twee Tesschen heeft aen hem hangende: deen achter op zijnen rugghe, daer in hy zijne feylen ende gebreken heeft stekende: dander voor onder de oogen op den buyck, waerin ander menschen feylen zijn: Dese siet een yegelijc altijts aen, maer de zijne nimmermeer. Hier van meldet oock Persius.
- + Cupido is by de Poeten de Godt der liefde, ende wordt ghedicht blindt ende naect te zijne, ende vlueghelen ende Pijlen ende Boge te hebben.

de knecht het *Machdeken* lief heeft. Dese dinghen gheschieden alomme, ende worden alomme belachen, ende nochtans dese lachelicke dinghen vereenighen ende verbinden te samen het lustighe gheselschap deses leuens.

*Nv, dat van de vrientschap gheseyt is, dat moetmen veel meer gheuoelen van den Houwelicke: het welcke anders niet en is, dan een onscheydelijcke vereeninghe des leuens. O onsterffelijcke Godt, wat houwelick scheydinghen, of oock booser dinghen souden alomme gheschieden, ten ware dat de ghewoonlicke bywoninghe des mans ende wijfs door flatteringhe, boerdinghe, lichtsinnicheydt, dwalinghe, ende veynsinghe (de welcke mijne dienstmaechden zijn) onderhouden ende gheuoet worde? Ey hoe weynighe houwelicken souden ghemaect worden, waert dat den Bruydegom voorsichtelijck ondersochte, wat spelen dat teeder (ghelijck het schijnt) ende beschaemt Maechdeken nv lange voor de Bruyloft heeft ghespeelt? Ende hoe veel weynigher

[†]Het houwelick gheen bestant sonder sotheyt.

houwelijcken soudē vereenicht blijuen, waert dat seer veel daden der wijuen niet door der mannen onachtsaemheyt oft onghueoelicheydt verborghen bleuen? Ende dese dingen worden met rechte der Sotheyt toegescreuen: maer hierentusschen comet hier door, dat het wijf den mannt, ende de man den wijue aengenaem is, dat het huys in ruste ende vrede is, dat de vrientschap staende blijft.

Men spot metten Cochuyt ende Cucurra⁺, ende wat naem en geeftmen die *niet*, die des ouerspeelsters tranen met de lippen opsuypt. Maer hoeveel geluckiger ist also te dwalen, dan met de neersticheyt der zeloersheyt hemseluen wt te teeren, ende allen dinck met droefheyt ende onlust te vermengen? ⁺In somma, niet alleenlick en can geen geselschap noch gheen vereeninghe des leuens lustich of ghedurich zijn sonder my⁺: maer ooc het volc en can zijnen Prince niet langer verdragen, noch de dienstknecht zijnen Heere, noch de Heere zijnen dienstknecht, noch de dienstmaecht haer vrouwe, noch de meester zijnen discipel, noch de vrient zijnen vrient, noch de man zijn wijf, noch de verhuerder zijnen huerder, noch de bywoner den bywoner, noch de huysgenoot den

⁺Cucurra is een voghel, die ander vogelen eyeren broedt.

⁺Geen gheselschap sonder Sotheyt.

⁺Sonder sotheyt en can niemant den anderen lijden.

Huysghenoot langher verdraghen, ten sy dat sy onder malcanderen *nv dwalen*, *nv flatteren*, *nv willens door de vingeren sien*, *nv met eenich honich der Sotheyt malcanderen bestrijcken*.

Nv, ic weet dat dit schijnt seer groot ende veel te zijne, maer ghy sult grooter dingen hooren. Ick bidde v, sal die yemandt lief hebben, die selue hemseluen haet? Sal die met eenen anderen eendrachticheyt hebben, die met hemseluen oneens is? Sal die yemanden lust aenbrenghen, die selue hemseluen swaer ende lastich is? Dit en sal (meyne ic) niemandt segghen, ten sy dat hy sotter sy dan de Sotheyt selue. Ende nv, ist dat ghy my wtsluyt, en sal niemandt *den* anderen verdraghen, maer sal oock hemseluen stincken, ende een yegelick sal *van* het zijne walgen, ende hemseluen haten.

Want dit quaet heeft de natuere (de welcke in vele dingen meer is stiefmoeder dan moeder) in het vernuft der *menschen* gheplant, voornamelick der ghener die wat verstandich zijn, dat een yeghelijck mishagen heeft in *zijne dingen*, ende ander luyden *dingen* verheft[†]: waer door alle gauen ende alle schoonheit *ende* cierlicheyt des leuens verdoruen wordt, ende vergaet.

[†]Elck mishaecht het zijne.

Want wat voordeel sal de schoonheyt zijn (de welcke een sonderlinge gaue der onsterffelicker Goden is) ist dat sy met stanck besmet is? Wat sal de ioncheyt, ist dat sy met den suerdeessem der oudelicker droefheyt verdoruen wort? Eyndelick, wat sult ghy met alle de gaue uwes leuens, of by v seluen, of by andere betamelick doen (want het en is niet alleenlick conste, maer is oock het hooft alles doens, dattet betame datmen doet) ten sy dat dese Philautia ⁺geluckichlic daer by sy, die ick houde voor mijne oprechte Suster: soo neerstich is sy alomme in mijne saken. Ende wat is ⁺Philautia, eygen liefde. sotters dan v seluen behagen? V seluen verheffen? Maer wederom, wat salder lustich ende aenghenaem, ende niet onbetamelick zijn, dat ghy doet, v seluen mishaghende? Neemt dese sauce des leuens wech, ende terstont sal de Orator vercouden met zijn Oratie, de Sangher en sal niemande behaghen met zijnen sanghe, de Guychelaer sal met zijnen Guychelsack wtghestooten worden, de Poete sal met de Musis bespot worden, de Schilder sal stinkcen met zijne conste, de Medecijnmeester sal met de Medecijne hongher lijden. Ja ghy sult voor Nereo ⁺Thersites ⁺, voor Phao-

+ Nereus⁺

⁺Nereus.

was de alderschoonste onder alle die voor Troiam quamen:

Nereus.

+ ende Thersites⁺

⁺Thersites.

was de alder onsienste.

Thersites.

ne ⁺Nestor ⁺, voor Minerua ⁺ een Soch, voor welsprekende een onmondich kint, voor een Borgher een Boer schijnen: soo seer noodich ist dat een yeghelijck oock hemseluen flattere, ende met eenighe pluymstrijckinghe hemseluen eerst aenghenaem worde, eer hy anderen can aengenaem zijn. Eyndelick, dewijle het voornaemste deel der ghelucksalicheyt is, te willen zijn datmen is, alle dit maect int corte mijn Philautia, dat niemandt in zijne schoonheyt, noch in zijn vernuft, noch in zijn Gheslachte, noch in zijn plaetse, noch in zijn voornemen ende standt, noch in zijn Vaderlant mishaghen en hebbe. So dat noch de Irlander met den Italianen, noch die van Thracia is met den Atheniensen, noch de Scythe met de geluckige Eylanden en begeert te wisselen. Ende, O wtnemende sorchfuldicheyt der nature, hoe heeft

+ Phaon⁺

⁺Phaon.

was de alderschoonste aller Menschen.

Phaon.

+ Nestor⁺

⁺Nestor.

was twee hondert Jaer oudt, doe hy voor Troiam quam.

Nestor.

+ Minerua⁺

⁺Minerva.

was de Goddinne der Consten ende wijsheyt.

Minerva.

sy in so groote verscheydenheyt der dingen alle dinc gelijk gemaect. Daer sy wat van hare gauen heeft onttrocken, daer pleecht sy wat meer eyghen liefde te geuen: hoewel dit selue hebbe ic voor waer sottelick gheseyt, dewijle dit de aldermeeste gaue is.

Op dat ic hierentusschen niet en segghe dat gheen schoon wtnemende daet aengegrepen en wort, dan door mijn ingheuinghe, ende dat gheene schoone consten sonder my gheuonden en zijn. Is niet de Crijch ⁺de Fonteyne *ende* oorspronck aller loflicker daden? *Ende* wat isser Sotters (dan om ick en weet niet wat oorsaken) ⁺Crijch wort wt Sotheyt aengenomen. sulcken strijt beginnen, waerwt beyde partijen meer hinders dan voordeels halen. Want de ghene die verslaghen worden, zijn ghelijck de Megarenses niet gherekent ⁺. Ende als nv van beyde zijnde de gewapende *ende* yseren spitsen tegen malcander staen, *ende* de trommel te strijden slaet, ick bidde v,

+ By de Griecken was een Spreckwoort, De Megarenses en zijn noch de derde noch de vierde, dat is, sy en zijn in geen getal noch niet gheacht Ende dat Spreecwoort wordt gheseyt op menschen, die bouen maten ondueghende ende verachtelick, ende geender eerweerdich waren.

wat nut zijn dan die Wijse, die door het studeren zijn wtgheteert, ende nauwelick door het magher ende coude bloet den adem halen ⁺. Groue ende vette mannen zijn daer noodich, die seer veel stouticheyts, ende seer weynich wijsheys hebben ⁺. ⁺Wijse to den Krijch onnut. Ten sy dat yemant Demosthenem lieuer heeft tot eenen Crijchsman: de welke den raet Archilochi nauolgende, heeft (de vianden nauwe gesien hebbende) den schilt henen wech geworpen, ende gheulucht, alsoo onduegende een Crijchsman zijnde, als hy een wijs Orator was ⁺.

Maer den Raedt (segghen sy) heeft veel nuts inden Crijch. Dat bekenne ic waer te zijne inden Hooftman, maer dien raet moet niet Philosophisch, maer Krijghisch zijn. Want dese soo eerlicke

- + Arisoteles meynt, dat de ghene die min verstants hebben, stercker ende stouter zijn: want dat groue bloet, dat oueruloedich in de stercke is, vermeerdert de sterckte, ende maect het vernuft bot. Ende hierentegen het dunne ende magher bloet maect het lichaem swack ende vreesachtich, ende het vernuft schersinnich ende beureest.

- + De Lacedemonische hebben Archilochum⁺

⁺Archilochus

den Poete wt haren Lande verdreuen, om dat hy erghens in een geschrift geroemt hadde, dat hy den Schilt hadde wech geworpen ende gheulucht, ghelijck oft bet geraden ware te vluchten, dan inden strijdt te steruen.

Archilochus

sake wordt door Buyckbeesten, Hoereerders, Roouers, Moorders, Ackerluyden, Verstandeloose, met Soldtghecochte, ende door dierghelijcke schuym der menschen, ghehandelt, *ende* niet door de Luchtslijtersche Philosophen⁺: de welcke, hoe onnut sy zijn tot alle ghebruyck des leuens, daarvan mach oock Socrates (die alleen door de antwoorde Apollinis wijs was (maer niet wijsselick) geordeelt) een bewijs zijn, de welcke, als hy, ick en weet niet wat, soude opentlic int ghemeyn handelen, is seere van alle belachen, henen wech gegaen. Hoewel dese man en is daer in niet seer onwijs, dat hy *den* bynaem, Wijs, niet en bekennt, maer Gode alleen toeschrijft: ende dat hy acht, dat een wijs man hem behoort te onthouden van de regeringe der gemeente: hoewel hy behoorde meer vermaent te hebben, dat die hem moet onthouden van wijsheyt, die wil in het ghetal de menschen gheacht worden. Bouen desen, wat heeft den seluen, als hy beschuldicht was, bedwonghen fenijn te drincken, anders dan de Wijsheydt? Want dewijle hy van de Wolcken ende Ideen ofte ghedaenten philosopheert, ende de voeten der Vloy meet, ende de stemme der Mugghe verwondert⁺, en

⁺Wat volck tot *den* krijch dient.

+ Aristophanes dichter van Socrates, dat hy de Wolcken aenbadt, ende de voeten der vloei mat, ende oorsaecke sochte, hoe de Mugghe so cleyn een Dierken soo groot een stemme heeft.

heeft hy niet gheleert de dinghen die tot het ghemeyn leuen dienen. Maer desen Meester in perijckel des leuens zijnde, staet zijn Discipel Plato ⁺by, te weten, een wtnemende Patroon, de welke door het gheruchte des volcks soo verstoort wert, so dat hy nauwe een halue reden conde wtspreken ⁺. Ende wat sal ick segghen van Theophrasto? ⁺de welke voortgecomen zijnde in de vergaderinghe, is terstont stom gheworden, gelijk of hy haestelijc eenen Wolf gesien hadde: hoe soude dese den crijchs volcke in den Crijch moedt gegheuen hebben? Socrates en heeft door de versaghinghe zijns vernufts, noyt deruen zijnen mont op doen ⁺. Marcus Tullius de Vader der Latijnscher wtsprake placht altijts zijn Oratie te beginnen met onbetamelicke beuinghe, hoestende ghelijck een kindt. Ende dit legt Fabius wt, dattet sy een teecken eens Oratoors die wijs is, ende het perijckel verstaet. Maer als hy dat seyt, bekent hy niet

- + Plato schrijft van Socrates, dat hy leerde sekere ghedaenten ende formen aller dinghen erghens te zijne, waer nae alle dinghen gheschapen ende ghemaect worden. Dese leere bespot Aristoteles.
- + Plato, hoewel hy in de Schole de alderwelsprekenste was, soo leestmen nochtans in de beschrijvinghe zijns leuens, dat hy door de roeringhe ende gheluyt des volcks soo verstoort wert, dat hy niet en conde een halue reden spreken.
- + Theophrastus was een Discipel Aristotelis *ende* hadde den naem van welspreken: nochtans om dat hy niet geoeffent en was by het volck te spreken, soo is hy stom gheweest als hy den volcke soude spreken.
- + Socrates heeft vele Oratien geschreuen, maer gheene gesproken, om dat hy een cleyn stemme hadde ende van nature vreesachtich was, ghelijckmen in zijn leuen leest.

openbaerlick, dat de wijsheyte een veranderinghe is om de saken wel te bedienen? Dese die alsoo verschricken van vreesse als sy soudē met woorden strijden, wat sullen sy doen, als de sake met den sweerde gehandelt wordt? Ende †nochtans wort die schoon Reden Platonis gepresen (soot den *Goden* behaecht) te weten, dat de *Policien* sullen geluckich zijn, ist dat de Philosophen regeren, of de Regeerders philosopheren. Ja ist *dat*

† Dese Redene en schrijft hy niet van herten: maer tot den Persoon der Sotheyt merckende, spot hy. Want Erasmus al verre een ander gheuoelen hadde.

ghy de Hystorischrijuer beuraecht, ghy sult beuinden dat gheene Princen schadelicker gheregeert en hebben, dan als het Rijke is tot eenighen geullen, die de Philosophen navolchde, of hem tot de Letterconsten begaf. Het welcke (soo ick meyne) ghenoech can bewesen worden door die Catones⁺: der welcker deene de ruste der Borgherlijcker Politie met schandelijcke beschuldighen ghequelt heeft: dander heeft de vrijheit des Roomschen volcks ganschelick verloren, dewijle hy die te wijselick beschermet. Neemt hier toe oock Brutos, Cassios⁺, Gracchos⁺, ende oock Ciceronem⁺ selue: de welcke niet min schadelick en is geweest der Roomscher Politie, dan Demosthenes der Athenischer⁺. Ende aen gaende Marcum Antoninum⁺, of wy schoon toelaten, dat hy een goet Keyser gheweest sy (want dat soude ick connen crachtelick anders bewijzen, want hy was om dier oorsake wille den Borgheren swaer ende hatelick, om dat hy so seer philosopheerde. Maer nochtans op dat wy toelaten dat hi goet geweest sy) hy heeft voorwaer der Policie schadelicker geweest, sulck een sone achterlatende, dan hy vorderlick was met zijn regeringe. Want die aert der menschen

- + Cato Censorius heeft meer dan tseuentichmael andere voor het recht beschuldicht: *ende* hy selue heeft veertichmael beschuldicht gheweest, ende is altijts onschuldich geoordeelt gheweest.
Cato Uricensis terchde Julium Cesarem, de welcke de vrijheyte des Roomschen volcks heeft wechghenomen.
- + Bruti *ende* Cassij doodden Julium Cesarem.
- + Gracchi, Tiberius *ende* Caius waren twee welsprekende mannen, maer beyde oproerich, ende zijn in oproer ghestoruen.
- + Cicero heeft Antonium ghetercht tot verderf des Roomschen rijcks.
- + Demosthenes heeft de Athenienses verweect om te krijghen teghen Philippum den Coninck van Macedonia, het welcke hem qualick vergaen is.
- + Marcus Antonius was oock ghenaemt Pius (dat is Godsalich) *ende* Philosophus, *ende* was de alderloflickste Keyser, maer was de vader Commodi, de welcke de alderschandelickste Keyser was.

die hen tot de wijsheyt begeuen hebben, pleghen ghelijck in ander dingen, also oock in kinderen op te brengen, de alder ongheluckichste te zijne: het welcke (so ick meyne) gheschiet door de voorsichticheyt der natuere, op dat sulc quaet der wijsheyt niet te seere onder de menschen en verbreyde. ⁺ Also ist openbaer dat Cicero eenen onaerdigen soon hadde: ende de wijse Socrates hadde kinderen die meer der moeder dan den vader,

⁺Wijse lieden, sotte kinderen.

ghelijck (dat is Sot) waren, gelijk een niet seer qualick en heeft gheschreuen.

Maer het ware eenichsins te lijden, waren de wijse mannen alleenlick tot de ghemeyne ampten als Esels tot de lute, ten ware dat sy ganschelick tot allen dienst des leuens oock also ondoogende zijn. Brengt eenen wijzen man in gasterie, hy salse door droeulich swijghen, of door lastighe vragen verstooren. Roept hem tot den dans, ghy sult seggen datter een Kemel danst. Treect hem tot de ghemeyne spelen, hy sal selfs met den aensichte den wellust des volcx verhinderen: *ende* de wijse Cato sal bedwongen worden wt den schouspele te gaen, dewijle hy zijn suer opsien niet en kan af leggen. [†]Ist dat hy in de tsamensprekinghe coemt, so is onuoorsiens de Wolf in de Fabel [†]. Daer yet is te coopen ofte te handelen, int corte, daer yet is te doen waer sonder dit daghelicxsche leuen niet en kan doorgebracht worden, ghy sult segghen dat de wijse man een staeck is, ende gheen mensche. So weynich kan hy hemseluen of zijnen vanderlande ofte zijne vrienden ergens voorderlick zijn, om dat hy hem in de ghemeyne saken, des gemeynen leuens niet en verstaet, *ende* van het gheuoelen des volcx *ende* van

[†]Wijse onnut, hoe.

[†]De wolf in de fabel, is een spreekwoort geseit wanneer de gene daermen van spreekt, onuoorsiens int gespreck coemt.

de ghemeyne ordeninge wijt *ende* breedt verscheyden is. Wt welcke sake hy oock voorwaer moet haet ghecrijgen, te weten door so groote onghelijckheyt des leuens *ende* der herten. Want wat wort ergens onder de menschen gedaen dat niet vol sotheyt en is, *ende* by sotten, *ende* door sotten gedaen en wort? Ist dat yemant alleen wil hen allen teghenstaen, dien soude ick raden dat hy Timonem⁺ nauolgende, in eenighe woestijne ginghe wonen, *ende* daer alleen zijne wijsheyt ghebruycte.

Maer op dat ick wederkeere tot het ghene dat ick voorgenomen hadde: wat cracht heeft de steenen, *ende* eycken, *ende* acker menschen tot steden versamelt, anders dan flatteringe? Want anders niet en wort door de harpe Amphionis⁺ *ende* Orphei⁺ beduydt. Wat dinck heeft het volck te Roome, doe sy nv het wterste versochten, wedergebracht tot des stadts eendrachticheyt? heeft dat een Philosophische Oracie ghedaen? Neen: maer een lachelicke *ende* kintsche fabel⁺ versiert

⁺Fabel vanden buyck *ende* leden.

+ Timon gheerghert zijnde in het leuen der menschen, is *gaen* wonen in de woestijne, schuywende aller menschen ghemeynschap, so dat oock zijn graf is door het water der zee vanden lande afgheschoort *ende* verscheyden.

+ Amphion⁺

⁺Amphion.

is by de Poeten de Autoor *ende* vinder der Musijcke, in de welcke hy so konstich was, dat hy met zijn Harpe, die seer harde steenen te hoope gebracht heeft om de mueren der stadt Thebe te maken. Dat is daerom versiert om dat hy een seer welsprekende man zijnde, de groue *ende* wilde menschen te dien tijde, die als beesten leefden, tot menschelicker *ende* borgherlicker leuen ghebracht heeft.

Amphion.

+ Orpheus⁺

⁺Orpheus.

desghelicx is so konstich een harpenslagher gheweest, dat hy daer door de wilde dieren, bosschen *ende* steenen beweect heeft, Ja oock de Helle: *ende* zijn wijf Eurydicen wt der Hellen heeft wedergehaelt. Het welcke Horatius wtleyt, dat hy de ongheschicte *ende* boersche menichte heeft door zijn soet spreken tot een Borgherlick leuen ghebracht.

Orpheus.

van den buyck ende andere leden. ⁺Sulcke kracht hadde oock een ghelijcke fabel Themistoclis van den vos ende den eghel ⁺. Wat wijse Oracie soude so veel vermocht hebben, als die gedichte Hinde Sertorij vermochte ⁺, ende oock Licurgi van de twee honden ⁺, ende des voornoemden Sertorij van het hart wt des peerts steert te trecken?

+ Doe het ghemeyn volck te Roome tot oproer ontsteken zijnde, was van de Regeerders die sy Uaders noemden, agheweken, so dattet scheen nv met der stadt verloren werck te zijne, so hebben de Uaders eenen Orator gheuaemt Marcus Menenius Agrippa, tot het volck ghesonden: die welcke het volck heeft met dusdanige een gedichte Fabel wederom tot eenicheyt met de Uaders ghebracht. Ten tijde (seyde hy) doe in den Mensche alle de leden niet ouereen quamen ghelijck nv, maer een yeghelick lidt zijnen raet ende sprake hadde. namen de andere leden onweerdichlick dat door hare sorge, ende arbeyt, ende dienst, alle dinck voor den buyck gesocht wert, ende dat de buyck in den midden gherust was, ende niet anders dan de toeghebrachte wellusten ghebruycte: waerom sy eens werden dat de handen niet en souden de spijse tot den mont draghen, ende de mont niet en soude de ghegeuen spijse nemen, noch de tanden de genomen spijse knouwen noch breken. Ende also, doe sy den buyck wilden door hongher temmen, so zijn de leden selue daer mede, ende het gheheel lichaem tot de wterste swackheyt ende onmacht ghekomen, ende daer wt ist openbaer geworden, dat de dienst des buycx niet traech en was, als die het bloet (waer by wy leuen ende sterck zijn) in alle de deelen des lichaems sendt.

Ende met dese Fabel bewees hy, dat de toornicheyt des volcks teghen de Uaders, was ghelijck den oproer der leden tegen den buyck, ende heeft de herten der menschen beweecht, ghelijck Liuius beschrijft.

+ Themistocles van het Uosken ende Eghel. Themistocles⁺

⁺Themistocles van het Hofken enden Eghel.

heeft het volck van Athenen, dwelck de giericheyt der Duericheyt qualick verdroech, verschricht van oproer door dusdanighe Fabel. Een vosken (seyde hy) was seer dorstich midden inden Somer, als de Sonne seer heet was, ende gaende in eenen gracht om water te soecken, ist blijuen stekende in het slijck, die door de hitte der Sonne verhardt was: ende daer hebben de Ulieghen het gan-sche lichaem des Uoskens beseten, ende zijn bloet wtghesoghen. Dit siende een Eghel die by gheualle op den ouer der gracht voorby ghinck, heeft willen den vosken te hulpe comen, ende begonste de vlieghe met zijnen doornighen hayre te veriagen. Doe badt het vosken dat hy die vlieghe niet en soude veriaghen, segghende, Dese zijn nv versaedt van mijnen bloede, ist dat ghijse veriaecht, so sullen andere hongerige vliegen in hare plaetse comen, ende alle het bloet dat ick noch in mijnen lichame behouden hebbe, ganschelick wtsuyghen.

Themistocles van het Hofken enden Eghel.

+ Als Sertorius⁺

⁺De Hynde Sertorij.

Iberiam ouerwonnen hadde, so heeft hy dat ongheschickte volck aldus bedroghen ende ghetemt. Hy hadde een witte Hynde die so tam was dat sy hem hoorde als hy riep, ende volchde waer hy ghinck: van dese roemde hy dat hem die was van Diana ghesonden, ende dat hy daer door van vele dingen gheleert wert. So dan, wanneer hy vermoedde dat de vyanden quamen, so veynsde hy dat hem dat vander Hinde was te kennen ghegeuen, als hem eenighe victorie zijnder hooftmannen gebootschapt was, so verberchde hy de boden, ende roemde dat hem dat van de gonstighe Hynde vercondicht was. Ende door dese conste heeft hy ghemaect dat hy van dien ongheschickten volcke, is als een God gheeert geweest. Dit verhaelt Plutarchus in het leuen Sertorij.

De Hynde Sertorij.

+ Lycurgus⁺

⁺Lycurgus Lacon met zijn twee honden.

de Laconische Prince nam twee ionghe hondkens beyde vanden seluen vader ende moeder, ende brachte die also op, dat deen luy ende vratich wert, ende dander een edel ende iach

+op dat ick swijghe van Minoe⁺, ende Numa⁺, de welcke beyde de dwase Ghemeynte, met ghedichte vonden gheregeert hebben.

hont. Ende daer na de Lacedemonische zijn volck te samen geroepen hebbende, sprack hy tot hen aldus, O Lacedemonij, de zeden ende leeringhe ende opbrenginge heeft groote cracht tot de duecht: ende dit sal ick v openbaer maken Ende dit gheseyt hebbende, sette hy inden midden eenen brijpot, ende eenen hase, ende liet beyde de honden wt, doe nam die edel hont zijnen loop na den Hase, ende dander voechde hem by den pot. Ende als de Lacedemonische noch niet en verstonden wat hy hier mede wilde, sprack Lycurgus segghende, Dese twee honden zijn beyde van eenen vader ende een moeder ghecomen, maer verscheydenlick opgheuoedt zijnde, is deen een iagher gheworden, ende dander luy ende vratich. Dit verhaelt Plutarchus inden boeck van de opbrenginge.

Lycurgus Lacon met zijn twee honden.

+ Doe Sertorius⁺

+Sertorij exempel van de twee peerts steerten.

teghen Pompeium krijchde, ende de menichte des Barbarischen volcx den beuele des Hooftmans niet geneech ghehoorsaem en was, so heeft hy desen vont ghebruyckt. Hy riep de gansche heyr cracht te samen, ende dede daer twee peerden brenghe, het een seer oudt ende magher, het ander seer sterck, ende eenen swarten steert hebbende: ende aen het magher peert sette hy eenen stercken man, ende by het sterck peert een swac manneken. Ende als hy een teecken ghegeuen hadde, begonste die groote stercke man (ghelijck hem beuolen was) den steert des mageren peerts met beyden handen grijpende, te arbeiden om alle de hayren met eenen gheweldighen treck wt te trecken. Ende daerenteghen dat cleyn manneken track den steert des stercken peerts, weynich te samen wt: ende ten eynde als dander te vergheefs arbeeydde ende hemseluen swaricheyt aen dede, ende van de andere belacht wert: ende dese met cleynen arbeeydt terstont het hayr wt track, stont Sertorius op, ende seyde tot zijn volck: Ghy siet, O medestrijders, dat het vernuft meer vermach dan de cracht. Want vele dingen die met eenen oploop niet en connen ouerwonnen worden, worden weynich te samen ouerwonnen. Dit schrijft Plutarchus in het leuen Sertorij.

Sertorij exempel van de twee peerts steerten.

+ Minos⁺

+Minos.

de Coninc in Creta, gaf voor, dat hy alle neghen Jaren in den Raet Jupiters des Uaders toeghelaten wert, ende dat hy daer de Wetten ende ghesetten haelde, die hy den volcke gaf. Dit dede hy, om dat de Wetten souden te meer gheacht worden.

Minos.

+ Als Numa⁺

+Numa.

Pompilius de tweede Koninck der Romeynen vrede hadde met de om liggende landen: vreesde hy dat het volck hemseluen soude tot ouerdaet begheuen, het welcke te voren door de vrees der vyanden ende des krijchs ordeninghe in reghel ghehouden wert. Waerom hy gheacht heeft dat hyse behoorde te brengen tot de vrees der Goden, het welcke een seer crachtich dinck was, om het onghelerde ende ongheschickte volck te dien tijde. Ende dewijle hy dat niet en heeft connen doen sonder wonderlicke vonden, so heeft hy voorghegeuen, dat hy by nachte tot de Goddinne Egeria te rade ginck, ende door haren Raet Godsdiens insette, ende Wetten gaf. Dit beschrijft Liuius.

Numa.

[deze pagina bevat alleen noottekst]

[deze pagina bevat alleen noottekst]

[deze pagina bevat alleen noottekst]

Met dusdanighe boerden wert die groote *ende* machtighe beeste (namelick) het volck beweecht. ⁺*Ende* wederom, wat stadt heeft oyt Platonis ⁺of Aristotelis wetten aenghenomen, of Socratis leeringhe? ⁺*Ende* wat sake heuet den Decijs aengheraden, dat sy henseluen souden in den doot geuen? ⁺Wat heeft Quintum Curtium ⁺in den kuyl ghetrocken, anders

⁺Het gemeynte wort door *ende* met waen gheregeert.

- + Plato seyt dat de Sophisten anders niet en leeren dan het geuoelen des gemeynen volcx, *etcetera.* ende dat sy alle dinck namen na dier grooter beesten gheuoelen⁺
  - ⁺Het gemeyn volck is een groot beeste.
  - , te weten, dat sy dat goet namen daerin die beeste lust heeft, ende quaet daer in sy gheergert wort, *ende* dat sy van sulcke dingen geen ander reden en geuen. Sommige Predikers te desen tijde en zijn desen Sophisten niet ongelijc, meer leerende dat tot haer gewin dient na het welbehagen des volcx, dan dat tot de warachtige godsalicheyt dient. Horatius noemt ooc het volck, *een* beeste met vele hoofden.
  - Het gemeyn volck is een groot beeste.
- + Plato *ende* Aristoteles hebben vele van der politie geschreuen. *Ende* Socrates⁺
  - ⁺Plato. Aristoteles. Socrates.
  - heeft schoone leeringhe ghegheuen, ghelijck dese: Het is beter ongelijck te lijden, dan te doen. De doot en is niet quaets *Ende* de Philosophie en is anders niet, dan bedenckinghe des doots.
  - Plato. Aristoteles. Socrates.
- + Decius⁺
  - ⁺Decij.
  - een Romeyn, heeft hemseluen voor de weluaert des vaderlants tot de doot begheuen. Want doe hy sach dat het Roomsche heyr by na verslaghen was, so heeft hy zijn peert met sporen stekende tot midden onder den hoop der vyandendoorgebroken. Dit selue heeft oock daer na zijn sone ghedaen, die den seluen naem hadde, *ende* daer na oock zijn neue.
  - Decij.
- + Quintus Curtius⁺
  - ⁺Q. Curtius.
  - een edel Romeyn, heeft oock hemseluen voor de weluaert des volcx tot de doot begeuen. Want doe te Roome op de marckt de aerde cloof *ende* op ginck, *ende* hare Propheten seyden dat de helse Goden eenen offer begeerden, te weten, dat een seer sterck mansoude daer gesonden worden, so heeft Q. Curtius hemseluen gewapent, *ende* is op zijn peert geseten *ende* in den cuyl gereden. *Ende* dat ghedaen zijnde, de plaetse is wederom toeghegaen.
  - Q. Curtius.

dan ydel glorie, de welcke een ouersoete Siren is, maer wonderlick van de wijse mannen verdoemt⁺. Want wat is sotters (seggen sy) dan wt eersoeckinge hemseluen te bucken, ende het volck smeecken, met gauen gonste coopen, so veler Sotten lof iaghen, door toeroepinghen henseluen behaghen, in triumphe als een teecken om ghesien te worde, voor het volck omghedraghen worden, met allen op de marct staen? Hier toe dient oock de aenneminghe der namen ende bynamen, ende de Godlicke eere diemen den menschelken doet, ende dat oock ouerboose Tyrannen, worden met openbare Ceremonien Goden gemaect. Dit zijn seer sotte dingen, ende een Democritus⁺ en is niet genoeghsaem om die te belachen. Wie wilt versaken? ⁺Maer wt dese fonteyne zijn der stercken Hansen groote daden gecomen, die door so veler welsprekender mannen gheschrieten tot den hemel ghepresen ende verheuen worden. Dese Sotheyt maect Steden, hier door staen Rijcken, Ouericheden, Religien, Raden, ende oordeelen: ende het leuen der menschen en is ganschelick anders niet dan een spel der Sotheyt.

⁺Dit placht te Roome te gheschieden.

+ Sirenes⁺

⁺Siren.

zijn dieren in de zee geweest, bouen hebbende de gedaente der ionger vrouwen, ende onder waren sy visschen. Dese waren so konstich in singen ende spelen op de harpe ende fluyte, dat sy door de soeticheyte des sangs, de scheeplyuden tot slapen brachten, ende die als sy sliepen verdroncken, ende als sy verdroncken waren, verslonden. Daerom Ulysses als hy moeste daer voorby varen, heeft de ooren zijner medeghesellen met Was gestopt, om dat sy de Sirenes niet en soude hooren, ende henseluen dede hy aen den Mast binden: ende is also ontgaen, ende daerom zijn de Sirenes gestoruen, also sommige seggen.

Siren.

+ Democritus⁺

⁺Democritus.

was een Philosoph, die alder menschen leuen belachte, ghelijck het Heraclius beweende.

Democritus.

[deze pagina bevat alleen noottekst]

+Nv op dat ick van de consten spreke, wat heeft doch het *vernuft* der menschen verweect, om soveel schoone consten (gelijck sy meynen) te vinden *ende* voort te brengen, anders *dan* eergiericheyt? Want de menschen die warachtichlick de *aldersotste* zijn, hebben geacht dat sy (ick en weet niet wat naem *ende* faem) mogen met so veel wakens *ende* sweetens coopen. Maer hierentusschen hebt ghy soveel *ende* so groot nut des leuens vander Sotheyt ontfangen: *ende* (het welck verre het *aldersoetste* is) ghy gebruyct *ander* luyden wtsinnicheyt.

Dewijle ick nv den lof der stercheyt *ende* der scherpsinnicheyt hebbe bewesen mijne te zijne: wat, of ic ooc bewijse den lof der voorsichticheyt oock *mijn* te zijne? maer daer mochte yemant seggen, Ghy mocht met den selfsten arbeyt het vyer met den water vermengen. +Maer ic meyne

+Sotheyt heeft alle konsten gheuonden.

+Water *ende* vyer strijden teghen malcander, gelijc ooc voorsichticheyt *ende* sotheyt.

dat my oock dit sal gelucken, ist dat ghy (ghelijck ghy te voren ghedaen hebt) my voort met ooren *ende* herten gonstich zijt.

Ten eersten, Ist dat de voorsichticheyt coemt wt het ghebruyck veler dingen, wien sal de eere der voorsichticheyt toe comen? den wijsen die eensdeels wt beschaemtheyt, eensdeels wt beureestheyt zijns herten geen dinck aen en gaet: of den sotten, die noch door schaemte, (de welke hy niet en heeft) noch door perijckel (het welke hy niet en aensiet) *van* eenighe sake *verschriet* en wort: De wijse neemt zijn toelucht tot de boecken der ouder schrijuers, waer wt hy enckel scherpsinnicheyt der woorden leert. Maer de sot ghecrijcht (so ick meyne) warachtighe voorsichticheyt met vele dingen te aengaen *ende* versoecken. Dit schijnt Homerus (hoe wel hy blind was) gesien te hebben, als hy seyt, †De Sot bekennt oock dat gedaen is. Want daer zijn twee dinghen die verhinderen kennisse der dingen te ghecrijgen, te weten schaemte die het vernuft als met eenen roock *ende* wolcke verduystert, *ende* de vreesse (de welke het perijckel vertoonende) ontraedt groote dinghen te aengaen. Maer hier *van* verlost ons de Sotheyt grootelick. Weynighe menschen verstaen tot hoeveel ander

†Dat is, De Sot wort *niet* sonder schade wijs.

voordeel het nut sy nemmermeer te schamen, ende alle dinck te bestaen. Ist dat sy lieuer voorsichticheyt verstaen die int oordeel der dingen ghelegen is: hoort doch hoe verre die van dese zijn die hen daerop verheffen. Ten eersten ist openbaer dat alle menschelicke dingen twee aensichten hebben ⁺ (ghelijck Alcibiades Sileni) die onder henseluen onghelijck zijn: so dat het gene dat int eerste aenschijn de doot is, het leuen sy, so ghijt inwendichlic insiet: *ende* wederom, *dat* schijnt het leuen, de doot sy: dat schoone schijnt, *onsien* sy: dat rijcke, seer arm: dat oneerlick, seer eerlick: dat blijde, droeuich: dat voorspoedich, teghenspoedich: dat vriendelick, vyandelick: dat ghesont, onghesont: int korte, ghy sult alle dinck haestichlick verkeert vinden, so ghy den Silenum ⁺opent. ⁺Ist dat dit yemande schijnt te Philosophelick gheseyt te zijne, welaen ick salt grouelicker ende slechtelicker seggen. Wie isser die niet en belijdt dat een Coninck rijcke is, ende een Heere sy? Maer ist dat hy

⁺Alle dingen hebben twee ansien.

⁺Met de werelt alle dinc omgekeert.

+ Sileni⁺

⁺Sileni Alcibiadis

waren opgherechte beelden die wtwendich spottichlick waren, *ende* binnen Godelicke beelden hadden. Ende Alcibiades seyde dat Socrates den sulcken ghelijck was, om dat hy *van* buyten scheen een grof Boer, maer van binnen een suyuer God.

Sileni Alcibiadis

met geen goet der siele begaeft en is, ist dat hem gheen dinck genoeg en is, so is hy
 nv seer arm: Ende ist dat *zijn* herte tot vele sonden is begheuen, so is hy nv een
 schandelick dienstknecht. Na dese wijze soude men oock in andere dingen moghen
 filosofheren: maer het is ghenoech dit exempel voorgeheuen te hebben. *Maer waer
 toe dient dit? sal yemant seggen. Hoort waer toe my de sake brengen. Waert dat
 yemant den Speelluyden die eenige Personage in een Schouspel spelen, wilde de
 Personagen ende Schoubert af trecken, ende hare warachtighe ende aengeboren
 aensichten den aenschouweren toonen, soude die niet het gansche Spel verkeeren
 ende verderuen, ende weerdich zijn, als wtsinnich van eenen yegelicken met steenen
 wt den Schouspele gedreuen te worden? Daer soude onuersiens een nieu gesichte
 aller dingen voortcomen, so dat de ghene die weynich te voren een wijf scheen, nv
 een man sy: die een iongelinc scheen, nv een oudt man sy: die een koninc scheen,
 nv een verachtelic mensche sy: die een God scheen, nv onuoorsiens een menshelken
 beuonden werde. Maer sulcke dwalinge wech nemen, is het gansche Spel verstooren.
 Dit selue gedichtsel ende bedroch is het gene waer door de oogen der aen-

*Des werelts loop een
 schouwspel, ende batement.

schouweren aengehouden worden. Nu, alle het leuen der menschen wat ist anders dan een Schouspel, waerin deen als dese, dander als die Personage voort coemt, ende een yegelick zijn deel speelt, tot dat sy van den Meester des Schouspels worden wt de schouplaetse geleyt? De welcke nochtans eenen dickmael doet in verscheyden gestaltenisse voortcomen, so dat de gene die weynich te voren gespeelt heeft eenen Coninck met purper gecleedt, nv eenen dienstknecht speelt met ghelapte cleederen. Het zijn wel alle als schaduwen ende beworpinghen, maer dit schouspel en wort niet anders ghespeelt. So my nv hier eenich wijs man (als wt den hemel ghedaelt) onuoorsiens voortquame, ende riepe dat dese, welcken een yeghelick als eenen God ende Heere verheft, selfs geen mensche en is, om dat hy na der beesten wijze door begeerten beweecht wort, ende dat hy van de verachtste diensknechten is, om dat hy willens so velen ende schandelicken Heeren dient: ende wederom den genen die zijnen gestoruen vader beweent, beuolen te lachen, om dat hy nv eerst heeft begonnen te leuen, dewijle dit leuen anders niet en is dan een doot: ende den genen die van zijn edelheyt roemt onedel, ende bastaert noemde, om dat hy verre van der duecht is, de welcke al-

leen de fonteyne der edelheyt is; *ende* in sulcke wijze van alle de andere sprake: Ick bidde v, wat soude dese anders maken dan dat hy alleen soude wtsinnich ende rasende schijnen? Gelijck geen sotter dinck en is, *dan* verkeerde wijsheyt, also en isser geen onuoorsichtiger dinck, dan verkeerde voorsichticheyt. Want die doet verkeerdelick, die hemseluen niet en voecht na dat de tegenwoordige dingen zijn, noch wil niet doen na marct ganck, noch ten minsten der gasterije wet en gedenckt, Dat hy drincke of henen wech gae, ende wil dat het schouspel nv gheen schouspel en sy.

+

- + Wie veel heeft die heet sy rijck, wie een cap aen heeft, noemt sy, *ende* houdt hem voor geestelick, maer diet in besiet, daer ist moeyte, ende arbeyt, *ende* herten leedt, daerom straft de sotheyt de Wijse⁺

⁺Wijse lieden en hebben
geen ghekijf.

, om dat sy daer henen sien, verliest daer mede alle vruecht *ende* salicheyt: dewijle sy haer ooghen van de dingen af weynden, *ende* in dese dinghen niet dan een Fabel ofte larue en laten zijn, alsoot doch is, diet *van* na by aensiet, dien heefter een verleyden af, ende moet met Salomon roepen: Ydelheyt alder ydelheyt: *ende* der sotten en is geen getal, *ende* dese wijsheyt, Ja dat weten, maect hem de werelt te enge: so dat sy hem aen de tanden hange, daerom die na veel *const* *ende* wetenschap staet, maect *hemselfs* moeyte *ende* arbeyt, so Salomon sey: Alleen in veel weten is veel onmoets: daer regen, in niet verstaende grootste ruste *ende* salicheyt: daerom is dien beter na den vleesche, die wel waent, *dan* die wel weet. Menighen waent wel, ende laet hem ghenoeghen, wist hy zijn verderuen, hoe zijn sake so qualick stonde, hy en hadde nimmermeer ruste. De Sotten zijn altijd vrolick, worden out, en laten hen niet aenuechten, hanghen inden waen, haer Marotte behaecht hen, haer wijze maniere ende alles seer wel. Achten Loot voor Siluer: de schaduwe voor dat eewich. Wie slechts wel waent, dien is wel. Proximarebus opinio Dese verantwoordt ende beschermt de Sotheyt, als dat desen wel sy. De Wijse vreesen der Wuwen schadewe, des Hemels val. Jae vreesen haer, daer dickwils gheen vreesen en is: beuen voor een tuysschende bladt *ende* waggelende riet. Also dat recht *ende* wel Lucianus heeft gheseyt: De wijsheyt maect ledich *ende* versuymelick: de onwetenheyt cloeck, koen *ende* veerdich. Ja dat geluck is desen oock gunstich, also dat de eruarighe leert, *ende* oock veel ghemeyne Spreekwoorden⁺

⁺Spreewoorden van der
Sotten gheluck.

: Waer weynich verstants is, daer is veel geluck. De Urouwen en zijn gheenen Wijsen gunstich. Den stouten is de Uenus gunstich, Niet wegen, Wagen, Uaer wel, Seylwel, Waghen gewint, Bisschop of Bedelaer. Soo drucken de Wijse, *ende* gaen om als een Haen die een Ey wil legghene en waghent nimmermeer, tot dat sy dat geluck versuymen. Oorsake Sy en wagens gheentijt niet: of aldereerst alst gheluck voorby is: Hooren dat gras wassen. Sien het gheluck te naby opden mont, daerom ist hen viant. *Somma*, Sotten hebben altijd beter gheluck, dan rechtschappen menschen, alsomen sey: de Wijse neemt thien Jaer een wijf, soo wee doet hem dat kiezen, so nauwe waecht hijt: ten laetsten valt hy inden dreck met alle thien, *ende* wilde dat hy niemant gheen schade en hadde ge-daen. Dat sietmen dicwils in de werelt ganc baer. Soo viant is oock de wijsheyt de nature, dewijl sy in een enckel Sotheyt *ende* duysternisse verdruct is.

Sy noemt dit leuen een Schouspel of Fabel, om dat, gelijc in een Schouspel alle wonder *ende* schimp een eynde heeft, als ghy de Personage *ende* het waensicht aftrect: alsoo oock in dit leuen, wanneer ghy den dinge de Personage af trect *ende* inwendich aensiet, soo schijnet veel anders dan te voeren: Ja alle dinck keert hem omme, *ende* ghy vindt dat contrarie. Wat voor de werelt groot schijnt, dat is een grouwel voor Godt. De gantsche werelt hangt in de larue *ende* waensicht, verwondert *ende* verlaet haer op het wtwendich aensien.

Wijse lieden en hebben geen ghekijf.
Spreewoorden van der Sotten gheluck.

[deze pagina bevat alleen noottekst]

Hierenteghen betamet dien, die warachtelick voorsichtich is, dat hy (dewijle hy een mensche is) niet en wille te wijs zijn bouen dat hem toecoemt, *ende* met de *gantsche* menichte der menschen gheeren door de vingheren sie, of lieffelic mede dwale. Maer dit selue (seggen sy) is Sotheyt. Dat en sal ick niet versaken, so verre sy wederom bekennen, dat dit is het Schouspel des leuens spelen. Maer dit, O onsterffelicke Goden, sal ickt wt spreken, of swijgen? Maer waerom soude ick swijgen, dewijl het meer dan warachtich is? Maer het is muelick beter dat ick †Musas wt Helicone roepe, de welcke de Poeten dickwils

† De Poeten plegen Musas (de welcke de Goddinnen der Consten zijn) aen te roepen als sy wilden yet beginnen te verhalen, ofte scrijuen.

om enckel boerden pleghen te roepen. So staet my een weynich by, O Jupiters Dochters, dewijle ick bewijse, dat oock tot die schoone wijsheyt, ende (gelijck sy meynen) Slot der geluckicheyt gheen toeganck en is, dan door de leydinghe der Sotheyt. Nv ten eersten ist openbaer, dat alle begeerte tot de Sotheyt behoort. Want met dit teecken wort de Sot van den Wijsen onderscheyden, dat dien de begeerte, desen het vernuft regeert: ende daerom scheyden de Stoici alle die beroerige begeerten vanden Wijsen.

Maer die begeerten en doen niet alleenlic het ampt eens Schoolmeesters aen de gene die tot de hauen der wijsheyt arbeyden te comen: maer plegen ooc in alle gebruyck der duecht, als sporen *ende* prickels *ende* vermaners tot weldoen te zijne. Hoewel de dobbel Stoische Seneca sterckelic hier tegen staet, de welcke ganschelic alle begeerte *den* Wijsen ontnemt. Maer als hi dat doet, so en laet hi selfs geenen mensche blijuen, maer maect eer eenigen nieuwen God, die noyt *ergens* geweest en is, noch wesen sal: Ja (op *dat* ic claerlic spreke) hy maect een marmoren menschen beelt, dat sonder verstant *ende* ganschelic sonder menschelic geuoelen

sy. ⁺Daerom sy mogen hare wijsen houden (ist dat sy willen) ende alleen minnen, ende met hem in Platonis Stadt ⁺, ofte in der Ideen ende Formen landt ⁺, ofte in de Houen Tantalus ⁺ wonen. ⁺Want wie en soude sulcken mensche niet schouwen ende

⁺Beelt eens rechten wijsen.

- + De Philosophen, Peripatetici genaemt, meynen dat de begheerten ende ghesintheden daer toe gegeuen ende ons ingegoten zijn, om dat wy daer door totter duecht gheleyt ende ontsteken worden. In dese meyninge is oock Cicero: daerom worden sy hier gebeeten, een Schoolmeester, sporen ende prickels tot de duecht. Maer de Philosophen genaemt Stoici, ende Seneca⁺

⁺Seneca.

een vander seluer Secte strijt sterckelick daer teghen, ende onttrect den Wijsen alle begheerten. Dese meyninghe coemt met onse gelooue ende met de heylige schrift ouereen. Want wy moeten alle vleeschelijcke begheerten wtwerpen, ende nieugeboren worden. Het welcke oock Seneca heeft als door een wolcke gesien, ende bet getreft, dan veel Jaren onse school Theologi. Want alle onse affecten ende begheerten zijn boos, ende zijn de rechte sporen ende prickels tot alle quaet, Gen.6.8. Math.15.

Seneca.

- + Plato hadde also de forme eener goeder Stadt⁺

⁺Platonis Stadt.

beschreuen, dat niemandt die en heeft willen na volghen. Daerom seyt Lucianus spottende, dat Plato alleen in zijne Stadt woont.

Platonis Stadt.

- + Plato set oock sekere formen⁺

⁺Der Formen lant.

aller dingen, van alle materie verscheyden: de welcke Aristotles bespot, om dat nerghens sulckx yet en is.

Der Formen lant.

- + Tantalus was van de Goden ghestraft, (om dat hy hen menschen vlees hadde ten dis-

vergrouwen als een onnatuerlick wonder ende ydel ghesichte, die in alle natuerlick gheuoelen is doof gheworden, ende door gheen begheerte, noch door liefde, noch door barmherticheit meer beweecht en wort, dan ghelijck of hy een harde key, ofte onbeweghelijcke Steenrootse ware: ende dien gheen dinck verborghen en is, die niet en dwaelt, maer als een Lynceus alle dinck doorsiet, alle dinck stranghelijck ouerlegt, ende geen dinck en vergeeft, †ende alleen met hemseluen te vreden is, alleen rijcke, alleen verstandich, alleen Coninck, alleen vrij: Int corte, die alle dinck alleen is, maer na zijn ordeel alleen, die na gheenen vriendt en vraecht, ende selue niemandts vriendt en is, die

† Plutarchus seyt: U seluen suldy laten genoeghen, ist dat ghy leert wattet sy van eerbaerheyt ende duecht: ghy sult weeldich zijn in armoede, ende regneren.

oock niet en twijfelt selfs *den Goden* den †strop te gebieden, *ende* al wat in alle het leuen gheschiet, verdoemt ende bespot, ghelijck oft wtsinnicheyt ware? Sulck een dier is de volmaecte wijse *mensche*. † Maer ic bidde v, als de sake met keurstemmen gehandelt worde, wat Stadt soude sulcke Duericheyt willen? of wat Heyrlegher soude sulcken Hooftman begeeren? Ja wat wijs soude sulcken man, wat weert sulcken gast, wat dienstknecht soude sulcken Heere wenschen ofte lijden? Wie en soude niet lieuer hebben eenighen, midden wt den volcke der aldersotster menschen, op dat hy sot zijnde, de Sotten regeerde, ofte *den*Sotten ghehoorsaem ware, ende den ghenen die hem ghelijck zijn (de welcke seer vele zijn) behaechde, die den wijue vriendelick, den vrienden vrolick ware, een lustich gast, een lichtsinnich byleuer ware: ten laetsten, die geen menschelick dinc en achte vreemde van het te zijne?

†De recht wijse onlijdelijc op aerden.

Maer ick hebbe nu langhe een mishagen in sulcken Wijsen, daerom laet ick mijn Oratie voortgaen tot andere nuttigheden. Welaen dan, of yemandt als wt eenen hoogen Wachtthoorn ommesage (gelijck de Poeten schrijuen, dat

† Den strop gebieden, is, seer verachten.

Jupiter somtijts doet) hoe velen ellendicheden het leuen der menschen is onderworpen, hoe deerlick ende onreyn de geboorte sy, hoe arbeytlick de opbrenginge, hoe velen onrechte de kintsheyt is onderworpen, tot hoeveel sweets de Joncheyt is bedwongen, hoe swaer de oudtheyt, hoe hardt *den* noot des doots is: bouen desen in alle het leuen hoevele cranckheden by hoopen dat leuen quellen, hoeveel gheuallen daer staen te comen, hoeveel ongeriefs daer ouer *coemt*, hoe alle dinck alomme met vele galle vermengt is, op dat ick verswijghe dat quaet dat de mensche pleecht den menschen aen te brengen: gelijk armoede, geuanckenisse, *schande*, *schaemte*, *pijnen*, *lagen*, verraderie, *lasteringe*, *kijuinge*, *bedroch*. Maer ick beghinne nv het †Sandt te meten. Nv, met wat sonden de menschen dese dingen verdient hebben, of wat toornich Godt hen heeft bedwonghen in dese ellendicheyt te comen, dat en betaemt my niet als nv te segghen. Maer soo wie dese dingen by hemseluen ouerdenct, sal die niet het *exempel* der *Milesischer Maechden prijsen, hoewel het deerlick is? Ende wie hebben meest henseluen den doot aengedaen door verdriet des leuens? Hebbent

†Het sant meten of tellen, is een dinck doen dat onmogelic is te *doen*, want het sant is so vele, dattet *niet* gemeten noch ghetelt can worden.

*Aulus Gel. scrijft, dat de maechden in Milesia grote begheerte hadden henseluen te dooden.

niet die geweest, die der wijsheyt naest waren? Onder de welcke (op dat ick hierentusschen de Diogenes, Xenocrates⁺, Catones Cassios ende Brutus verswighe) die Chiron⁺ (doe hy mochte onsterffelick zijn) heeft van selfs den doot aengegaen. Ghy siet nv (meyne ick) hoe het gaen soude, waert dat de menschen alomme wijs waren: te weten, datter ander slijck, ende een ander Prometheus⁺ soude noodich zijn. Maer ick come in so veel quaets te hulpe, somtijts door onwetenheyt, somtijts door onbedachtsaemheyt, somtijts door vergetenheyt des quaets, somtijts door hope des goets, somtijts wat huenichs in de wellusten vermengende, so dattet hem oock dan niet en behaecht het leuen te verlaten, als het leuen hen lange heeft verlaten,

+ Diogenes ende Xenocrates (gelijc Laertius schrijft) ende Brutus, ende Cassius, ende Cato (ghelijck Plutarchus beschrijft) hebben henseluen ghedoot.

+ Chiron⁺

⁺Chiron.

was om zijner rechtueerdicheydt wille begaeft van de Goden, dat hy mochte eewelick leuen: maer hy hadde lieuer te steruen, om dattet hem verdroot der dinghen die altijts op eenderley wijze weder quamen.

Chiron.

+ Uan Prometheo⁺

⁺Prometeus.

is een Fabel, dat hy eens menschen Beelde heeft van leem ghemaect, ende Jupiters vyer ghestolen, ende den beelde tot een Siele ingegeuen.

Prometeus.

ende de † Parce de webbe hebben afgewracht, ende hoe sy min oorsake hebben om leuen, soo veel te meer lust hebben te leuen. So verre ist dat hen het leuen soude eenichsins verdrieten. Het is voorwaer mijn gaue, dat ghy alomme siet oude menschen, die tot *Nestors oudde ghecomen zijn, ende nv selfs gheen gedaente van menschen behouden hebben, qualick sprekende, sinneloos, tandeloos, grijs, kael, of (op dat ickse lieuer met Aristophanis woorden beschrijue) stoordich, krom, rompelic, cael, tandeloos, sonder gheboorte lidt, ende nochtans, so groot behagen hebben in het leuen, ende so seere den Jonghelinck spelen, dat deen het grijs haer verwet, dander den kalen kop met aengheset hayr bedeckt: dese, tanden ghebruyct, die hy mueghelick van eenigher Soch ontleent heeft, een ander deerlick brandt door liefde eenichs ionges Maechdekens, ende ooc alle Jonghelinghen met Boeleersche bootsen te bouen gaet. Want, dat oude mannen, die nv den graue naby zijn, ende de ooghen ganschelick na der Aerde gecromt hebben, een teeder ionc Maechdeken tot een wijf trouwen, ende dat sonder Bruydschat, ende dwelck tot ander menschen ghebruyck sal zijn, dit ge-

†Parcen zijn drie Goddinnen, die het leuen des menschen meten metter webbe ende spille.

*Nestors oude, dat is grote oude, want Nestor was meer dan twee hondert iaer out doe hy voor Troia quam.

schiet soo ghemeenlick, dattet byna gepresen wordt. †Maer het is oock noch veel lustigher, soo yemandt aensiet oude wijuen, die nv door lange oudde verstoruen ende soo doodtachtich zijn, dat sy moghen schijnen wt den graue te comen, ende nochtans altijs inden mont hebben, Het licht is goet, ende noch ionghelicke dertelheyd bedrijuen, ende als Bocken oncuyscheyt soecken, *ende* eenigen met grooten loongehuerden †Phaonem in leyden, ende het aensichte gheduerichlic met verwe bestrijcken, nimmermeer van den Spieghel gaen, den bosch der onderster schamelheit wt rucken, de verwelckende ende verrotte borsten op proncken, ende met lispender stemme de swacke oncuyscheyt verwecken, drincken, haer in der maechden dans vermengen, minnebriefkens schrijuen.

†Het Leuen is een licht.

Dese dingen worden bespot van eenen yeghelicken als ouersotte dingen, ghelijck sy ooc zijn. Maer des Ouenen behagen henseluen, ende leuen in grooter wellust, *ende* besmeeren henseluen ganschelick met huenich, te weten, gheluckich

† Phaon was een wonderlick schoon geselle, ende was van Saphone bemint, maer hy en minde haer niet. Also minnen die oude wijuen, maer en worden niet gemint, dan inden buydel.

zijnde door mijn gaue. Nv, dien dese dingen spottelick schijnen, die wilde ick *dat* sy by henseluen ouerdochten, welck sy beter achten, het leuen door sulcke Sotheyt ganschelick ghesuyckert doorbrengen, of (gelijckmen pleecht te segghen) eenen balck soecken om hem te verhangen. Dat nv dese dingen int ghemeyne voor schandelick gheacht worden, dat en gaet mijne Sotten niet aen, de welke dat quaet, of niet en gheuoelen, ofte ist dat sy yet gheuoelen, lichtelic vergheten. Het ware warachtelick quaet, dat een steen op het hoofd viele: maer *schaemte*, schande, oneere, lasteringhe, die brenghen so groote hinder mede, als sy seer geuoelt worden. Ist dat sy niet geuoelt en worden, so en zijn sy niet selfs quaet. Wat hinder ist, oft schoon de gantsche Werelt van v schande spreect, soo verre ghy v seluen prijs? Maer datmen dit doen can, dat gheeft alleen de Sotheyt.

Maer my dunct dat ic Philosophen hoore, die my tegenroepen, segghende, maer dat selue is ellendich, met Sotheyt beuangen zijn, dwalen, bedrogen worden *ende* niet weten. Ja, dat is een mensche zijn: maer ic en sie *niet* waerom zijt ellendich noemen, dewijle ghy zijt also geboren,

alsoo onderwesen, alsoo geschapen, ende eens ygelicks geual sulck is. Daer en is niet ellendich dat in zijnen aerdt staet, ten sy dat muelick yemant acht den mensche ellendich te zijne, dat hy noch vlieghen en can met de vogelen, noch op vier voeten gaen met de andere beesten, noch met hoornen ghewapent en is ghelijck de Ossen. Maer de sulcke sal op sulcker wijze het alder lustichste Peert ongheluckich noemen, om dattet noch Grammaticam gheleert en heeft, noch soete koecken oft vlaeyen en eet: ende sal den Osse ellendich noemen, om dat hy onnut is tot de Schermscholen. So dan, ghelijck een Peert dat geen Grammaticam en can, niet ellendich en is, alsoo en is een Sot mensche niet ongheluckich, want het coemt met zijn nature ouereen.

Maer wederom dringen my de scherpsinnighe Disputeerders, seggende: Den mensche is sonderlinghe ghegheuen de kennisse der leeringhen, door der welcker hulpe hy het ghene dat in de nature vercort, can met vernuft, beteren. Maer dat is gesproken, ghelijck oft eenichsins der waerheyt ghelijck schene, dat de nature die in de muggen ende ooc in de Cruyden ende Bloemkens so sorchfuldelick

heeft ghewaect, in de mensche alleenlick soude geslapen hebben, so *dat* de leeringhen souden noodich zijn, de welke die geeft †Theutus op het menschelicke gheslachte vertoornt zijnde, geuonden ende bedacht heeft tot groot verderf, ende en zijn niet alleenlick niet nut tot gheluckicheyt, maer zijn der seluer sake hinderlic, om der welcker wille men seyt, dat sy gheuonden zijn, ghelijck by Platonem wel wort verthoont van den seer voorsichtigen Coninck, vanden vondt der Letterconsten. Soo zijn dan de Letterconsten met de andere plagen des menschelicken leuens inghecomen door de selue Autore*n*, door de welke alle boosheydt coemt, te weten, door de Duyuelen, de welke oock daer van den naem hebben, dat sy Demones, gelijk ofmen seggen wilde Demones, *dat*

† Theutus een oudt Godt by de oude Heydenen, wort genaemt een vinder alles Speels, als Teerlingen, Caerten, ende oock de Conste der Letteren. Dese gheuraecht zijnde van den Coninck Thamus, waer toe de Letteren daer mede men schreef, nut waren, Antwoorde, dat sy nut zijn tot versterckinge ende hulpe der memorie. Maer de Coninck bewees, dat de Letteren meer hinderlick waren der memorie, dewijle de mensche*n* hen daer op verlaten, ende niet in het herte, maer in het Papier schrijuen dat sy dagelicx hooren.

is, wetende genaemt worden. *Want* dat eenuoudich volc der gulden Eeuwe en was met geene letterconsten gewapent, maer leefde alleenlic na de beweginge ende ingeuinge der nature. *Want* wat was de †Grammatica noodich, doe sy alle eenerley tale hadden, *ende* niet anders ghesocht en wert door de tale, dan dat deen den anderen mochte verstaen? Waer wert *Dialectica gebruyct, doen gheen twist en was tusschen lieden die verscheydelick gheuoelden. Wat plaetse hadde †Rhetorica, doe niemant den anderen te rechte en moeyde? Waer toe soude de voorsichticheyt der Wetten begheert worden, alsser geene quade seden en waren, wt de welke sonder twijfel de goede Wetten gecomen zijn? Sy waren oock Godvreesender, dan dat sy met ongodlicke sorge de secreten der nature, ende de mate *ende* roeringe ende werckingen der gesteernten, *ende* de verborgen oorsaken der dingen soudens ondersocht hebben, achtende ongeoorloft te zijn, dat de sterffelicken mensche arbeyt wijs te zijne bo-

†Grammatica is een conste, die leert recht schrijuen, *ende* spreken, ende wt legghen.

* Dialectica is een conste die leert de sake (daermen van spreek) wel beschrijuen, *ende* deelen ende goede Argumenten maken, ende de quade wederleggen?

† Rhetorica leert, de sake wel wtspreken *ende* verciere.

uen dat hem toecoemt. Ende te ondersoecken wat buyten den Hemel ware, die wtsinnicheyt en is henselfs noyt te vooren gecomen. Maer als de suyuerheyte der gouden Eewe weynich te samen verviel, zijn van de boose geesten (gelijck voorseyt is) consten geuonden, maer niet vele, ende van niet velen aengenomen, maer daer na heeft der †Chaldeen superstitione wel ses hondert toegebracht, ende de ydel lichtueerdicheyt der Grieken heeft enckel quellingen der vernuften voortgebracht, so dat alleen de Grammatica oueruloedich genoeg is voor een eewich vageuwer ende pijnige des leuens. Hoewel onder dese letterconsten zijn die alleenlic in weerde, die den gemeenen geuoelen, dat is, die der sotheyte aldernaest zijn. De Theologi lijden honger, de Phisici vercouden, de Astrologi worden bespot, de Dialectici worden veracht, alleen de medecijnman is vele andere weerdich. Ende onder desen seluen aert, hoe een yghelick ongeleerder, stouter, ende onbedachtsamer is, so veel te meer wort hy geacht: oock by de Princen die gouden ketenen draghen. Maer de medecijnconst (voornamelick gelijck die nu ghebruyct wort) en is anders niet dan een deelken der flaterie, niet min voorwaer dan Rhetorica.

†De Caldeen de swarte conste gheuonden.

Na dese wort den Juristen de naeste (*ende* ic en weet niet of de eerste) plaetse gegeuen, der welcker *const* *ende* oeffeninge plegen de Philosophen (op dat ickse selue geen oordeel en gheue) met grooter eendrachticheyt te bespotten, als Eselsconste. Maer nochtans worden nae deser Eselen goetduncken de meeste *ende* minste saken gehandeldt. Der sulcker breede Ackers worden vermeerdert, daer hier entusschen de Theologus ⁺alle de kisten *ende* Schrijnen der Godtheyt doorluystert hebbende, wicken knout *ende* eewigen strijt heeft met weechluysen *ende* cleerluysen. So *dan*, gelijc die *consten* de geluckichst zijn, die der Sotheyt aldernaest zijn: also zijn die verre de aldergheluckichste, die henseluen hebben connen ganschelick van alle ghemeynschap der Letterconsten onthouden, *ende* alleenlic de leydinge der nature volgen, de welcke in geenen deele kruepel en is, *ten* sy dat wy misschien ouer de palen der menschelicker nature willen comen. De nature haet veynsinghe, *ende* het wast veel gheluckigher dat door gheen Conste gheualscht en is. Welaen doch, siet ghy niet dat onder de andere Dieren die aldergheluckelickste leuen, die van de Leeringhe aldervreemste zijn, *ende*

⁺Theologus die de heylige Schrifture *handelt* *ende* voort leert.

door niemandts meesterschap dan der natuere gheleydt en worden? Wat isser gheluckigher ofte wonderlicker dan de Bien [†], maer desen gebreken oock sommighe sinnen des lichaems. Wat dierghelijcke heeft de timmerkonst geuonden in de timmeringe der huysen? Wat Philosophe heeft oyt sulcke Politie ingheset? ^{†De Bien geluckich.} Hierentusschen een Peert, om dat het den menschelicken gheuoelen na by is, ende met de menschen is comen wonen, so ist oock der menschen ellendicheden deelachtich. Want het sleypt dickmael zijn ingewant, dewijle het hem schaemt ouerwonnen te worden: ende wort inden krijch doorsteken, ende bijt de aerde met den monde met zijnen opsitter, dewijle het soect te triumpheren: op dat ick hierentusschen niet en verhaele de dwinghende Toomen, ende prickende Sporen, de gheuanghenisse des stals, de Sweepen, Cluppelen, Banden, ende opsitter: int corte de gantsche Tragedie der dienstbaerheyt, daer toe het hem van selfs begheuen heeft, dewijle het de stercke mannen navolghende, te seer arbeyt om den vyant te wreken.

Hoe veel meer is het leuen der Vlieghe ende Vogelkens te wenschen, die sonder de morghen sorghe, ende alleen-

lick na de beweghinghe der natuere leuen, so verre sy connen van de *listen* der menschen. Maer ist dat sy in de *muyten* ghesloten zijnde, beginnen der *menschen* tonghen na te volgen, het is te verwonderen hoe seer sy van de natuerlicke lusticheyt afwijcken [†]. So seer ist allesins vrolicker dat de natuere heeft gheschapen, dan dat de conste verualscht heeft. Daerom en can ick den Gallum Pythagoram [†] nemmermeer ghenoech prijsen, de welke doe hy alleen alle dinck gheweest hadde, Philosophus, Man, Wif, Coninc, Onderdaen, Visch, Peert, Vorsch (ick meyne oock een Spongie) nochtans en oordeelde hy geen dier ellendigher dan *den* mensche, om dat alle andere dieren met eynden der natuere te vrede zijn, maer de mensche alleen arbeyt om buyten de palen zijnder natuere te gaen. Ende wederom onder de menschen acht hy de ongeleerde veelsins geluckiger dan de Gheleerde, *ende* groote. Ende die Gryllus [†] heeft niet weynich wijser geweest dan de raedtrijcke Vlysses [†], want hy hadde lieuer in den swijnenstal te grunnen, dan met Vlysse so veel ongheuals onderworpen zijn. Met dese dunckt my Homerus der Boerden vader wel ouereen te comen, de welke

[†]Alle creatuere behaluen de mensche met het zijn te vreden.

[†]Gallum.

[†]Gryllus.

[†]Ulysse.

alle menschen somtijts arm ende ellendich naemt, *ende* zijnen Vlysem dat exempel der Wijsheyt, noemt hy dickmael benout, ende suchtende, maer nergens en noemt hy Paridem also, noch Aiadem, noch Achillem. Waerom doch *dat*? Niet anders dan dat die schalcke, *ende* constige Vlysses alle dinck dede na Palladis raet, ende veel te wijs was, seer verre afwijckende van de leydinghe der natuere. So dan, ghelijck onder de menschen die alderveerst van de gheluckicheyt zijn, die na wijsheyt staen, te weten, dewijle sy met dat selue dobbel Sotten zijn, om dat sy menschen gheboren zijnde, hare conditie vergheten, *ende* soecken der onsterffelicker Goden leuen te hebben, *ende* na der Giganten exempel ⁺, met der letterconsten te ernstigen crijch voeren teghen de natuere: also schijnen die alderminst ellendich te zijne, die der onredelicker beesten aerdt ende Sotheyt aldernaest zijn, *ende* niet en aengaen dat bouen den mensche is. Wel aen, laet ons besoecken of wy dit ooc (*niet* met Stoische argumenten, maer met een grof exempel) connen bewijsen. *Ende* de onsterffelicke

+ Gigantes waren Ruesen met so groote hoouerdicheyt, dar sy hen oock tegen de Goden setten, ende die wt den hemel drijuen wilden.

Goden, isser oock yet gheluckighers dan die aerdt der menschen diemen int ghemeyne, so ick meyne met seer schoone namen, Gecken, Sotten, Dwasen, ende Narren noemt? Ick sal een dinck seggen, dat mogelick in het eerste aensien sal Sot ende ongheschied schijnen, maer sal nochtans verre het warachtighe zijn. Ten eersten zijn sy vrij van de vreesse des doots, het welcke, by Jupiter, geen cleyn quaet en is. Sy zijn sonder quellinghe der consciencie. Sy en worden niet verschricht door de fabulen van de Helsche gheesten, noch door de Ghesichten ende Nachtgesichten, noch worden niet ghequelt door vreesse des toecomenden quaets, noch en verlangen niet door hope des toecomenden goets. Somma, sy en worden niet *van* een verschoort door duysent sorghen, der welcker dit leuen is onderworpen. Sy en worden niet beschaemt, vreesen niet, zijn niet begheerich, niet nijdich, hebben niet lief. Ja oock, ist dat sy de onwijsheyt der onredelicker dieren naerder comen, so en sondighen sy selfs niet, na de autoriteyt der Theologen⁺.

Hier begheere ick dat ghy my ouerlegt, O aldersotste Wijse, met hoe vele sorchfuldicheden uwe herte nacht ende

⁺De sotten zijn vrij van misdoen.

dach ghequelt wordt, ende alle het onghemack uwes leuens op eenen hoop versamelt, ende dan sult ghy eerst verstaen *van* hoe veel groot quaet ick mijne Sotten beurijt hebbe. Bouen desen hoe dat sy niet alleenlick selue vrolick zijn, spelen, singhen, ende lachen, maer oock allen anderen (waer sy hen oock henen wenden) Wellust, Boerden, Spel ende ghelach aenbrenghen, gelijk of sy hier toe door der Goden toelatinghe ghegeuen waren, om de droefheyt des menshelicken leuens te veruolijcken. Waer wt het oock coemt, dat sy (hoewel de eene tot de andere menigherley is ghesint) dese alle euen ghelijck als de hare bekennen, begeeren, voeden, ophouden, omhelsen, ende helpen, so hen yet is toeghekomen, ende ongestraft toelotent al wat sy seggen ofte doen. Ende so gansch en begeert niemant hen schade te doen, dat oock de wilde dieren ⁺hen onthouden *van* hen leedt te doen door een natuerlick gheuoelen der onnooselheyt. Want sy zijn warachtichlick den Goden heylich, voornamelick my: ende niet tonrechte

+ Dit sietmen gheschieden in de honden, welcke die kinderen (van natueren sot) niet licht en hinderen, als een bekennen der natueren eenuoudicheyt.

en doen sy hen alle dese eere. Wat? dat sy oock den machtichsten Coninghen so aenghenaem zijn, dat de sommige sonder dese, noch eten noch wandelen, noch oock niet een vre zijn en willen. Ende sy en achten dese Sotten niet weynich bouen hare ernstige Wijse, der welcker sy nochtans sommige, om der eere wille, plegen te voeden. Waerom sy die hoogher achten, dat en meyne ick niet onbekent te zijne, ende het en moet oock geen wonder schijnen, dewijle de Wijse niet en pleghen anders den Princen aen te brengen dan droefheyt, ende op hare gheleertheyt vertrouwende, niet en vreesen somtijts de teedere ooren met de bijtende Waerheyt te schauen: ende de Sotten dat bybrengen dat sy alleenlick van allen zijden allesins begeeren, te weten, spotreden, boerden, ghelach, wellust⁺. Maer hoort nv oock dese gaue mijner Sotten, welke niet en is te verachten, te weten, dat sy alleen eenuoudich, ende Waerseggers zijn. Ende wat is loflicker dan de Waerheyt? Want hoewel het Alcibiadeische sprecwoort by Platonem, de Waerheyt den Wijne ende der Kindtscheyt toeschrijft, nochtans

+ De Princen hebben hare Sotten lieuer dan haren Raet, ende waerom.

coemt alle den Lof my sonderlinge toe, oock met Euripidis ghetuygenisse, die dit treffelick woort van ons gheschreuen heeft, De Sot spreeckt sotte dinghen. Wat een Sot int herte heeft, dat geeft hy wt met den aensichte, *ende* spreket wt metter tonghe. Maer de Wijse hebben die twee tonghen (ghelijck de selue Euripides meldet) *ende* spreken met de eene waerheyt, met dander wat sy na gheleghentheyt des tijts achten bequaem te zijne. Deser werck is swart wit maken, ende wt den seluen monde †beyde coutd ende heet wt blasen, ende veel anders in het herte verborghen houden, anders met den woorden veynsen.

† De Fabeldichters schrijuen van eenen Satyrus, dat *een* wilt dier is, half Geyte, half mensche. Als nv de coude des Winters opt alder gheweldichste was, so nam een Huysman dat selue Dier in zijn huys ter herberghe, aldaer sacht eener in zijn hant blasen: hem vragende wat dat beduydde, antwoordde, om zijn coude handen te verwarmen. Na dien, den Disch ghedect zijnde, so blies hy weder in een heete schotel moes: Den Satyrus verwonderende, vraechde waeromme hy dat dede: Hy antwoordde, Din de Schotel te coelen. Doe stont den Satyrus op, Wat hoore ick (sprack hy) Condt ghy dan wt eenen monde heet *ende* cout brengen? met sulcken en staet my gheen ghemeynschap te hebben. Ende dit segghende, ghinck hy wech.

Nv duncken my de Princen in so groote gheluckicheyt nochtans seer ongheluckich te zijne, om dat sy niemant en hebben daer van sy de Waerheyte hooren, ende moeten Flatteerders tot vrienden hebben. Maer yemant mochte seggen, Der Princen ooren grouwelen van de Waerheyte, ende om deser seluer oorsaken wille schouwen sy de Wijse, om dat sy vreesen datter niet yemant te vrij en werde, die derue spreken dat meer warachtich dan vrolick sy. Het is wel also, de Coningen haten de Waerheyte. Maer nochtans gheschiet dit wonderlick in mijne Sotten, dat niet alleenlick de Waerheyte, maer oock openbare lasterwoorden van hen gehoort worden met lust: so dat het selue woort (so het wt eens Wijsen mont quame) het leuen golde, maer alst van eenen Sot koemt, ongeloouelicke wellust aenbrenghet. Want de Waerheyte heeft een natuerlicke cracht om te behagen, so daer niet by en coemt dat vertoornt: maer dit hebben de Goden den Sotten alleenlick ghegeuen. By na om der seluer oorsaken wille, pleghen de Wijuen grooten lust tot sulcken aerdt der menschen te hebben, als die van natuere tot Wellust ende Boerden meer gheneghen zijn. Daerom wat sy met sulcke menschen

doen, hoewel het somtijts meer te ernstich is, sy duyden nochtans spot ende spel te zijne, ghelijck der Wijuen aerdt vernuftich is, sonderlinge om hare misdaden te bedecken.

Op dat ick *dan* wederkeere tot de geluckicheyt der Sotten, als sy het leuen met grooter wellust doorgebracht hebben so verhuysen sy recht toe sonder vreesse ofte geuoelen des doots, tot de Elysij [†]velden, om der Godsalighen ende ledigen Sielen aldaer met hare spelen wellust te maken. Laet ons nv gaen ende eenigen Wijsen (wien ghy wilt) met deses Sots gheluck verghelijcken. Neemt nv een exempel der Wijsheyt, dat ghy hier teghen moecht setten, te weten, eenen mensche die alle zijn kintsche ende ionge daghen heeft met de letterconsten te leeren versleten, ende het aldersoetste deel des leuens met eewich waken, sorghen ende sweeten verloren, ende oock in de reste des leuens niet een hayr wellusts ghebruyct en heeft, altijs gesparich, arm, droeuich, ernstich, hemseluen hardt ende ouerlastich, den anderen swaer ende hatelick door bleecheyt, magerheyt, crancheyt, ende druypende ooghen: versleten door veel oudtheyt ende grijsheyt voor *den* tijt gecregen: voor *den* tijt het leuen

[†]Elysium is by de Poeten een plaetse daer de rechtueerdige sielen rusten, na dat sy vanden lichame verscheyden zijn.

verlatende. Hoe wel, wat leyt daer aen wanneer de sulcke sterft, die noyt gheleeft heeft. Hier hebt ghy het schoon beelt eens Wijsen mans.

Maer hier roepen wederom de Stoische Vorsschen [†]teghen my, segghende, Gheen ellendigher dinck dan wtsinnicheyt. Maer wtnemende Sotheyt is der wtsinnicheyt aldernaest. Want wat is wtsinnicheyt, anders dan dwalinghe des herten? Maer dese dwalen ganschelick. Welaen, laet ons oock dit Argument breken door der Musen bystant. Sy spreken wel scherpsinnichlick. Maer gelijck Socrates in Platone leert, wt een ghedeelde Venus twee, ende wt een ghedeelde Cupido twee makende: also behoorden dese Sophisten de wtsinnicheyt van wtsinnichey[†]te scheijden, so verre sy willen scijnen wel by hare sinnen te zijn. [†]Want alle wtsinnicheyt en is niet terstont ellendich: want anders en soude Horatius niet gheseyt hebben, Of bedriecht my de lieflicke wtsinnicheyt? noch Plato en soude de wtsinnicheyt der Poeten, Propheten, ende Boelen niet onder het voornaemste goet des leuens

[†]Phedrus wort by Platonen gestraft om dat hy van de liefde sprekende, die niet en beschreef, noch en deelde. Want om wel van een sake te spreken, so moet mense deelen, so sy niet gansch eenerley is.

+ Hy noemt de Stoische Philosophen Uorsschen, om dat sy altijts teghen roepen met argumenten. Origenes ende Hieronymus verstaen by de Egyptische Uorsschen, der Sophisten lastighen snater.

ghetelt hebben: noch †die Prophetisse †en soude den arbeydt Enee niet wtsinnich ghe-naemt hebben. Maer daer is tweederley aerdt der wtsinnicheyt: te weten, een, welcken de wraeckgierige Dire †wt der Helle opworpen, als sy hare slanghen worpende: oft hittigen crijch, of onuersadelicke gheltghiericheyt, of schandelicke ende onghoorloefde liefde, of moordinge der Ouderen, of oncuysheyt met maechschap, of kercroof, ofte eenige ander diergelijcke plaghe in der menschen herten brengen: ofte als sy het sondighe herte met furien ende fackelen der verschrinkinge beroeren. Maer daer is een aerdt der wtsinnicheyt wijt van desen verscheyden: te weten, die van my coemt, ende is bouen alle dinck te wenschen. Dese is, so wanneer eenighe lustighe dwalinghe des gemoets het herte van de benoude sorghen verlost, ende met menigherley wellust besmeert. Dese dwalinghe des gemoets wenscht Cicero (schrijuende tot Atticum) als een groote gaue der Goden, te weten om dat hy so groot quaet niet en soude ge-

†Sibylla.

†Dire, zijn drye Goddinnen gy de Poeten, die allderley quaet maken den menschen ter straffe, ende haer hayr zijn slanghen.

† Die seyt aldus: De onsinnicheyt helpt den arbeyt lijden: want onsinnicheyt noemt sy alle dat onmatelick is, wat van dat spreekwoort coemt, Men mach onsinnich zijn.

uoelen. Ende die Argiuisch man en geuoelde niet qualick, die welcke so wtsinnich was, dat hy geheele dagen alleen sat inde Schouplaetse, lachende, de handen clappende, ende vrolick zijnde, om dat hy meynde dat daer wonderlicke spelen ghespeelt werden, hoewel daer gansch niet gespeelt en wert: ende in andere handelingen des leuens droech hy hem wel, was vrolick den vrienden, *ende* vriendelick den wijue, ende conde den dienstknechten vergeuen, ende de wtsinnicheyt in het breken der Flessche niet thoonen. Als dese door de vrienden hulpe met medecijne was van der crancheyt ghenesen, ende tot hemseluen ganschelick ghebracht, so heeft hy aldus zijne virenden bescholden, O vrienden ghy hebt my, by Pol, verdoruen, Ghy en hebt my (seyde hy) niet genesen, dewijle my den wellust also is afghedrongen, *ende* de seer aenghename dwalinge des ghemoets door geweld benomen. Ende te rechte seyde hy dat, want sy dwaelden selue, ende hadden selue dat Niescruyt meer van noode om de Hersseneyn reyn te maken, dewijle sy achteden, dat so gelukkighe *ende* lustige wtsinnicheyt moeste ghelijck eenich quaet met drancken wtghedreuen worden. ⁺

+ Cicero *nam* dat so ter herten, dat de Triumviri Tyrannie bedreuen, dat hem sommighe achteden wtsinnich te zijne. *Ende* hy antwoordde, dat hy ganschelick gheuoelde: *ende* wenschte *hen* sulcke dwalinghe des ghemoets, op dat hy mochte vrij zijn van het gheuoelen sulcx groots quaets. Also is oeck by Euripidem Ajax droeuich, dat hy van der dwalinge des ghemoets was ghenesen, *ende* Phedra by Senecam, ende een Griecx man by Horatium.

Hoewel ick en hebbe noch voorwaer dit niet besloten, of alderley dwalinghe der sinnen, ofte des gemoets wtsinnicheyt is te noemen, *Want* so yemant met duyster of loopende oogen, eenen Muyl voor eenen Esel aensage, ofte so yemant eenighe ongheleerde ende ongeschichte Veersen voor de aldergeleerste achtete ende prese: dese en soude niet terstont schijnen wtsinnich te zijn. Maer so yemant niet alleenlick met sinnen, maer ooc met *den* oordeele *zijns* herten dwaelt, ende dat gheduerichlick *ende* bouen ghewoonlicke wijze, dese sal eerst schijnen der wtsinnicheyt na by te zijne: ghelijck so yemant, *wanneer* hy eenen Esel hoort crijten, meynt dat hy wonderlicken soeten *Sanck* hoort: of so een arm *menschelken* *van* alderverachtelickste afcoemste meynt dat hy †Cresus de Coninck van Lydia is. Maer so dese aerdt der wtsinnicheyt (ghelijct ghemeynlick geschiet)

†Cresus was de alderrijkste Coninck den welcken nochtans *Solon* *niet* en wilde oordeelen den aldergeluckichsten te zijn, eer hy (seyde hy) hoorde *dat* hy geluckichlic ghestoruen ware.

tot wellust vergaet, so coemt daer geen cleyne vrolickheyd van beyde den *genen* die daermede beuangen zijn, *ende* oock die het aenmercken, *ende* nochtans daer mede niet wtsinnich en zijn. Want dese aerdt der wtsinnicheyt strect hem veel wijder dan de *gemeynen* man verstaet. Maer de wtsinnige bespot den wtsinnigen, *ende* brengen malcanderen lust aen. *Ende* ghy siet dickmael dat de meeste wtsinnighe den minderen seer bespot. Maer een yghelick is soveel te gheluckigher hoe hy op meniger wijze dwaser is, na het oordeel der Sotheyt, so verre hy in dien aert der wtsinnicheyt blijft, die eyghentlick onse is, de welcke hem so wijdt bestrect, dat ick niet en weet oftmen wt *den* ganschen ghetale der menschen yemant can vinden, die taller stonde wijs is, *ende* niet met eenigen aerde der wtsinnichety beuangen en is. Hoewel dit onderscheyt isser alleenlic, Die een Cauwoorde siende, meynt dattet een wijf is, desen noemen sy wtsinnich, om dat, dat niet velen en geschiet. Maer als yemant sweert dat zijn wijf (die hy met velen *gemeyn* heeft) meer dan Penelope⁺ is, *ende* hemseluen daerin bouen *maten* behaecht, geluckichlick dwalende, desen en wort van niemant wtsinnich, om dat sy sien

⁺Penelope, was? een dat aldercuyssste wijf.

dat dit den mannen alomme gheschiet.

†Tot dese orden behooren oock die het sagen der wilder dieren bouen alle dinck setten, ende seggen dat sy ongelooelicken wellust scheppen, als sy dat stinckende gheluyt der Hoornen hooren, ende de huylinge der Honden. Ick meyne oock als sy der Hondendreck reucken, dattet hen Cinanomum schijnt. Bouen desen wat grooter behagen so wanneer der een Wilt is te verschueren? Ossen ende Weders mach het nederige volc verschooren: maer een Wilt is niet gheoorloeft ghesneden te worden anders dan van den Edelen. Van desen wert dat met blooten hoofde, ende gheuouden knien, ende met een Sweert daer toe verordent (want het en is niet gheoorloeft met allerley Sweert dat selue te doen) met sekere gebeerden, ende sekere ordeninghe in sekere leden religioselick gesneden. Hier entusschen verwondert haer de omstaende stilswijghende menichte, gelijk oft een nieu heylich dinck ware, hoewel sy dit schouspel meer dan duysentmael gesien heeft. Dien het nu geluckt van den Wilde wat te smaken, die meynt dat hy niet weynich edelheyts gecregen heeft. So dan, hoewel sy door geduerich iagen, ende eten des Wilts, niet anders en vercrijghen, †Wellust tot iagen.

dan dat sy by na tot Wilde dieren veraerden, nochtans meynen sy dat sy een Conincklick leuen leyden.

⁺Ende den desen is de aerdt der menschen seer gelijc, die daer branden met onuersadelicke begeerte tot timmeren, nv het ronde tot viercant, nv het viercante tot ront veranderende: *ende* sy en hebben noch eynde noch mate, tot dat sy tot de wterste armoede gecomen zijnde, niet meer en hebben om te woonen, noch om te eten. Wat ist dan? sy hebben hierentusschen sommige Jaren met seer groote wellust doorghebracht. ^{+Wellust tot timmeren.}

Den desen duncken my aldernaest te zijne, die met nieuwe Consten arbeyden de ghedaenten der dingen te veranderen, *ende* beyde te water *ende* te lande een vijfste essentie iaghen. Dese worden so seer door de soete Hope aenghehouden, dat hen *nemmermeer* noch arbeyt, noch cost en verdriet, *ende* dat sy met wonderlicken vernufte altijts wat bedencken waer mede sy henseluen mogen wederom bedriegen, *ende* henseluen de schade aengenaem maken, tot dat zijt also na verteert hebben, dat sy nv niet en hebben om een Ouenken te bereyden. ^{+Alckemisten.} *Ende* nochtans en houden sy niet op behagelicke droomen te droomen, anderen menschen na haer

vermueghen tot de selue geluckicheyt moet geuende. Ende als sy *nv* ganschelick *van* alle hope berooft zijn, so hebben sy nochtans een reden die troosts ghenoech is: Namelick, in groote dinghen ist ghenoech den wille te hebben. Ende dan legghen sy de schult op de cortheyt des leuens, het welcke niet lanck ghenoech en is tot so groote sake.

Nv, van de Teerlinck speleres twijfel ick wat, of sy in onse Collegie moeten toeghelaten worden. Maer nochtans ist een sot ende spottich Schouspel, soo wanneer wy sommighe sien die so seer daer toe begeuen zijn, dat hen terstont het herte springt ende clopt, so haest als sy het gheluyt der Teerlinghen hooren. Daer nae als sy (altijts door hope des ghewins getrocken zijnde) alles hares goets schipbruecke lijden, het Schip aen der Teerlingen rootse ghestooten hebbende (de welcke veel vreeselicker is dan †Malea) ende nauwe naect en ontswemmen, so bedriegen sy yederman lieuer, dan den winner, te weten, op dat sy niet en schijnen lichtueerdighe mannen te

† Malea, is een voorgheberchte in de Laconische Zee, by den welcken het seer sorgelick is te varen, so dat daervan een Spreecwoort is by de Griecken, Als ghy Maleam voorby gaet, soo vergheet uwe Huysghenooten.

zijne. *Want?* als sy nv out zijnde, *ende* qualick siende, ooc met glasen oogen spelen? Ten laetsten, als nv de rechtuaerdighe Artijcke, de artijkelen der handen heeft verdoruen, so hueren sy oock met loon *eenen* Stadhouder, die voor hen de teerlingen in het berdt worpe. Het is wel een lustich dinck, anders dan dat dit Spel pleecht gemeynlick tot raserie wt te comen, ende nv niet my, maer *den* Furien ⁺toe te behooren.

Maer sonder twijfel, die aerdt der menschen is gheheel van onsen geslachte, die lust hebben om miraculen *ende* onnatuerlicke wonderlicke lueghenen te hooren ofte te vertellen ⁺, *ende* nimmermeer versaet en zijn van sulcke Fabulen, als eenighe wonderlicke dinghen verhaelt worden van gesichten, van nachtgheesten, van bockelmannen, *van* cabouters, van helsche Sielen, *ende* duysent dierghelijcke Miraculen: de welke, hoe sy verder vander waerheyt zijn, so veel worden sy lieuer ghelooft, ende zijn lustiger om hooren. *Ende* dese dingen en zijn niet alleenlic seer bequaem om het verdriet des tijts te verdrijuen, maer dienen ooc tot gewin, sonderlinge den Priesteren ende predickeren. ⁺

Dese zijn ooc die na by, die wel *eenen*

⁺Furie, zijn Helsche goddinnen, die de menschen straffen.

⁺Muylstooters.

⁺Uerkeert betrouwen op dienst der Heilighen.

sotten, maer nochtans eenen lustighen waen *ende* geuoelen hebben, dat sy, soo sy eenigen houten ofte gemaelden Polyphemischen [†]Christophel aengesien hebben, in dien dage niet en sullen vergaen: of, dat die een geschilderde Barber met sekere woorden gegroet heeft, sal gesont wedercomen wt den Krijch: of, die Erasmus heeft sekere dagen met sekere wassen keerskens *ende* sekere gebedekens aen gesproken, sal in corten tijde rijcke worden. Nv hebben sy oock eenen Joris ⁺ geuonden, als eenen anderen Herculem *ende* Hyppolitem, des welcken Peert met spangen *ende* boffen seer religieuselic verciert, sy byna aenbidden: *ende* ondertusschen met eenige nieuwe gaue hem goet doen: by des welcken coperen helmet te sweeren, is gans een Coninlicke daet.

[†]Polyphemus was een groot ongheschied *ende* wreet ruese, waervan de Poeten scrijuen.

⁺S. Joris *legende* schijnt wt de Historie Herculis *ende* Hyppoliti genomen te zijne.

Maer wat sal ic *van* die seggen, die hen seluen seer lustichlick flatteren met versierde vergeuingen der sonden, *ende* de lancheyt des vageuiers als met een vreglas meten, de eewen, Jaren, maenden, dagen *ende* uren als in eene Mathematische Tafel sonder eenige feylinge tellende. Of van de gene die op eenige Toouersche teeckenkens *ende* gebedekens (die eenich Godsalich bedrieger of tot zijnen lust, of tot gewin gedicht heeft) betrouwende, hemseluen

alle dinck belouen, goet, eere, wellust, versaetheyt, eewelick voorspoedige gesontheyt, lanck leuen, iuechdelicke outheyt, ende ten eynde inden Hemel de plaetse aldernaest Christum, de welcke sy nochtans niet en willen hebben dan seer late, dat is, als hen de wellusten deses leuens (die sy noch als metten tanden teghen houden) teghen haren wille verlaten. laet *dan* die Hemelsche vruechde comen. Hier acht nv yemant (denct een Coopman, of Crijchsman, oft Richter) dat den gantschen poel zijns leuens door een pennincxken dat hy wt so veel roofs wechworpt, ghesuyuert is, ende meynt, dat so vele valsche eeden, so vele oncuyscheden, soo vele dronckenschappen, soo vele kijuinghen, soo vele dootslaghen, soo vele bedriegherie, soo veel onghetrouwicheyt, soo veel verraderie als wt een verbont versoent wordt, ende alsoo versoent wordt, dattet gheoorloft sy nv van nieus aen tot een nieuwe Werelt der boosheyt weder te keeren.

Ende wat is sotter, Ja wat is geluckigher, dan die, die de Veersekens der seuen Heyligher Psalmen alle dage lesende, henseluen meer dan de opperste gheluckicheyt belouen? Ende men ghelooft, dat dese Touersche Veersekens

†Bernhardo ghetoont zijn van eenen Duyuel die wel cluchtich was, maer meer lichtueerdich dan listich: maer *den* armen Duyuel is constelick bedrogen gheweest: ende dese dinghen die so Sot zijn, dat ick selue by na my daer *van* schame, worden nochtans gepresen, *ende* dat niet alleenlick van den *gemeynen* man, maer oock *van* de Leeraers der Religie. Wat nv? Dienet niet tot dit selue, dat een yegelick Landt eenen sonderlingen Sant hemseluen eyghentlick aentrect, ende dat sy eenen yeghelijcken wat sonderlinx toedeylen, ende eenen yegelicken zijnen sonderlicker dienst toe schrijuen: soo dat deen de pijn der tanden helpt, dander den Wijuen int baren voorspoedichlick bystaet: dese, gestolen dinghen wedergeeft: een ander, in schipbruecke te hulpe coemt: een ander, de

† Daer is een Fabel van Bernhardo, dat de Duyuel hem teghen comende, roemde dat hy seuen Uersekens wiste in de Psalmen Dauids: soo wie die alle dage lase, die moeste inden Hemel comen. Maer als Bernhardus die begheerde te weten, soo weygherde de Duyuel die te segghen. Waerom Bernhardus antwoordde: Welaen, het en sal v niet baten, ick sal alle dage den gantschen Psalmboeck wt lesen, so en sal ick die seuen Uersekens niet wissen. De Duyuel dan vreesende voor soo groote duecht, heeft lieuer de seuen *versekens* ghetoont.

cu'dde beschermt, ende also voort *van* de andere: want het ware seer lanck, alle te verhalen.

Daer zijn sommighe die in vele dinghen macht hebben, voornamelick de Godtbarende Maecht, der welcker de ghemeyne man meer toe scrijft dan haren Sone. Maer wat bidden de menschen eyndelick van dese Santen, dan dat tot Sotheyt dient? Welaen doch, onder so vele †Ophanckselen, waervan ghy sommige Tempelen, Wanden ende gewelften vol siet, hebt ghy ooc oyt yemant gesien, die de Sotheyt ontgaen sy, die oock een hayr sy wijser gheworden? Deen is gesont wtgeswommen: *dander* is vanden viant doorsteken zijnde, leuendich bleuen. Dese is (dewijle *dandere* stre'den) niet min geluckichlic dan sterckelick ontloopen. Een *ander* aen de galghe geknocht zijnde, is door eenich Sants (die der Dieuen vriend is) gonste, afgheuallen, om dat hy noch meer soude sommige die qualic met goet geladen zijn, ontladen. Hier heeft een de gheuanckenisse gebroken, *ende* is ontloopen: daer is een tegen des Medecijs danc *van* de cortse genesen: ginder is een, dien gedroncken fenijn is door den eers geloopen, *ende* is hem niet hinderlic, maer vordelick ge-

†Anathemata, is het gene datmen op hangt, tot een gesichte, als Gode gheoffert: tsy beelden van menschen, schepen, Ecet. tot een dancseggen der verlossingewten perijckel.

weest, *ende* dat met *geen* groote vruechde des wijfs, die den arbeyt *ende* cost heeft te vergeefs gedaen. Deen heeft den wagen ommegeворpen, *ende* de peerden gesont te huys ghebracht: dander, is door eenen val ondergedruet zijnde, leuendich bleuen: een ander van des wijfs man beuonden zijnde, is ontghuychelt: Maer niemant en seyt danck, dat hy van Sotheyt is verlost gheweest. Soo seer soet een dinck ist onwijs zijn, dat de Menschen lieuer alle dinck afbidden dan de Sotheyt. Maer wat trede ic nu in dese Zee der Superstitien? Wanneer ick oock hondert tonghen hadde *ende* hondert monden, *ende* een yseren stemme, soo en conde ick niet aller Sotten ghedaenten *ende* alle namen der Sotheyt ouerloopen: so seer vol is aller Christenen leuen van allen syden vol sulcker wtsinnicheydt: de welcke nochtans de Priesters niet onghewillichlick toe en laten *ende* voeden, wetende wat grooter ghewinneken hier wt pleecht te wassen. Soo nu onder dese dinghen eenich hatelijck Wijs man opstonde, *ende* hier toe seyde het ghene dat waer is, Ghy en sult niet qualick steruen, ist dat ghy wel leeft: Ghy versoent uwe sonde, ist dat ghy tot den Penninck,

welcken ghy gheeft, oock doet haet der booser daden, tranen, waken, bidden, *ende* vasten, ende de gantsche ordeninge des leuens verandert. Dese Sant sal dy *gonstich* zijn, ist dat ghy zijn leuen navolgt. Ist dat (segghe ick) de Wijse man dese ende dergelijcke dinghen tegenbleec, siet wt wat grooter gheluckicheyt ende tot wat grooter beroerte hy de herten der menschen onuoorsiens sal trecken?

⁺Tot dit Collegie behooren oock die, die noch leuende soo nerstelick ordineren met wat pompe sy willen ten graue ghedraghen zijn, dat sy oock by name verordene, hoeveel Fackelen, hoeveel Roudraghers, hoeveel Sanghers, hoeveel Roumakers sy daer willen by hebben, euen gelijk of sy eenich geuoelen deses Schouspels soudent hebben, ende ghelijck of de ghestoruenen soudent beschaemt worden, soo het lichaem niet prachtelick ghegrauen en worde: ende met gheen ander neersticheyt, dan ghelijck of sy [†]Ediles ghemaect waren, *ende* spelen oft spijsen wildent voortbrengen.

Voorwaer, hoewel ick haestich ben, can ick nochtans niet swijghende die voorby gaen, die (hoewel sy niet en schillen vanden alderverachsten Hantwercker ofte vuylgewinsoecker, nochtans

⁺Begrauenisse.

[†]Aediles, waren mannen verordent om de ghemeyne spelen te besorgen, *ende* in sommige feesten vlees wt te delen.

henseluen wonderlic flatteren met den ydelen Titel der Edelheyt. Deen re^{kent} zijn Gheslachte tot Eneam, dander tot Brutum, een ander tot Arcturum. Sy toonen alomme ghegrauen ende gheschilderde Beelden der Ouderen. Sy tellen hare Oude Grootvaders ende derde Grootvaders, ende verhalen oude Bynamen: hoewel sy selue niet veel min en zijn dan een stomme Beelde, *ende* byna erger dan de teeckenen die sy toonen. *Ende* nochtans leuen sy een gantsch gheluckich leuen door dese seer soete Eyghen liefde [†]. *Ende* daer zijn oock menschen die euen so Sot zijn, ende dit beestelick Gheslachte als Goden verwonderen. Maer wat spreke ick van eenen aert ofte twee, ghelijck of dese Eyghen liefde niet alomme seer vele wonderlicken gheluckich en maeckte? Dewijle dese onsiender zijnde dan eenige Simme, henseluen duncken ^{*} Nireus te zijne: die so haest als hy drie linien heeft met den Circkel ghetrocken, ganschelijck meynt dat hy [†]Euclides is: Een ander, die als een Esel aen de Lyre is, ende niet bet en singt *dan* een Hane, meynt nochtans dat hy ^{*}Hermogenes is. Dat is oock een soete aerdt der wtsinnicheyt, waerdoor sommige niet anders en roe-

[†]Philautia.

^{*}Nireus was de alderchoonste voor Troie.

[†]Euclides is de leeraer der Geometrie.

* Hermogenes was een sonderlinge *constenaer* in gesanghe.

men van alle gauen die zijn in de ghene die hen aengaen, *dan* of sy hare *eygen* waren. Sulck was die tweemaal geluckige rijke man by Senecam, de welcke, als hy een Hystoriken soude vertellen, hadde dienstknechten bereyt, die hem soudent de namen in gedachtenisse brengen: ende hoewel hy so swack een mensche was, *dat* hy nouwe en leefde, en soude niet getwijfelt hebben in der vuystcamperen strijt te gaen, daer op betrouwende, dat hy te huys vele wtnemende stercke dienstknechten hadde.

Nv, van de Leeraers der vrijer consten, wat noot ist daervan te verhalen? Want desen allen coemt Eyghen liefde eygentlick toe: so seer datter te vinden zijn, die lieuer van Vaderlijcke Erue wijcken, dan *van* haer vernuft: maer sonderlinge den [†] Comedispeelderen, Sangeren, Oratoren ende Poeten, der welcker een yeghelijck [†]Retorijcke. hoe hy ongeleerder is, soveel te hoouerdichlicker *henseluen* behaecht, roemt *ende* verheft. *Ende* sy vinden sulcke toehoorders, gelijk sy Meesters zijn: Ja hoe een yegelic ongeschicter is, soveel te meer prijsers ghecrijcht hy, gelijk alle slimste dingen altijts den meesten hoop behagen, om dat *den* meesten hoop der menschen (gelijc voorseit

is) der Sotheyt onderworpen is. Daerom dewijle de onghelerste henseluen meest behaecht, *ende van* meest menschen wort *verheuen*, waerom soude de sulcke, warachtige geleertheyt lieuer hebben, de welcke ten eersten soude veel kosten, *ende daer na hen stinckender ende verachtelicker maken, ende ten laetsten seer weinigen menschen behagen?*

Ende nu sie ic dat de nature *niet* alleenlick eenen yegelicken mensche zijne sonderlinge, maer ooc eener yegelicker nacie, *ende* byna eener yegelicker stadt hare gemeyn eygenliefde heeft ingegeuen, *ende* dattet hierdoor coemt dat de Engelsche bouen andere dingen: Schoonhey, Musijcke, *ende* welbereyde lecker Tafel henseluen eygentlic toeschrijuen: dat de Schotten henseluen behagen met Edelhey *ende* Koninlicker maechschars Titel, *ende* ooc in Sophistische scherpsinnicheyt: dat de Fransoysen nemen tot hen eerbaerhey der zeden: de Parijsche schrijuen henseluen sonderlinge toe (byna alle menschen ter syden gheset) de wetenschap der Theologie: De Italianen houden voor hen de vrije consten *ende* conste der wtsprake, *ende* pluymstrijcken alle hen seluen seer lustichlic daer in, dat sy alleene onder alle menschen, niet ongeleert noch Barbari en zijn, In dese geluckicheyt zijn de Romeynen de voornaemste, *ende*

droomen noch seer lustelick die oude Roome. De Veneetsche zijn gheluckich door den waen der Edelheit. De Griecken, als Autueren der Letterconste, verheffen henseluen met de Tittelen der ouder gepresen Hanssen. De Turcken, *ende* den geheelen poel der Barbarischer menschen houden voor hen den lof der Religie, de Christenen als Superstitieuse bespottende. Ende de Joden verwachten oec noch seer lustichlick haren Messiam, ende houden hen noch huyden vast aen haren Mosen. De Spaniaerden laten niemant toe den lof des Krijchs. De Duytsche behaghen henseluen in lanckheyd der lichamen, ende kennisse der Swarter consten. Ende op dat ickt niet al en verhale, ghy siet (meyne ick) wat groter wellust Philautia alomme eenen yegelicken bysonder *ende* allen int ghemeyn aenbrengh: ende Flatteringe oft Pluymstrijckinghe haer Suster is by na alsoo groot. Want Philautia [†]en is anders niet, dan als yemant hemseluen pluymstrijct: ende so yemandt dat eenen anderen doet, so salt Kolakia zijn.

[†]Eygenliefde.

Maer Pluymstrijckinge [†]is huyden een schandelic dinck: Ja maer by de gene die meer beroert worden door de namen der dingen, *dan* door de dingen selue.

[†]Flatteringe of Pluymstrijckinge.

Sy achten dat de ghetrouwicheyt niet wel met de Pluymstrijckinge ouereen en coemt. Maer dat dit veel anders is, mochten sy oock door exempelen der onredelicker Dieren vermaent worden. Want wat is flateriger dan een hondt? Ende wederom, wat is getrouwer? Wat is lieffelicker dan een Inckhoorenken? Ende wat is den mensche vriendelicker? Ten sy mogelic dat de grimmende Leeuwen, oft wreede Tygerdieren, ofte de seer haest gheterchde Pardeldieren bequamer schijnen tot des menschen leuen. Hoewel daer is ganschelick een schadelicke flatteringe: waer door sommige ongetrouwe menschen ende spotters, de arme menschen tot verderf brengen. Maer dese mijn Flatteringe coemt van eene goedicheyt ende vriendelickheyt des vernufts, ende is der Duecht veel naerder, dan die daer teghen geset wort, namelick, die ongeschicte ende sware (gelijck Horatius seyt) scherpicheydt ende eygensinnicheyt. Dese Flatteringhe heft de verslagen herten op, versoet de droeuige, vermaent de slappe, verwect de ongeuoelige, verlicht de crancke, versacht de wreede, maect ende houdt liefde, trect de ioncheyt tot leeren, veruruecht de oude, vermaent ende leert de Princen

sonder vertoornen, onder *den* schijn des Lofs. Somma, sy maect dat een yghelijck hemseluen sy aengenamer ende lieuer: het welcke is oock het voornaemste deel der gheluckicheyt. Ende wat isser bedienstighers, dan dat deen Muyl den anderen crawwet? Op dat ick hierentusschen niet en segghe, dat dese Flatterie een groot deel is der *conste* der Welsprekenheyt, ende een meerder deel der Medecijnconst, ende het grootste deel der Poeterie. Summa, dat dese is der gantscher menschelijcker Ghemeynschap honich ende Sauce.

Maer bedroghen worden (segghen sy) is erbarmelijck, Jae niet bedroghen worden, is het alder erbarmelickste. Want sy zijn veel te onwijs, die achten dat de gheluckicheyt des menschen in de dinghen selue gheleghen is. Sy hangt aen de Meyninghen. Want de duysterheyt ende verscheydenheyt der menschelijcker dinghen is soo groot, datmen niets claerlick weten en can: gelijk wel gheseyt is van mijne Academische, die onder de Philosophen alderminst hoouerdich zijn. Of ist datmen yet can weten, dat is dickwils der Wellust des leuens hinderlick.

+

- + Hier worden gheloofd de Toesmeeckers ende Pluymstrijckers: maer het waer beter den Guyl bleue int Stal. Daerom en sulien wijt niet alsoo verstaen, als de Sotten (volghende haren aert) doen: wannermen bare Sotheyt loeft, so meynen sy het sy ernst. Ende wannermense schelt, soo achten zijt voor boerde. Ende alsoo laten wy dat goelicx toe, wanneer daer oock gheen ernst by en is. De straffe gaet ter eender oore in, ter ander wt, als een boerderte: dat allijcke wel ernst is.

Dit Boeck is meest een stedighe Yronie, Spottedene, een Spotlof: daer hy dat ghestraft wil hebben, dat hy prijst. Op die maniere prijst dit boeck hier de Pluymstrijckerie: Een groot ghesin ende Familie aen der Uorsten Houen, die met alle winden zeylen, die met eenen mont blasen ende slicken connen, Dat water toonen, ende vyer meynen. Die met een handt broot voorbieden, in dander eenen steen hebben.

Siet, dese namen alle gheeft de Werelt: oock de daghelicksche eruarighe *ende* Scrift, den Toesmeeckers. Ende noch meer heet sy die Smoutpots, Penneleckers, Jaeseggers, Smeeckers, Dorenclauwers, Loftuyters, Huychelaers, Gheueynsde. Hoewel dit zijn die henselfs ooren maken, yucken, kittelen ende clouwen, Gnatones, woort vercoopers, toesmeeckers, liefschrijuers. Uan desen is de Scrift vol, Ja vol, beyde de Heylighe ende Heydensche. Leest alle Hystorien, so suldy vinden, dat dese altijd de Uorsten verdoruen hebben. Ja dien tot eenen Godt ghemaect, ende daer henen ghebracht, dat hy in een opentlick Edict heeft laten wtroepen, datmen hem soude aenbidden. Desen hebben sy tot eenen Tyranne ghemaect, ende doch als eenen welregerenden Weldader ghepresen: Doren ghemaect *ende* opgheset, hem tot eenen Narre, *etc.* Alsulcke arme Knechten zijn de Uorsten den Pluymstrijckeren, die Uorsten, Landt ende Liederen verderuen.

Uoor desen Middaechschen Duyuel, die inden schijn der liefde, *etcetera* henen sluypt en can hem niemantt genoech behoeden.

Academicus, is een Secte der Schoolwijse: en beuestighen gheen dinck voor waer *ende* recht: en hingen aen gheen opinie, om met gekijf *ende* twist wt te richten. Meynden men vant gheen dinck soo swaer noch sterck, datmen niet en mocht omstooten. Hielden een dinc soo langhe voor recht (verstaet *van* Schools ghekijf) tot dattet hen omgestooten wort.

Onder dese was oock Socrates, die daer bekend, hy en weet *ende* en conde niet. Hy bespote eenen Weereltwijsen, die hemselwt gaf, hy wiste alle dinck. Ende desen Socrates, achtende selue, dat hy effen daerom sy *van* Apolline voor wijs gheacht: niet om zijnder Conste *ende* Wijsheyt, maer daerom dat hy zijne dwaesheyt bekend heeft, doen hy sprac: Dat weet ick alleen *ende* ghewis, dat ic niet en weet noch can.

Item, dat de duystere Werelt, door ydel waen *ende* opinie gheregeert wort, bewijsen de daghelicksche eruarighen, van soo veel gemeyne Spreecwoorden, als: Proxima rebus Opinio: Een dinc is, also, of na datment acht.

Alleen dat Heylighe Woort Gods sluyt aller menschen *ende* Enghelen mondt: en wil geen bedencken, twijfelen, oft omsien lijden. Tegen welc woort wy *niet* en connen seggen. Also drijft Godes Woort alle sinnen *ende* gedachten, in eenen hoeck, wijnckel *ende* nootstal.

[deze pagina bevat alleen noottekst]

Ten laetsten het herte des menschen is also, dattet veel meer door bedroch ende veynsinge, dan door de waerheyt ghetrocken wort. †Ist dat yemant hier van een openbaer proeue soect, die gae in de kercke tot de predikinghe, ist dat daer eenich ernstich dinck ghesproken wort, so slapen, gheeuwen, *ende* walghen sy alle. Maer ist dat de Roeper (ick hebbe ghefeylt, ick wilde seggen Prediker) eenighe Oude queensche Fabel begint (ghelijckt dicmael gheschiet) so worden sy alle wacker, opgerecht, ende neerstelick toehoorende. Item so daer eenigen Fabelschen oft Poeetschen Sant is (ist dat ghy een exempel begeert, denct dat Georgius, ofte Christophorus, ofte Barbara *van* dien aerde is) ghy sult sien dat dese veel religioselicker ghediendt wort, dan Petrus, ofte Paulus, ofte oock Christus selue. Maer dese dingen en behooren tot dese plaetse niet.

†De mensche laet *hen* veel eer *met* cluchten vanghen dan met der waerheyt.

Nv, hoeveel weynigher cost den toeganck deser gheluckicheyt? Want ghy moet dickmael de dinghen, hoewel sy seer licht zijn, met grooten arbeyt *vercrijgen*, ghelijck Grammaticam. Maer de waen ende meyninge wort seer lichtelick ghenomen, de welcke nochtans also veel, of oock meer dient tot de ghe-

luckicheyt, dan de sake selue. Welaen, so yemant verrotte gesouten spijsse eet, waer van een ander niet en soude connen den rueck verdragen, ende nochtans desen smaect sy gelijk oft der Goden spijsse ware, ick bidde v, wat is daer aen ghelegen, so veel de gheluckicheyt aengaet. Wederom, so yemant de walge heeft van een Acipenser⁺, wat doet dat tot de gheluckicheyt des leuens? So yemant een wtnemende onsien wijf heeft, de welcke nochtans haren manne schijnt also schoon als Venus selue, is dat niet also vele als of sy warachtichlick schoon ware? So yemant een tafel die met minie ende slijck ongeschiet besmeert ware, verwonderde ende prese, ghelooouende dat het Apellis⁺ of Zeusidis⁺ schilderie ware, soude die niet oock gheluckiger zijn, dan die, die deser constenaren hantwerck diere ghecocht heeft, ende moghelick min wellusts wt dat schouspel sal

⁺Acipenser is een Uisch van seer goeder smake, ende is voortijden in seer grooter weerde ghehouden gheweest.

+ Plinius schrijft dat Apelles⁺

⁺Apelles.

in zijn conste is te bouen ghegaen alle die voor hem ende na hem zijn gheboren, ende dat hy gheschildert heeft dingen die andere niet en conden schilderen.

Apelles.

+ Zeusis⁺

⁺Zeusis.

een schilder vercreech grooten rijcdom met zijn conste, ende daer na achtende dat zijn werck costelicker was dan datment soude met eenighen prijs vergelijcken, begonste dat vergheefs te schencken.

Zeusis.

hebben? Ick kenne eenen van mijnen name, die eener bruyt sommige valsce Peerlen gaf, wijsmakende (ghelijck hy een welsprekende Boerder was) datse niet alleenlick warachtighe *ende* natuerlicke Peerlen, maer oock van sonderlinghe ende onprijselicke dierbaerheyt waren. Ic bidde v wat was der maecht daer aen gheleghen? dewijle sy hare ooghen ende herte also lustichlichlick voedde met de glaeskens, ende de kindische dingen, gelijk eenen wtnemenden schat bewaerde by haer wechgheleyt? Hierentusschen spaerde haer man den cost, ende ghebruyckte zijns wijfs dwalinge, ende haddese nochtans niet min aen hem verbonden, dan ghelijck of hy wat costelicx ghegheuen hadde. Denckt ghy datter eenich onderscheyt is, tusschen die menschen die in dat hol Platonis menigerley schaduwen ende beelden der dingen aensien, so verre sy niet anders en begeeren, noch henseluen min behagen: *ende* tusschen dien Wijzen die wt het hol gegaen zijnde, de warachtighe dingen aensiet? + Hadde die Lucianische Mycillus moghen dien gouden droom eewelick droomen, hy en hadde gheen oorsake gehadt om ander geluckicheyt te wenschen. +So dan, daer en is

- + De menschen die de Godlicke ghedaenten ende gheestelicke dingen die warachtichlick zijn, verlaten, ende niet dan lichamelicke dinghen ende schaduwen der warachtigher dinghen verwonderen. Dese dichtet Plato dat sy als blint ende droomende sitten met hare ghesinthen gebonden in een huys onder de aerde, dwelck een Hol ghelijck is, *etcetera*.
- + By Lucianum is een arm *hantwercker*, de welcke by eenen seer rijcken Nabuer het Auontmael geten hebbende, droomde des nachts dat hy onuoorsiens (als rijcke) wert op de schouderen ghedraghen, ende alle dingen besat die de rijcke besitten. *Ende* dreycht daerom den Haen, om dat hy met zijn craeyen so groote gheluckicheyt afghebroken heeft.

gheen onderscheyt, ofte so daer eenich onderscheyt is, so is der Sotten condicie beter. Ten eersten, om dat hare gheluckicheyt met seer weynigen cost ghecreghen wort, dat is, alleenlick met een wijsmakinge. Ten anderen, om dat sy die met velen ghemeyn ghebruycken: Ende gheens dincx besit en is lustich sonder medegeselle. Want wie en weet niet hoe weynich het getal der Wijsen is, so daer oock eenich geuonden wort? Hoewel wt so vele Eeuwen tellen de Griecken ymmers seuen Wijse: de welcke (also helpe my Hercules) so se yemant neerstichlick ondersochte, steruen moet ick, so hy ooc eenen half Wijsen, ia so hy het vierde deel eens Wijsen mans vint.

Nv, dewijle *onder* veel lofs des Wijns dit voor het voornaemste (gelijct is) geacht wort, dat hy de sorghen des herten wech neemt: (*ende* dit geduert alleenlick eenen corten tijt: want so haest als ghy den Wijn hebt wtgeslapen, so comen terstont de swaricheden des herten haestichlick wederom) hoeveel is *mijn* weldaet volmaecter ende crachtigher, dewijle ick het herte droncken make met gheduerighe vruechde, wellust, ende danssen, *ende* dat met een seer cleyne sake? Ick en late oock niemant onbegaeft met mijner weldaet, maer der anderer Goden gauen, comen deen tot dese, dander tot die. De edele milde Wijn en wast niet oueral, die de sorghen veriaecht, *ende* met rijcker hope vloeyt. De ghenade der schoonheyte, Veneris ⁺gaue, is weynigen ghegheuen: de constige wtsprake, Mercurij ⁺gaue, weynigheren. Niet seer vele en hebben rijckdom vercregen door Herculis ⁺gonste. De Homerische Jupiter ⁺en laet niet eenen yegelicken het rijcke toe. Mars ⁺en is dickmael noch den eenen heyrleggher noch den anderen gonstich. Vele treden droeuich af van Apollinis ⁺antwoorde.

- + Uenus⁺
⁺Uenus.
was de Goddinne der oncuysheyt ende schoonheyte.
Uenus.
- + Mercurius⁺
⁺Mercurius.
de God der sprake, ende der Goden boden ende wtleggher.
Mercurius.
- + Herculi⁺
⁺Hercules.
gauen de Heydenen thiende, om dat sy souden rijcke worden.
Hercules.
- + Homerus schrijft dat Jupiter⁺
⁺Jupiter.
den Coninghen den Scepter ende de macht gheeft.
Jupiter.
- + Mars⁺
⁺Mars.
was de God des Crijchs.
Mars.
- + Apollo⁺
⁺Apollo.
voorseyde toecomende dinghen, ende gaf antwoorde den ghenen die hem quamen vrighen.
Ende als hy anders antwoordde dan de vrighers begeerden te hooren, so ginghen sy droeuich heuen wech.
Apollo.

Saturnius ⁺blixemt dicmael. Phebus ⁺sendt dickmael Peste door zijne pijlen. Neptunus ⁺door meer menschen

+ Saturnius⁺

⁺Saturnius.

, dat is Jupiter, Saturni soon: desen schreuen sy den blixem toe.

Saturnius.

+ Phebus⁺

⁺Phebus.

was de god der medecijne, ende oock de Sonne, de welcke door hare hittige stralen somtijts Pestilentien verweect.

Phebus.

+ Neptunus⁺

⁺Neptunus.

de God der wateren.

Neptunus.

dan hy behoedt. Op dat ick hierentusschen die Veioues, Plutones, Atas, Penas, Febres, ende dierghelijcke, niet Goden, maer Vleeschouwers, niet en verhalet. ⁺

- + Dese waren alle Heydensche Goden die der menschen vernuft erdicht heeft: also blint stubbelt het vernuft in Godes werck. Sy hebben sommige ghedient om dat sy soudent voordeel doen, sommighe om dat sy niet en soudent schadighen: ghelijck de Romeynen, die welcke Jouem ghenamt hebben, a Juuando, Den helpenden God. Ueioues⁺
- +Ueioues.
 , de Goden die niet en condent helpen, maer schadighen. Pluto⁺
- +Pluto.
 , de God der Helle. Ate⁺
- +Ate.
 , de Goddinne der straffe. Pena⁺
- +Pena.
 , de Straffe.
 Sommighe maecten alleenlick twee Goden, namelick, Beneficium, de Weldaet, ende Pena, de Straffe. Febris⁺
- +Febris.
 , de Cortse. Plinius verhaelt dat Febris oock eenen openbaren tempel gheheylicht was.
 Ueioues.
 Pluto.
 Ate.
 Pena.
 Febris.

Ick ben den eenighe Sotheyt die eenen yghelicken euen ghelijck met so bereydde weldaet omhelse. Ick en vraghe na geene beloften, noch en ben niet toornich, versoeninghe begeerende, so daer eenighe Ceremonie is naghelaten. Noch ick en stelle niet alle dinck in beroerte, als yemant de andere Goden noodende, my te huys laet, ende niet toe en laet tot den rucke der Offeranden. Want de andere Goden zijn so eyghensinnich, dattet by na meer noodich ende oock onorghelijcker sy die te verachten, dan te dienen. Ghelijck oock sommighe menschen so swaer zijn om mede te handelen, ende so licht om terghen, dattet beter is seer vreemde daer van, dan ghemeynsaem daer mede te zijne.

Maer niemant (segghen sy) en doet der Sotheyt Offerande, noch niemant en maect haer eenen Tempel. Voorwaer (ghelijck ick geseyt hebbe) ick verwondere my wat van dese ondancbaerheit. Maer ick neme dit ooc, na mijne lichtsinnicheyt, int goede. Hoewel, ick en

mach oock dit niet begheeren. Want waerom soude ick wierooch ofte ghebrant meel met Sout, of eenen Bock, of een Swijn begheeren, dewijle my alle menschen in allen lande dien dienst doen, die oock *van* de Theologen, aldermeest pleecht gepresen te zijne? Ten sy dat ick moghelick behoore Dianam te benijden, om dat haer menschen bloet gheoffert wort. Ick meyne dat ick dan seer religioselick ghedient worde, als sy alomme (ghelijck sy alle doen) my met der herten ommehelsen, met de zeden wtdrucken, ende met den leuen af beelen. Welcke heyiligen dienst oock onder de Christenen niet seer gemeyn en is. [†]Hoe groot is de menichte der gener die der Godbarende Maget een Wassen keersken setten, *ende* dat des Middaechs, alst niet [†]Heylighen eere, wat. noodich en is? Wederom hoe weynighe zijnder die de selue met suyuerheyte des leuens, maticheyte, ende liefde der Hemelscher dinghen soecken na te volgen? Want dit is eerst den warachtighen dienst, *ende* den Hemelschen Borgheren alder aenghenaemst.

Bouen desen, waerom soude ick eenen tempel begheeren, dewijle dese gansche werelt my een seer schoon (so ick meyne) Tempel is? ende my en gebreken gene

dienaren, dan daer geene menschen en zijn. Ick en ben oock nv so sot niet, dat ick soude Steenen ende met verwe besmeerde Beelden begeeren, die somtijts onsen dienst verhinderen, als van die onuerstandighe ende vette menschen de teeckenen voor de Santen selue aengebden werden. Ende hierentusschen gheschiet ons, dat dien pleecht te gheschieden, die van hare Stadthouderen wtgestooten worden. Ick meyne dat my so menich Beeldt opgericht is, alsser menschen zijn, die mijn leuende Beeldt wtdrukken, oock als sy niet en willen. So dan, ick en hebbe geen oorsake waerom ick den anderen Goden soude benijden, dat deen inden eenen hoeck des aertrijcx, dander in den anderen, ghedient wort, ende dat op sekere daghen (ghelijck Phebus in Rhodo, Venus inCypro, Juno in Argo, Minerua te Athenen, Jupiter in Olympo, Neptunus in Tarento, Priapus in Lampasco) so verre de gansche Werelt my int gemeyn sonder ophouden veel beter offerande doet.

Maer ist *dat* ick dit schijne meer stoutelick dan warachtichlick te spreken, welaen dan, laet ons een weynich het leuen der menschen insien, op dattet openbaer worde, hoeveel sy van my ontfanghen

hebben, *ende* hoe seer ick gheacht worde beyde van de meeste *ende* minste. Maer my en sullen niet aller menschen leuen verhalen, want dat ware seer *lanc*, maer alleenlick der wtmenster, waer wt men de andere mach lichtelick waerden. Want wat noot ist vanden gemeynen volcke te verhalen, het welcke sonder twijfel geheel mijne is? Want het is van allen zijden so oueruloedich in so menigerley forme der Sotheyt, *ende* vint alle dage so vele nieuwe sotheyt, dat duysent Democriti niet genoeg en waren tot so veel lachens, hoewel die selue Democriti soudent wederom eenen anderen Democritum van noode hebben. Het is oock ongelooflick te seggen hoeveel lachens *ende* spels *ende* wellusts de menshelkens dagelicx den Goden maken. Want dese bedeelen de nuchtere *ende* voormiddaechsche vren tot kijfachtighe raetslaghen, *ende* om de gebeden te hooren. Maer als sy nu niet den Godlicken Wijn nat zijn, *ende* niet en begheeren eenich ernstich dinck te handelen, dan sitten sy te hoopen daer den Hemel aldernaest der aerden is, *ende* sien met de aensichten nederwaerts wat de menschen maken. *Ende* sy en hebben geen soeter Schouspel. O onsterffelicke God, wat een Schouspel is dat, *ende*

hoe menigerley is der Sotten oproer? Want ick pleghe oock somtijts te *sitten* in de ordenen der Poetischer Goden. Deen brandt door liefde tot een vrouken, ende hoe hy min gemint wort, so veel mint hy te onmatichlicker. Dander trout de Bruydschat, ende niet het Wijf. Dese maect zijn Bruyt gemeyn: dander die ialours is, bewaertse ghelijck een Argus. †Dese inden rouwe: Ey wat sotter dingen spreect ende doet hy, huerende oock guchelaers om het spel des Rous te volspelen: die weent aen zijns stiefmoeders graf. Dese wat hy *van* allen zijden can te hoope ghescrapen, dat steeckt hy gheheel inden buyck, *ende* sal een weynich daer na grooten hongher lijden: die en acht niet gheluckighers dan slaep ende ledicheyt. Daer zijn oock menschen die seer neerstichlick woelen om ander menschen saken te beschicken, ende vergheten de hare. Oock zijnder die den Leener met †gheleenden gelde betalen, meynende dat sy rijke *zijn* met ander menschen gelt, moeten terstont al wat sy hebben verlaten. †namelic, den sy van ander Deen en acht niet geluckigers, *dan dat* hy selue arm zijnde, zijnen nacomer rijke weder gheleent hebben. maect.

+ Argus hadde hondert ooghen, ende was de bewaerder Jo.

Dese doorreyst alle de Zeen, om cleyne *ende* onseker winninghe, den Watere *ende* Winden zijn leuen beuelende, dwelck door geen gelt en ware weder te gecrijgen. Dander heeft lieuer met Crijgen goet te soecken, dan te huys onbeuresde ruste te hebben. Daer zijn sommighe die meynen datmen door vrientschap der ouder luyden die gheen kinderen en hebben, alderbequamelickst tot rijckdom coemt: sommige zijnder die lieuer hebben dat te soecken met oude quenen te minnen. Dese beyde maken dan eerst den Goden diet aenschouwen grooten wellust, als sy constichlick bedroghen worden van de ghene die sy soecken te vanghen. ⁺De aerdt der Coopluyden is de aldersotste *ende* schandelickste, als die de alderschandelickste sake handelen, ⁺Cooplieden. *ende* dat op de alderschandelickste wijze. De welcke, hoewel sy alomme liegen, valschen eedt doen, stelen, *ende* bedriegen, nochtans maken sy henseluen alomme de eerste, om dat hare vingheren met goude ommeringt zijn. Ende daer en gebreken geene pluymstrijckende Broederkens ⁺, die dese verheffen, *ende* openbaerlick Eerweerdige noemen, te weten, op dat sy eenich deel der qualick vercreghen ⁺Pluymstrijckende monicken. goeden ghecrijgen. ⁺Men siet er-

+ In de orden des goets, achten de Peripatetische Philosophen geen dinck snooder *ende* min te achten dan ghelt, het welck alleen de Coopluyden iaghen Cicero en laet oock den aerdt der Coopluyden niet toe, die hier goet coopen om ginder dierder te vercoopen. *Ende* daer zijn seer weynighe Coopluyden (Ja ick dencke geene) die sonder bedroch rijcke worden. *Ende* nochtans worden dese alleen in weerde ghehouden: hoewel de coopmanschap ganschelick verdoemt is in der Theologen sentencien, so wy Gregorio gelooue geuen, *ende* Chrysostomo *ende* Augustino, *ende* Cassiodoro. Augustinus seyt oock openbaerlick in het boek van de Penitencie⁺

⁺Dieuen.

, dat de Coopluyden *ende* Crijchslieden gheen Penitencie connen doen.

Dieuen.

gens sommige Pythagorische, de welcke alle dinck so seer gemeyn houden, dat sy al wat sy erghens onbeweert vinden, dat selue ghelijck oft hen aengeerft ware, goets moets wechnemen. [†]Daer zijn sommige die alleenlick met begeerten ende wenschen rijcke zijn, ende dichten henseneluen lustighe droomen, ende meynen dat sulcx ghenoechsaem is tot gheluckicheyt. Sommighe begheeren buyten rijcke gheacht te worden, *ende* lijden te huys grooten honger. Deen haesticht om al wat hy heeft door te brengen: dander *versamelt* met recht *ende* onrecht. Dese staet na een ampt der ouericheyt *ende* soect eere by het volck: die heeft *zijnen* lust by het vyer sittende. Vele handelen

[†]Phythagoras seyde *dat* der vrienden goet al ghemeyn was. Dese leere schijnen de Dieuen te volghen, dewijle sy van eenen yegelicken, als *van* hare vriendennemen.

oneyndelicke pleytingen *ende* twisten, *ende* arbeiden van beyden zijden om den vertraghenden Richter ende den medespelenden Aduocaet rijcke te maken. Deen soect veranderinge. Dander heeft wat groots onderhanden. Sommige gaen te Hierusalem of te Roome, oft tot S. Jacob daer sy niet te doen en hebben, *ende* verlaten te huys het Wif met de kinderen. In summa, so ghy wt der Mane (ghelijck Menippus⁺voortijden) de ontallicke beroeringhen der menschen aensaecht, ghy mocht dencken dat ghy eenen hoop Vliegen ofte Muggen saecht onder malcanderen kijuen, strijden, bedriegen, roouen, spelen, oncuysheyt bedrijuen, geboren worden, vallen, steruen. *Ende* het en can niet genoegh geloof worden, wat beroeringen, wat droeuige spelen, te weghe ghebracht worden van so cleyn een dierken, *ende* dat so haestichlick moet vergaen. Want daer worden dicwils veel duysenden wechghenomen *ende* verstroyt door het onweder eens cleynen Crijchs ofte Pestilencie.

⁺Menippus wort gedicht in de Mane te sitten, *ende* dese aensiet des menschen leuen.

Maer ick soude de aldertsotste zijn, *ende* ganschelick weerdich met veel ghelachs van Democrito bespot te worden, waert dat ick wilde de formen der sotticheden *ende* wtsinnicheden des volcx

voort *vertellen*. Ick wil my tot die bereyden, die onder de menschen eenen schijn der wijsheyt hebben, *ende* (gelijc men pleecht te seggen) na dien gouden Tack staen [†]: onder dese zijn de *Grammatici* [†]de eerste, voorwaer een aerdt der menschen die [†]Dese tack is de Wijsheyt. de alder ellendichste *ende* alderbedrucste, *ende* van de Goden alderseerst soudē [†]Grammatici. gehaet zijn, ten ware dat ick het verdriet der alder erbarmlicster leeringhe met eenen soeten aerdt der wtsinnicheyt versachtēde. Want sy en zijn niet [†] vijf vloecken, dat is, alleenlick vijf plagen onderworpen, (gelijc de Griecsche opschrift te kennen geeft) maer ses hondert, als die altijts hongerich *ende* onreyn in hare scholen (wat segge ic scholen) Ja in de sorchcamer of trecmolen, of slachthuys, onder de cudden der kinderen oudt worden door arbeyt, *ende* doof door roepen, *ende* versmachten door den stanc *ende* veesten: maer het geschiet door mijn weldaet dat sy henseluen schijnen de opperste onder alle menschen te zijn. So seer behagen sy henseluen, als sy den beuresden hoop met dreygelicken aensichte *ende* stemme verschrickē, als sy de ellendige met hantplackers, roeden, *ende* sweepen door

† Gramschap, onnoemelicke smerte, de Siele in de Helle, ontijdighen ouderdom, Ende de gheuanghenisse des bedwancx.

snijden, als sy allesins na haer goetduncken wreedicheyt bedrijuen, dien Cumaenschen Esel ⁺nauolghende. Hierentusschen schijnt hen de onreynicheyt enckel reynicheyt, ende die stanck riecht hen als ⁺Amaricinum, ende die alder ellendichste dienstbaerheyt wort voor een Rijcke geacht, so dat sy hare Tyrannie niet en souden voor Phalaridis ⁺ofte Dionysij rijcke gheuen. Maer sy zijn oock veel gheluckigher door eenighen nieuwen waen der leeringe. Want hoe wel sy vele den kinderen enckele raserien in stampen, nochtans, O goede Goden, wat Palemonem, wat Donatum en verachten sy niet voor hare eygen Grammatica? Ende sy maken dat wonderlick met (ick en weet niet wat) Toouerye, dat sy de sotten moederen ende ongeleerden vaderen sulck schijnen, als sy henseluen maken.

⁺Amaricinum, is een costelicke welrieckende confectie.

- + De Cumaensche Esel vant een Leeuwen huyt, de welcke hy aen dede, ende wert voor een Leeu gheacht, tot datmen hem by zijne ooren bekende: doe werdt hy met cluppelen gheslaghen, ende ten stalle ghebracht.
- + Phalaris was een seer wreedt Coninck, desgelijcx oock Dionysius, de welcke wt zijn rijcke verstooten zijnde, heeft te Corinthen Schole gehouden, dewijle hy sonder Tyrannie niet en conde leuen, ende is also quaet een Schoelmeester, als hy een quaet Coninck geweest hadde.

Hier toe sedt oock desen aerdt des wellusts, soo wanneer yemandt wt hen de moeder Anchise, ofte een wordeken dat int gemeyne onbekent is, in eenich verrot papyer geuonden heeft: als. Bubsequa, Bouinator, Manticulator: of so yemant erghens een stuck van eenen ouden steen geuonden heeft met geschendde letteren: O Jupiter, wat verhueginge, wat triomphe, wat lof isser dan? Gelijck of sy Africam ouerwonnen, ofte Babyloniam inghenomen hadden. Maer wat? als sy hare seer coude ende ongheschichte Versekens alomme vertoonen, ende daer sommighe zijn diese prijsen, dan gheloouen sy ganschelick dat Maronis ⁺Siele is in haer herte comen wonen. Maer gheen lustigher dinck, dan als sy malcanderen (als met vergeldinge) prijsen ende verheffen, ende malcanderen onderlinghe crauwen. Soo daer een ander in een wordeken feylt, ende dese scherpsichtighe dat byauontuere siet, O Hercules, wat Tragedien, wat Schermutsinghen, wat Lasterwoorden, wat schampige Briuen comen daer terstont? Ongonstich moeten my alle de Grammatici zijn, ist dat ick yet lieghe. Ick weet eenen seer veel wetenden Constenaer, die Grecus, Latinus, Mathe-

⁺Maro is de aldergepresenste latijnsche Poete.

maticus, Philosophus, *ende* Medicus is, *ende* dat Coninck: nu tsestich Jaer oudt, de welke alle de andere consten na gelaten hebbende, hensen nu meer dan twintich Jaer lanck gequelt heeft in Grammatica, ganschelick meynende, dat hy sal geluckich zijn, waert dat hy so lange mochte leuen, dat hy gewisselick beslote hoe de achte deelender reden ofte Oratie behooren onderscheyden te worden. Het welke dus langhe niemant onder de Grieksche noch Latijnsche en heeft volcomelick connen doen. Euen gelijk oft een sake ware, diemen oock met Crijch behoorde te wreken, so yemant een Coniunctie maecte, van een wordeken dat tot der Aduerbium recht behoort. Ende om deser sake wille, hoewel daer so veel Grammaticae als Grammatici zijn (Ja meer, want mijn Aldus alleen heeft meer dan vijfmael Grammaticam gegeuen) nochtans en laet dese niet eene (hoe ongeschicht *ende* qualick sy geschreuen sy) voorby, maer doorloopt *ende* ondersoectse alle, *ende* benijdt eenen yegelicken die yet arbeyt in dusdanige sake (hoe ongeschictelick het sy) ellendichlic vreesende, dat hem misschien yemant sal dese eere ontwinnen, *ende* dat zijn so veler Jaren arbeyt sal verloren

gaen. Wat hebt ghy lieuer, dit wtsinnicheit of Sotticheyt te noemen? Want voorwaer my en is daer aen niet vele geleghen, so verre ghy bekent dattet door mijn weldaet geschiet, dat dit Dier, dat anders het alder ellendichste is, tot sulcke geluckicheyt verheuen wort, dattet zijn geluck niet en soude willen met de † Coninghen der Persen veranderen.

†De Coningen der Persen waren ouerrijcke.

†De Poeten hebben weyniger van my, hoewel sy van haerder consten wegen van mijnder bende zijn, te weten, een vrij gheslachte, gelijc het Spreecwoort seyt, der welcker arbeyt alle, nergens toe anders en dient, dan om der Sotten ooren te besmeeren, ende dat met enckel boerden ende spottelicke Fabulen. †Ende nochtans ist wonder hoe sy hierop betrouwende, onsterffelicheyt ende een leuen der Goden gelijc, henseluen belouen, ende anderen toeseggen. In dese Orden is Eygenliefde ende Flatteringe seer gewoonlic. Ic en worde ooc van geenen geslachte der menschen eenuoudichlicker noch stantfastichlicker gedient.

†Poeten.

†Malers ende Poeten hebben de macht te maken wat sy willen.

†Nv, de Oratoren, hoewel sy voorwaer wat ouertreden, ende met de Philosophen spelen, nochtans dat sy oock van onser bende zijn, dat wort door vele dingen, ende sonderlinge hier door bewesen, dat sy bouen andere boerden so neerstelic ende

†Oratoren.

so veel gheschreuen hebben hoemen sal spotten. Ja oock wie hy sy, die tot Heremium heeft *van* de conste der sprake geschreuen, die telt de Sotheyt selue onder de boerden: ende dat by Quintilianum den Prince deser Orden is een Capitel van spot, byna langer dan Ilias Homeri. [†]Eyndelick, sy schrijuen der Sotheyt so veel toe, dat dicwils *een* sake die door gheene Argumenten en can nedergheleyt worden, nochtans met gelach ontguychelt wort: *Ten* sy dat yemant meynt, dat sulcks tot de Sotheydt niet en behoort, als men met spottelicke woorden ghelach verweert, ende dat met conste. [†]Van desen aerde zijn oock die, die onsteffelicheyte soecken met Boecken te schrijuen. Dese hebben alle seer veel *van* my, maer voornamelick die, die enkel bueselen in het Papyer smeeren. Want die geleerdelick schrijuen nae weyniger Geleerden ordeel, ende die niet en weygeren van Persio ende Lelio geordeelt te worden [†]: die schijnen my meer ellendich dan gheluckich te zijne, als die eewichlick verwerret zijn, doen toe, veranderen, doen af, legghen wech, halen weder, versmeden, toonen, verdruckent neghen Jaer lanck, ende en doen henseluen nimmermeer genoegh, *ende* eenen

[†]Homerus heeft een groot boeck gheschreuen van Troie, het welke Ilias ghenaemt is.

[†]Scrijuers.

[†]Lucilius en wilde van Persio noch Lelio *niet* gheordeelt zijn, om dat sy geleerde mannen waren.

lichtueerdighen prijs (te weten, weynigher menschen Lof) coopen sy so diere, met soo veel wakens, ende so groot verlies des slaeps, die het alder behagelicste dinck is, met so veel sweets *ende* quellinge: set hier by oock schade in de ghesontheyt, verderf der schoonheyt, loopende ooghen, oft oock blindtheyt, armoede, nijdt, aflatinghe des wellusts, voortijdighe oudtheyt ende doot, ende ander diergelijcke. Met so veel quaets moet de Wijseman coopen (gelijck hy acht) dat hy van een Druypooghe ofte twee gepresen worde. Maer mijn schrijuer is veel gheluckigher wtsinnich: dewijle hy sonder eenighe nachtwerckinghe al wat zijn herte goet dunckt, oock zijne droomen *terstont* met schrijuen int openbare sendt, alleenlic met cleyn verlies des pappers: wetende, dat hoe hy boerdiger boerden gheschreuen heeft, van soo veel te meer menschen (dat is, van alle dwase ende ongheleerde) sal gepresen worden. Want wat arbeyt ist, drye gheleerde (soo sy het nochtans lesen) verachten? Of wat sal so weyniger Wijsen lof maken, in so grooten hoop die daer teghen roept? Maer die zijn oock noch Wijser, die anderer menschen geschriften laten op

haren naem wtgaen, ende met woorden die eere (die door anderer grooten arbeyt vercregen is) op henseluen trecken: te weten, daer op betrouwende, dat sy meynen dat sy (of sy schoon ooc *van* dief te beschuldicht worden) nochtans eenen tijt lanck de eere sullen hebben. Het is den arbeyt weerdich te sien, hoe seer sy henseluen behaghen, als sy onder het ghemeen volck worden ghepresen, ende met de vingheren ghetoot onder het volck seggende: Dit is die wonderlicke man, als sy by de boeckcoopers veyl staen, als in de voorhoofden aller bladeren des boecks drie namen ghelesen worden, *ende* die sonderlinge *vreemde*, ende den Toouerwoorden ghelijck. De welcke, by den onsterffelicken Godt, wat zijnt anders, dan namen? Bouen desen, van hoe weynigen sullen sy bekennt worden, soo ghy de wijde Werelt aensiet: ende van hoeveel weynigheren sullen sy ghepresen worden: ghelijck oock der ongeleerden oordeel menigerley is. Wat? dat oock die selue naemen dicwils worden gedicht, ofte wt oude Boecken toegheuoecht? Als deen begheert Telemachus, dander Scelenus of Laertes, dese Polycrates, die Thrasimachus genaemt te worden: also datter nv niet en

is aen gelegen, of ghy het Boeck Chamelion, ofte Cauwoorde naemt, of (gelijck de Philosophen) Alpha ofte Beta.

Maer dit is het alderlustichste, als sy met Briuen *ende Versen ende Lofboecken*. malcanderen onderlinge prijsen, *deen sot den anderen, ende deen ongeleerde den anderen*. Dese wordt door diens lof, Alceus: die door desens lof Callimachus. Dese is dien hooger dan Mar. Tull. Die is desen geleerder dan Plato. Sontijts soecken sy eenen Tegenstrijder, om door zijn tegenstrijden haren naem te vermeereren. Hier wt wort het wanckelbaer gemeyn volc tot *verscheyden dingen* gedeelt, tot *dat* beyde de leytsmannen de sake wel gehandelt hebbende, als ouerwinners af laten, *ende* beyde triompheren. Dese *dingen* bespotten de Wijse als seer Sotte *dingen*, gelijc sy ooc zijn: want wie loochenet? Maer hierentusschen leuen sy door mijn weldaet een soet leuen, *ende* en souden hare triomphe niet willen met de Scipiones verwisselen. Hoewel de geleerde hierentusschen, dewijle sy dese dinghen met grooten wellust des herten belachen, *ende* anderer wtsinnicheyt gebruycken: oock selue *niet* weynich van my en ontfanghen: het welcke sy niet en connen versaken, ten sy dat sy seer ondancbaer zijn.

Onder de gheleerde nemen die, die wijs zijn in de Rechten ⁺, de eerste plaetse voor henseluen: ende gheen *ander* aert en behaecht hemseluen so seer, als sy *den* [†]Steen Sisyphi sonder ophouden rollen, ende Seshondert Ghesetten (daer en leyt niet aen hoe die totter sake dienen) met eenen adem aen een weuen, ende als sy Blossen tot Blossen, ende Meyningen tot Meyningen hoopende, *make*n dat die oeffeninghe schijnt de alderswaerste te zijne. *Want* wat arbeydelick is, dat selue achten sy *terstont* wtnemende schoon te wesen.

⁺Laet ons by dese setten de Dialecticos ende Sophisten, *eene*n aert der menschen die meer sprekens maken, dan eenich ^{*}Dodonisch Metael, als wt de welcke een [†]Sophisten. yegelick mochte tegen twintich wtghecoren vrouwen om te meest

+ Juristen

† Sisyphus een Roouer ende Moorder (gelijck de Poeten schrijuen) wordt in de Helle met dese straffe ghestraft, dat hy eenen steen (die altijs van den top des berchs af valt) moet wederom op rollen, het welcke een lastich werck is sonder eynde.

* Ter plaetse daer Jupiter Dodoneus antwoorde gaf, was een plaetse rondtomme afghesondert met Metalen Potten, die also geschiet waren, dat deen gheroert zijnde, den naesten roerde, ende het geluyt also rondtomme gaende van den eenen totten *anderen*, duerde seer langhe.

snateren: de welcke nochtans soudē geluckiger zijn, waren sy alleenlick snaterich, ende niet oock kijfachtich, soo dat sy seer hartneckichlick strijden van des Bocks wolle, ende met te veel gekijfs ghemeynlick de waerheydt verliesen. Nochtans zijn dese door hare Eygen liefde geluckich, als sy met drie Argumenten ghewapent⁺, deruen van alderley sake teghen allerley menschen strijden. Maer de hardtneckicheyt maectse onuerwinnelic, of ghy oock schoon Stentorem daer teghen settet.⁺

⁺Drie, dat is seer weynige.

⁺Na dese, comen de Philosophen met den vreeselicken Baerde ende Mantel, de welcke roemen dat sy alleen wijs zijn, ende dat alle de andere menschen vliegende schaduwen zijn. Maer hoe lustichlick dwalen dese, als sy ontallicke vele Werelden timmeren, als sy de Sonne, de Mane, de Sterren ende Werelden, als metten duym of draet meten: als sy der Blixemen, Winden, Eclipsen, ende anderer onuerclaerlicker dingen oorsaken geuen, nergens niet twijfelende, gelijk of sy der nature, die alle dinc gemaect heeft, Raetsluyden gheweest waren, ofte ghelijck of sy wt den Raet der Goden tot ons ghecomen waren: de welcke hierentusschen met hare gis-

⁺Stentor wert alsoo verre gehoort, als vijftich menschen.

⁺Philosophen.

singen grootelick van de nature bespot worden. *Want* datter niet sekens by hen en is, wort hierby genoech bewesen, *dat* van alle dinghen oneyndelicke strijt onder hen is.

⁺Dese, hoewel sy niet en weten, geuen nochtans wt dat sy alle dinck weten: *ende* hoewel sy henseluen niet en weten, ende dicwils een graf ofte steen die hen inden wech ligt, niet en sien: het sy om dat hen de oogen druypen, of om dat hare sinnen dolen: nochtans roemen sy *dat* sy de Ideas, Vniuersalia, Formas separatas, Primas materias, Nuidditates, Ecceitates, Formalitates, Instantia sien ⁺: dinghen die so teeder zijn, datse oock Lynceus ⁺(so ick meyne) niet en soude connen doorsien. Ende ⁺Mathematici. dan voornamelijck verachten sy het ongheleerde volck, als sy door hare Driehoecken *ende*

- + Hy noopt hier twee Fabuelen, deen van eenen Philosoph, de welke de Ghesternten aensiende, in een graf viel: den welcken een oudt Wijf bespottede, om dat hy wilde sien *dat* inden Hemel was, ende en sach niet dat voor zijne voeten was. Dander Fabel is van eenen Sterrenkijcker, die vanden Aentmale comende, hemseluen stootte aen eenen steen, die in de muer des huys wtstack.
- + Lynceus was een man van seer scherpen ghesichte, gelijk Lynx (een Dier vander Woluen aert) so scherp van gesichte is, dattet ooc de hoeuelen der berghen doorsiet.

Vierhoecken, Circkelen, ende dierghelijcke Mathematische malingen deen op dander ghetrocken, ende ghelijc een †Doolhof vermengt: bouen desen door letteren, als in Crijchsorderinghe gheschiet, ende ondertusschen op ander ende ander orden geset, †Labyrintus. den ongeleerden duysternisse aenbrengen.

†Daer zijn oock sommighe wt desen gheslachte, die oock toecomende dinghen vercondighen wt de gesteernten, ende belouen meer dan Toouenaersche Miraculen: †Prognostici. ende dese gheluckige menschen vinden luyden die oock dit gheloouen.

†Nv, het ware meughelijck beter de Theologos voorby te gaen, ende dese Camarinam †niet te roeren, noch dese Anagyrim †niet aen te tasten, dewijle sy een aert van menschen zijn, hoouerdich ende licht om

- + Theologi
- + Camarina was een Poel, die door Pestilentialen damp der aenligger Stadt schadelick was. Waerom de Borgers Apollinem vraechden, of sy oock dien Poel soudent wt droogen: de welke hen antwoorde: En roert den Camerinam niet. Daer na de antwoorde vergheten hebbende, hebben sy den Poel wt gedroocht, ende de peste hielt wel af, maer de vianden zijn door den dorren poel ghecomen, ende hebben de Stadt verwoest.
- + Anagyris, is een Cruydt, het welcke ghehandelt zijnde, seer qualick rieckt.

tergen, op dat sy niet misschien by hoopen met seshondert Conclusien teghen my en comen, ende bedwinghen te wederroepen: ende (ist dat ick dat weygere) terstont roepen dat ic een Ketersche ben: Want met desen blixem plegen sy terstont die te verschricken, dien sy niet seer *gostich* en zijn. Voorwaer, hoewel daer geene menschen en zijn die onghewillichlicker mijn weldaet bekennen, nochtans zijn sy met geene cleyne dingen aen my verbonden, dewijle sy geluckich zijnde door hare eygenliefde, euen gelijk of sy inden derden Hemel woonden, also alle andere menschen als Aerdtwormen van hooge verachten *ende* byna ontfermen, dewijle sy ghewapent zijn met so grooten Heyrcracht der meesterlicker Diffinitien, Conclusien, Corollarische Propositionen wtgedruct ende heymelick verstaen: *ende* hebben so oueruloedige vele Stercten *ende* Toevluchten, dat sy niet en connen (ooc met de Vulcanische stricken ⁺) verstrict worden, maer ontgaen met hare Distinctien, met de welke sy alle cnoopen so lichtelic doorsnijden, dattet met des Diefhenckers sweere *niet* bet en soude *connen* geschieden: so oueruloedelic vele cortsguonden *ende* onnatuerlicke wondelicke woorden hebben sy.

+ Vulcanus de Smidt der Goden maeckte ketenen, die niemant breken noch ontdoen en conde: ende waren soo dunne, datse niemant sien en conde, oock niemant der Goden. Dese dede hy rondtom ende ouer zijn bedde, om Uererem zijn wijf te bewaren, ende vinck Martem daer in met Uenus.

Bouen desen, als sy de verborgen geheymenissen na haer goetduncken wtleggen: hoe de werelt gheschapen ende geordineert sy. Door wat goten die onreynicheyt is in de Nacomelingen gecomen. In wat wijse, in wat mate, *ende* hoe veel tijts Christus volmaeckt is inder Maghet buyck. Op wat wijse in het Nachtmael de Accidenten zijn sonder Domicilie. Maer dese dingen zijn seer gemeyn. Sy achten die andere eerst *den* grooten *ende* verlichten (gelijck zijse noemen) Theologen weerdich te zijne, tot desen worden sy wacker, als sy daer in vallen: te weten, of daer eenigen tegenwoordigen tijt sy in de Goddelicke genereringhe, of daer vele kindtschappen zijn in Christo? of dit *een* mogelicke Propositie is, Godt de Vader haet den Sone? Of Godt hadde connen een Wif aennemen, of een Duyuel, of eenen Esel, of een Cauwoorde, of eenen Keysteen? *Ende* dan, op wat wijse de Cauwoorde soude gepredict *ende* miraculen ghedaen

hebben, ende aen het Cruyce ghehecht worden? Ende, wat Petrus soude gheconsacreert hebben, hadde hy te dien tijde geconsacreert, doe het lichaem Christi aen het Cruyce hinck? Ende, of Christus te dien tijde mochte mensche ghenaemt worden: Ende ofmen na de wederopstandinghe sal moghen eten ofte drincken: nv alreede voor den hongher ende dorst sorghende. Daer zijn ontallicke vele ydele scherpsinnicheden, ooc scherpsinniger dan dese, van de Notionibus, Relationibus, Instantibus, de Formalitatibus, Quidditatibus, Ecceitatibus, de welcke niemant en *can met* ooghen ghesien, ten ware dat hy sulck een Lynceus ware, dat hy oock die dinghen die nergens en zijn, door seer diepe duysternisse saghe. †Doet nv hier toe die Sententien, de welcke sulcke Wonderreden zijn, dat de Stoische Godlicke Sententien, die sy Paradora noemen, mogen by desen schijnen seer grof ende slecht te zijne: als dattet lichter sonde is, duysent menschen te vermoor-

+ Dit zijn woorden in de Scholen ghedicht, de welcke oock nergens anders ghebruyckt en worden. Hier in zijn sy scherpsinnich, ende verachten hoouerdichlick de ghene die dese nietige dingen voorby varende, tot de saken selue comen.

den, dan eenmael op *den* Sondach eenen armen mensche de schoenen te lappen: Ende dattet beter ware te maken dat de gantsche werelt verginge met den cost ende cleedinghe (ghelijckmen seyt) dan een logenken, hoe cleyne het oock ware, te spreken.

+Nv, dese seer scherpsinnige scherpsinnigheden worden noch scherpsinniger gemaect door so veel weggen der Schoolscher Doctoren: so dat ghy v seluen eer soudt wt de Labyrinthen +helpen, dan wt de bewimpelingen Realium, Nominalium, Thomistarum Albertinistarum, Occanistarum, Scotistarum, ende ick en hebbe noch alle de Secten niet gheseyt, maer alleenlick de voornaemste. In de welke alle so groote gheleertheyt is ende soo groote swaricheydt, dat ick achte den Apostelen selue eenen anderen gheest noodich te zijne: waert dat sy moesten van dese dinghen met dit nieuwe Gheslachte der Theologen strijden. Paulus heeft connen ghelouoen.

+Maer de selue en

+Labyrinthen waren plaetsen met sulcke verwerde ommewegen, dat de ghene die daer in gecomen waren, gheenen wtganc vinden en conden.

+Dese beschrijuinge Pauli wort ghestraft in het beginsel der Decretalen.

- + Hier van vintmen in *Decretis Canonicis*, 22. Quest. 2. *Ne quis arbitretur, etcetera* in *Sententus* lib. 3. *Distin.* 38. Waer oock wt *Augustinem* Sententie geseyt wort, dat een volmaect mensche niet en moet om yemants leuen lieghen, maer de waerheyt decken: gelijk of de waerheyt decken een ander dinck ware dan liegen.

heeft het ghelooue niet seer meesterlick vesch; euen, als hy seyt, Het gelooue is een versekertheyt der dingen die te hopen zijn ende een bewijs der dingen diemen niet en siet. De selue Paulus ⁺, hoewel hy de liefde seer wel hadde, nochtans en heeft hy die niet seer wel na der Sophisten conste gedeelt oft bescreuen, in de eerste Epistel ⁺Paulus vant Gelooue. tot de Corinthen, Cap.13. Ende de Apostelen consacreerden het Nachtmæl ⁺wel recht: maer nochtans hadden sy geuraecht geweest De termino a quo, *etcetera* ⁺Nachtmæl. termino ad quem, van transsubstantiatie, van de wijze waer mede een lichaem in verscheyden plaetsen is, van het onderscheet waer mede het lichaem Christi inden Hemel is *ende* aen het Cruyce was, *ende* in het Sacrament des Nachtmæls: in wat punct de Transsubstantiatie geschiet, als de reden waer door die geschiet int vloeyen is als een discreta quantitas: hadden sy (segge ick) hiervan geuraecht geweest, sy en souden (meyne ick) niet gheantwoort hebben met sulcke scherpsinnicheyt, als de Scotisten dese dingen handelen *ende* beschrijuen. Sy kenden de moeder Jesu: maer wie van hen heeft so Philosophelic bewesen, als onse Theologen, hoe sy is van Adams smette bewaert gheweest?

+Petrus hadde de Sluetels ontfanghen, ende hy haddese ontfangen van dien diese den onweerdigen niet en geeft: maer ick en weet niet of hijt verstaen heeft (hy en heeftse ymmers nerghens geroert) die scherpsinnicheyt, hoe oock die den Sluetel der Wijsheydt heeft, die de Wijsheydt niet en heeft. Sy hebben alomme gedoopt, maer nochtans en hebben sy nerghens gheleert, welck daer sy, Causa, Formalis, Materialis, Efficiens, ende Finalis des Doops: noch daer en is van hen niet gemeldet van het wtwisschelicke ende onwtwisschelicke teecken. +Sluetels.

+Sy aenbaden oock wel, maer inden Gheest, niet anders volghende dan de Euangelische reden, God is een Geest, ende de ghene die hem aenbidden, moeten in den Gheest ende Waerheydt aenbidden. Maer het en schijnt niet dat hen doe geopenbaert was, datmen met de selfde aenbiddinghe moeste aenbidden een Beeldeken met een Cole aen den wandt ghemaelt, ende Christum selue (so verre hy ghemaect sy met twee wtghestrecte vingheren, ende ongecorten hayre, ende met drye radien in den Circkel die achter aen het hoofd hangt) want wie soude dit verstaen, ten ware dat hy +Aenbidden.

gheheele sessendertich Jaren versleten hadde in de Scotetische ende Aristotelische boecken, *van* de Natuerlicke ende buytenwereltsche dinghen?

+Desghelijcx leeren de Apostolen neerstichlick de Ghenade: maer de selue en maken *nergens* geen onderscheyt tusschen de ghenade die onuerdient is gegeuen, *ende* ^{+Ghenade, hoe.} de genade die aengenaem maect. Sy vermanen tot goede wercken, *ende* en maken geen onderscheyt tusschen het werckende werck, *ende* het gewrochte werck. Sy vermanen alomme neerstichlick tot Liefde, *ende* en maken gheen onderscheyt tusschen de ingestorte Liefde, *ende* de vercreghen Liefde, noch sy en legghen niet wt, of sy Accidens is, of Substantia: of sy sy gheschapien ofte ongeschapien. Sy straffen de Sonden seere, maer steruen moet ick, ist dat sy hebben connen constichlick beschrijven, wat dat sy, dat wy Sonde noemen, ten sy dat sy misschien door der Scotisten Gheest zijn geleert gheweest. Want ick en can daer toe niet ghebracht worden, dat ick soude gheloouen, dat Paulus (wt welckes eenighes gheleertheyt men alle de andere mach weerdeeren) so menichmael soude de vraghen, twistinghen, gheslachtekeningen, *ende* (gelijck hy die noemt)

Woordenstrijden, verdoemt hebben, hadde hy die scherpsinnicheden wel gheweten: voornamelick, de wijle alle de twistinghen ende strijden die te dien tijde waren, boerisch ende grof gheweest zijn, so sy met onser Magisteren, meer dan Chrysippische scherpsinnicheden vergeleken worden. Hoewel, dese seer saechtmoedighe luyden en verdoement niet terstont, ist datter yet van de Apostelen niet seer neerstelick beschreuen en is, maer sy legghent bequamelick wt: te weten de eere eensdeels der Oudtheyt, ende eensdeels den Apostolischen name toedraghende. Ende het en soude Hercle gheen groot recht zijn, so grote dinghen van hen te begeeren, van de welcke sy van haren Meester noyt een woort gehoort en hadden. Ende ist dat dit selue geschiet in Chrysostomo, Basilio, oft Hieronymo, so ist hen genoeg dat sy daer aen schrijuen, het en wort niet ghehouden. Ende die hebben wel de Heydensche Philosopohen ende de Joden die van haer natuere seer hardtneckich waren, ouer wonnen: maer dat deden sy meer met den leuen ende miraculen dan met argumenten: ende ouerwonnen sulcke, onder de welcke niet een bequaem en was, om met zijn vernuft oock een Quodlibetum Scoti te verstaen.

Maer *nv*, wat *Heyden* of wat *Ketter* en soude niet terstont voor so vele seer dunne scherpsinnigheden wijcken, hy en ware so grof dat hyse niet en verstonde: of so onbeschaemt dat hyse *nv* schandelick verworpe: of also met de selue stricken gewapent ware, dat *nv* den *Strijt* ghelijck ware, gelijk of ghy eenen grooten tegen eenen grooten settet, oft ghelijck of yemant met gheluckigen sweer de strede met dien die een gheluckich Sweert heeft: Want dan en souder anders niet dan *Penelopes Webbe* gheweuen worden. +*Ende* voorwaer na mijn oordeel souden de *Christenen* wijs zijn, waert dat sy voor de vette hoopen der *Crijcijsluyden* (door de welcke *nv* lan-

- + *Penelopes Webbe* weuen, is arbeyt vergeefs doen, ende wederom breken dat ghemaect is. Het spreekwoort is daerwt ghecomen dat *Penelope Ulyssis* wijf, dewijle haer man menich Jaer wt den lande was, ende sy daeren: usichen wert tot houwelick begheert van velen die seer aendrongen, so heeft sy ten eynde beloeft vaste antwoorde te geuen, als sy de *Webbe* die onder hare handen was, soude afgheweuen hebben, ende doe sy met die conditie te vreden waren, heeft sy des nachts ontweuen dat sy des daechs hadde geweuen, ende also geen en voortganck gedaen op haer *Webbe*, haren man verwachtende, ende de *Urijers* bedrieghende.

ghe tijt onsekere crijch gheuoert wort) de sterckcroepenste Scotisten, *ende* hardtneckichste Occanisten, ende onuerwinnelicke Albertisten, met den ganschen heycrachte der Sophisten sonden tegen de Turcken ende Sarracenen: ick meyne sy soudē sien eenen seer lustighen strijdt, *ende* een ouerwinnighe die voortijden niet en is ghesien geweest. *Want* wie isser so coudt, die door deser scherpsinnicheden niet en soude worden brandende? Wie isser so onghueoelich, die door sulcke stralen niet en soude verweer worden? Wie isser so scherpsichtich, die hier door niet en soude seer verduystert worden?

Maer ick schijne v alle dese dingen byna spottende te seggen. En het en is voorwaer gheen wonder, dewijle oock selfs onder de Theologen sommighe zijn met beter leeringe onderwesen, die van sulcke lichtueerdighe (ghelijck sy die achten) scherpsinnicheden der Theologen de walghe hebben. Daer zijn sommighe diet als kerckroof versmaden, ende voor groote Godloosheyt achten, datmen van dinghen die so groot zijn, ende meer aen te bidden dan wt te legghen, spreeckt, met so onghewasschen monde, *ende* met sulcke onheyliche Hey-

densche scherpsinnicheden disputeert, ende so hoouerdichlick beschrijft, ende de Maiesteyt der heyliger Theologie met so coude, Ja met so onreyne woorden ende sentencien ontreyndicht. Maer hierentusschen behagen dese hen seluen, so seere dat sy in dese seer lustige dinghen nacht ende dach besich zijnde, met selfs so veel ruste en hebben dat sy een Euangelium ofte de Epistelen Pauli soudē eenmael moghen doorloopen. Ende hierentusschen als sy met dese ydelheden in de Scholen besich zijn. meynen sy dat sy de gansche Kercke (die anders soude neder storten) met de Pilaren der Argumenten ophouden, niet anders dan ghelijck Atlas by de Poeten den Hemel met zijne schouderen ophoudt.

Nv, hoe groote geluckicheyt meynt ghy dat dit sy, de Heylige Schriftuere, (gelijck of sy van Wasse ware) na hare begheerte draeyen ende buyghen: als sy willen dat hare Conclusien die nv van sommige Doctoren der Schole onderschreuen zijn, meer dan Solonis Ghesetten gheacht, ende oock bouen de Pauselicke Decreten gheset worden: ende als sy ghelijck Richters der Werelt, doen wederroepen, so daer ergens

yet is, dat niet op eenen draet ouer een en coemt met hare wtghedruckte ende verswegen Conclusien: ende als sy niet anders dan ghelijck wt een Godlicke antwoorde, oordeel spreken. Des Propositie is ergherlick, die en is niet seer Eerweerdichlick: Dese rieckt na Ketterie, die clinct qualick: so dat nv noch Doop, noch Euangelium, noch Paulus ofte Petrus, noch de Heylighe Hieronymus ofte Augustinus, Ja oock noch Thomas selue de alder Aristotelische gheenen Christen maect, ten sy dat der Baccalaurien stemme daer toe come, so groot is hare scherpsinnicheyt int oordeelen. Want wie soude geuoelt hebben, dat die geen Christen en was, die seyde dat dese twee redenen † Matula putes, *ende* Matula putet. Item, Elle feruere, ende Ollam feruere, euen goet Latijn waren, en haddent de Wijse niet gheleert? Wie soude de Kercke van so groote dwalinghen der Duysternisse verlost hebben, de welcke oock noyt yemant en soude ghelesen hebben, en haddense dese niet met groote zegelen int openbare ghebracht? Maer en zijn sy niet seer gheluckich als sy dit doen?

† Pispot, ghy stinckt: de Pispot stinckt.

Bouen desen als sy alle de dinghen der Helscher Gheesten so leuendichlick afmalen, ghelijck oft sy vele Jaren onder die Politie verkeert hadden? Bouen desen als sy na haer goetduncken nieuwe Werelden smeden, ten eynde oock daer toe makende die alderwijdste *ende* alderschoonste Werelt: te weten, om datter gheen plaetse en soude ghebreken daer de gheluckighe sielen mochten bequamelick wandelen, gasterijen houden, ofte oock metten balle spelen. Met dese ende dierghelijcke meer dan twee duysent onnutte dinghen zijn hare hoofden so seer wtghespannen ende vol ghesteken, dat ick meyne dat oock Jupiters herssenen so swangher ende beurucht niet en waren, doe hy arbeydende op Palladem te baren, Vulcani Bijl aenroepende was. ⁺Daerom en wilt v niet verwonderen, als ghy hare hoofden siet so neerstichlic met so veel Wendelen ghebonden in de openbare Disputacien, want sy souden anders ganschelick van een splijten.

+ Pallas (ghelijck de Poeten dichten) is wt Jupiters herssenen gheboren: Ende als Jupiter haer soude baren, heeft hy Uulcanum ghebeden dat hy met een Bijle zijn hoofd soude clieuen, ende also is Pallas daer wt ghecomen.

Dit pleghe ick oock somtijts te bespotten, als sy dan aldermeest meyen Theologen te zijne, als sy alder onlatijnlicxt ende onreynlicxt, *ende* so seer onuerstandichlick spreken dat sy van niemande dan van den onuerstandelick sprekenden en connen verstaen worden, dat noemen sy scherpsinnicheyt die het ghemeyn volck niet en verstaet. Want sy segghen dattet der weerdicheyt der Heyligher Schriftuere niet en betaemt, dat sy souden bedwonghen worden den Grammaticschen Gesetten ghehoorsaem te zijne. Maer het is een wonderlicke Maiesteyt der Theologen, dattet alleenlick *hem* geoorloeft is quaet Latijn te spreken: hoewel sy hebben dit selue met vele hantwerckers ghemeyn.

Ten laetsten achten sy henseluen nv den Goden aldernaest te zijne, wanneer sy religioselick ghegroet worden, Magistri Nostri: onder welcken naem sy meynen dat yet sulcx verborghen is, ghelijck by de Joden den Vierletter naem is. Daerom achten sy dattet ongheoorloeft sy, MAGISTER NOSTER anders te schrijuen dan met groote letteren. Waert dat yemant verkeerdelick seyde, Noster Magister, die soude eenmael alle de Maie-

steyt des Theologischen naems verdoruen hebben. ⁺

Deser menschen gheluckicheyt, zijn die aldernaest, die henseluen int gemeyn Religiosen ende Monachen noemen ⁺, met dese beyde seer loghenachtige namen, dewijle het meeste deel van hen alderueerst van de Religie is, ende geene menschen seerder alom in den wech en zijn. Ick en sie niet wat soude moghen ellendigers zijn dan dese, ten ware dat ick hen menigherley wijse te hulpe quame. Want hoewel een yegelick desen aert der menschen so versmaedt, datmen oock acht dat die te ghemoeten, een ongheluckich teecken sy: nochtans behagen sy henseluen grootelick.

- + Onder vele Namen Gods die de Joden tellen, is een van vier letteren, te weten, Jod, He, Uau ende He, welke vier letteren te samen gheset, niet en luyden: waerom sy oock dien *naem* noemen, Onwtsprekelick. Ende waer die vier letteren staen, daer lesen sy eenen anderen naem daer voor, te weten Adonai. Ende segghen dat ons door dien onwtsprekelicken Naem wort te kennen ghegeuen, dat het wesen Gods ganschelick onwtsprekelick is.
- + Monachus beteeckent eenen die hem alleen houdt: ende Religiosus, die Godsalich ofte Godsdienstich is, ghelijck Religio, Godsalicheyt, oft Godsdiensticheyt.

Ten eersten, achten zijt seer groote Godsalicheyte te zijne, dat sy so vreemde van der leeringhe zijn, dat sy oock niet selfs en connen lesen. Ten anderen, als sy hare Psalmen wel ghetelt (maer niet verstaen) met Eselsche stemmen in de Kercke wt bleeten, dan meynen sy dat sy der Heylighen Ooren met grooter wellust besmeeren. Ende onder dese, zijn sommighe die hen op Armoede ende Bedelerie hooghe verheffen, ende voor de doren met groote brullinghe Broot bidden, Ja in alle Herberghen, Waghene ende Schepen lastich zijn, voorwaer met groote schade der anderer Bedelaren. Ende op dese wijze connen dese seer soete lieden met sloordischeyt, onwetenheyte, grouicheyte ende onbeschaemtheyte, de Apostelen (ghelijck sy segghen) ons wtdrukken.

Ende wat isser lustigher, dan dat sy alle dinck doen wt een voorschrift, ghelijck of sy Mathematische rekeningen ghebruycten, de welcke het sonde ware te ouertreden. Hoeveel knopen de schoen sal hebben. Wat verwe een yegelick cleedt, hoe menichsins het cleedt moet met veranderinge gestreept ende gheschackiert zijn: van wat materie, ende

hoe veel stroyen de Gordel moet breedt zijn: van wat Forme, ende hoe veel Mudden wijdt de Cappe moet zijn, hoe veel vingeren het Hayr moet breedt zijn, hoe veel Vren sy moeten slapen. Ende voorwaer dese ghelijckheynt in so groote verscheydenheynt der Lichamen ende verstanden, wie en siet niet hoe onghelijck die sy? Ende nochtans door dese ydele dinghen en verachten sy niet alleenlick andere, maer versmaden oock malcanderen: Ende sy, die de Apostolische liefde leeren ende belijden, vermengen alle dinck met droeuige Schouspelen, om een Verwe die wat duysterder is, ofte om een Cleedt dat weynich andersins ghegort is.

Onder dese sietmen sommige so seer hardt Godvreesende, dat sy gheen Opperste cleedt en ghebruycken dan van Hayre, ende het Onderste van Sijde: Hierenteghen andere, die bouen Lijnen zijn, ende onder Wullen. Wederom andere, die het Ghelt te handelen schuwen ghelijck fenijn, hierentusschen hen niet onthoudende van de handelinghe des Wijns noch der Vrouwen. Somma, in allen is wonderlicke neersticheyt, op dat sy in gheenen dinghe ouereen comen in de wijze des leuens. Ende sy

en arbeyden niet om Christo ghelijck te zijne, maer om onder malcanderen onghelijck te zijne.

Nv isser een groot deel der gheluckicheyt in de bynamen, dewijle sommighe willen Coordendraghers ghe-naemt worden: ende onder dese de sommighe willen Coleten ghe-naemt worden, sommighe Minores, sommighe Minimi, sommighe Bulisten. Wederom dese Benedictinen, die Bernardinen, ghene Brigidenses, andere Augustinenses. Dese Guilhelmiten, die Jacobiten, gelijk oft weynich ware, Christenen ghe-naemt te worden. Dese betrouwen een groot deel so seer op hare Ceremonien ende menschelicke insettinghen, dat sy meynen eenen Hemel niet ghenoechweerdighen loon te zijne, voor so groote verdiensten: ende en dencken niet dat Christus dese dinghen sal versmaden, ende zijn ghebot eysschen, te weten, der liefde. Deen sal zijnen grooten Buyck thoonen met alderley aerdt van Visschen opghesperret, Dander sal hondert Mudden Psalmen wt storten. Dese sal thien duysent Vastendaghen aentellen, ende also menichmael zijnen Buyck by na met een Middachmael gheborsten, daer in re-

kenen. Dander sal so grooten hoop der Ceremonien voortbrenghen, als nau seuen lastbare schepen en soudē voeren. Een ander sal roemen dat hy ix. iaren lanck noyt gheen Ghelt genaect en heeft, dan met vingheren die met dobbel Hantschoenen ghewapent waren. Dese sal een Cappe voortbrenghen die so sloordisch ende vet sy, datse geen Schipper en soude gheweerdigen aen zijn lichaem te trecken. Die sal verhalen dat hy meer dan vijueñvijftich Jaren der Spongien leuen gheleydt heeft, altyts aen een plaetse ghehecht. †Een ander sal zijn stemme voortbrenghen die door gheduerighen Sanck heesch sy. Dese, Slapericheyt, Verghetenheyt, ende Traecheyt, wt eensaemheyt vercregen. Dander, een Tonghe door langhe swijghen, onbeweghelick, Maer Christus sal dit roemen (die anders nemmermeer en sullen een eynde hebben) af breken, ende segghen: Van waer coemt dese nieuwe aerdt der Joden? Een eenighe Wet bekenne ick warachtichlick mijne te zijn, van de welcke ick niet en hoore. Ende ick hebbe voortijden openbaerlick ende sonder Parabolische bewimpelinghe, de Erue mijns Vaders beloeft, niet den Cappen, Ghebedekens, ofte Vastenen,

†De spongien wassen ende hangen altyts aen de steenen, ende Aristoteles ende Plinius seggen dat sy leuen.

maer den Ghelooue, *ende* Wercken der Liefde. Ick en bekenne oock die niet, die hare wercken te seer bekennen: Dese die willen heylicher schijnen, dan ick selue, moghen der Abrarassen Hemelen ⁺besitten, so sy willen, ofte beuelen dat hen andere Hemelen ghemaect worden van de ghene der welcker insettingen sy bouen mijne Gheboden gheset hebben. Als sy dit sullen hooren, ende sien dat de Schipluyden ende Wagenaren bouen hen gheacht worden, met wat aensichten meynt ghy, sullen sy malcanderen aensien? Maer hierentusschen en zijn sy niet sonder mijne weldaedt gheluckich door hare hope.

Ende hoewel dese menschen zijn *van* de Borgherlijcke gemeeynte afghesondert, nochtans en derfse niemant versmaden sonderlinghe de Mendicanten, om dat sy alle secreet aller menschen weten wt de Biechten (so sy die noemen) het welcke sy nochtans achten ongheoorloeft te openbaren, ten sy als sy wel gedroncken zijnde, henseluen willen met lustige fabulen vermaken *ende* dan geuen

+ Basilides Ketter timmerde drye hondert ende vijuentseuentich Hemelen, waerom hy zijnen Discipulen beual den naem Abraxas: want de Griecxsche Letteren deses Woorts, maken int getal, dry hondert *ende* vijuentsestich.

sy de sake alleenlick met gissinghen te kennen, de namen daerentusschen verswijghende. Maer so yemant dese Horselen ghetercht heeft, dan wreken sy hen seluen seer wel in de ghemeyne Predikinghen, ende beteecken en haren vyant met scееue woorden, ende dat so bedectelick, dattet een yegelick verstaet, ten sy dat hy niet en verstaet, ende en maken gheen eynde van tegen bassen, tot dat ghy hen een brocke inden Muyl hebt gheworpen.

Maer segt my, wat [†]Comedispeelder of Guychelaer soudt ghy lieuer sien dan dese als sy in hare Predikinghen Rhetoriceren? Het welck sy ganschelick spottelick [†]Dat zijn Rhetorijckers. doen, maer volghen nochtans seer lustichlick na het ghene dat de Rhetores gheleert hebben van de wijse hoe men een Oracie sal doen. O onsterffelicke God, wat ghebeer maken sy? hoe bequamelick veranderen sy haer stemme, hoe singhen sy, hoe worpen ende sweuen sy henseluen, hoe nemen sy ondertusschen nv een ander, ende dan wederom een ander aensichte aen, hoe veruullen zijt al met roepen. Ende dese Conste van Prediken, gheuen die Broederkens als een heymelick dinck den Broederkens ouer. Ende hoewel

my niet gheoorloeft en is, dese conste te weten, soo sal ick nochtans eenichsins daer na ghissen. Ten eersten aenroepen sy, het welck sy van de Poeten ghenomen hebben. Daer na, als sy van de liefde willen spreken, nemen sy haer beghinsel van †Nilo de Riuiere in Egypten: ofte als sy willen de verborghentheyt des Cruyces wtleggen ^{†Namelic, een verkeerde} beginnen sy gheluckichlick van de Babylonische Drake Bel: of als sy willen ^{ende verdraeyde Uoorreden.} van de Vasten handelen, maken sy haer begin van de twelf Zodiasche teecken. Of als sy vanden ghelooue willen spreken, maken sy een *lange* Voorreden van de viercatinghe des Circkels. Ick selue hebbe eenen gehoord, die wtnemende Sot (Ick hebbe ghefeylt, Gheleert wilde ick seggen) was, die als hy soude in een seer groote Vergaderinge de verborghentheyt der Heyliger Dryuuldicheyt wtleggen, is (om zijne sonderlinge leeringe te verheffen, ende der Theologen ooren genoech te doen) ganschelic eenen nieuwen wech ingegaen, te weten, van de Letteren, Syllaben ende Oratie: dan ooc van de ouereencominge Nominis *et* Verbi, Adiectiui Nominis ende Substantiui. Waerentusschen hen nv vele verwonderden, *ende* sommige dat woort

Horatij in henseluen mummelden: Wat willen dese so onnutte dingen? Ten eynde heeft hy de sake daer toe ghebracht, dat hy dat Beelde ende ghelijckenisse der gantscher Drieuldicheyt toonde also wtgedrukt in de beghinselen der Grammarie, datse gheen Mathematicus en soude hebben connen claerlicker in het sandt afmalen. Ende in dese Oratie hadde die aldergrootste Theologus acht gheheele maenden also ghesweet, dat hy ooc te desen dage blinder is dan de Mollen: te weten, om *dat* alle de scherppe des ghesichtes is tot de scherppeyt des vernufts getrocken. Maer dien mensche en verdriet zijne blindtheyt niet, ende meynt oock dat hy die eere met cleynen prijse gecocht heeft.

Wy hebben eenen anderen gehoord van tachtentich Jaren, die so seer Theologus was, dat ghy mocht meynen dat Scotus in hem wedergheboren ware. Dese, als hy soude de verborgentheyt des Naems Jesu wtleggen, heeft met wonderlicke scherpsinnicheyt bewesen, dat in de selue letteren verborgen is al wat van hem mochte geseyt worden. Want dat hy alleenlick op drie Casus ghedeclineert wort, dat is (ghelijck hy seyde)

een openbaer Beelde der Goddelicker Dryuuldicheyt. †Daer na, dat de eerste Casus Jesus op een S, eyndiget, de tweede op een M, *ende* de derde op een V: dat daerin een onwtsprekelicke verborgentheyt was: te weten, dewijle dese drie letterkens te kennen gauen, dat hy is Summus, Medius, *ende* Vltimus. Daer was een verborgentheyt die noch bedeckter was dan dese: den Naem Jesus deelde hi op Mathematische wijze also in twee ghelijcke deelen, dat het middeldeel *van* vijue inden midden bleef. Daer na leerde hy dat die letter by den Hebreen was S. dewelcke sy Sciyn noemen. Nv, Syn is in de Schotsche tale (so ick meyne) te seggen, Sonde: ende hier wt bewees hy, dattet openbaerlick verclaert wert, dattet Jesus is, die de sonden der Werelt wechneemt. Dit soo nieu een beghinsel hebben sy alle so neerstelic toeghehoort *ende* verwondert (voornamelic de Theologen) *dat* hen byna geschiet is, dat voortijden Niobe †is geschiet hoewel my byna

†Dopperste, Middelste, *ende* Laetste.

+ Niobe hadde vele seer schoone kinderen, ende als sy sach dat die *van* Apollo ende Diana met pijlen doorschoten waren, is sy door wtnemende droefheyt verboomt ende verhardt gheworden, ende (ghelijck de Poeten schrijuen) in eenen steen verandert.

gheschiedde, dat de Fygenhouten Priapo⁺ is gheschiet, doe hy met zijn groote schade de Nachtsacrificien Canidie ende Sagane aenschoude. Ende voorwaer niet tonrechte: want wanneer heeft de Grieksche Demosthenes, ofte de Latijnsche Cicero sulcken listigen inganc gheuonden? Die hebbent voor een ongheschicht begin gheacht, dat vander sake seer *vreemde* was: gelijk of de Swijnherders niet also hare reden begonsten, te weten, door het Meesterschap der nature. Maer dese gheleerde achten, dat hare voorwandel (want alsoo noemen zijt) alsoo eerst sal wtnemende Rhetorisch zijn, ist dattet nerghens met den voorgenomen argumente ouereen en coemt: op dat hierentusschen de toehoorer *hem* verwonderende, by hemseluen dit mummele: Waer wil dese *nv henen*?

Ten derden, in de stede der narratie verclaren sy wat wt den Euangelio, maer als onderweghe doorlopende,

+ Priapus (wiens Beelde van fijgenhout gemaect was) als hy de Nachtsacrificien Canidie ende Sagane (daer mede sy de Furiën ende der dooden Sielen wt riepen) aenschoude, heeft door vreesse een goede groote schete ghelaten, ghelijck of een stijf opgeblasen blase gheborsten hadde: waer door de oude Wijuen verschricht worden ende wech liepen.

hoewel sy dat alleenlick behoorden te doen.

Ten vierden nemen sy nv eenen nieuwen Persoon aen, ende brengden een Theologische vrage voort, die somtijts noch Hemel noch Aerde en gheraeckt: ende dit meynen sy oock totter conste te dienen. Hier *verheffen* sy eerst de Theologische wijnbrouwen, dese grootsche Namen in de ooren druckende, hooghe Leeraers, scherpzinnige Leeraers, alder scherpzinnichste Leeraers, Seraphische Leeraers, Cherubische Leeraers, Heylige Leeraers, onwedersprekelicke Leeraers, *Dan* verheffen sy by het ongeleerde volck hare Syllogismos, Maiores, Minores, Conclusiones, Corollaria, Suppositiones, *ende* seer coude *ende* meer dan Schoolsche bueselen.

Nv isser noch het vijfste stuc, in welcmen behoort seer groote conste te toouen. Hier brengden sy my voort eenige dwase ende ongheleerde Fabel wt den Historischen Spieghel (soo ick meyne) ofte wt de Roomsche daden, *ende* leggen die wt Allegorice, Tropologice *ende* Anagogice. *Ende* op dese wijze voleyndighen sy hare * Chymeram, sulcke als oock Horatius noyt en heeft connen begrijpen als hy schreef: *Humano capiti. etcetera.*

* Hare Chimeram] Dat is, hare ongeschicte Oratie die nergens met malcanderen ouereen en coemt: Want Chimera is by de Poeten een onnatuerlick dier, vooren een Leeu, achter een Drake, in de midden veel vyers spouwende. Sulcke Oratien straft ooc Horatius in Arte Poetica, dat sy zijn gelijc ofmen aen een menschen Hooft eenen Peerts hals sette. *etcetera.*

Maer sy hebben gehoort, ic en weet niet van wien, dat het begin der Oratie behoort stille, gherust, ende met gheen roepen te zijne. Daerom beghinnen sy int eerste also, dat sy oock selue hare eygen stemme niet en hooren: ghelijc oft erghens toe diende, te spreken dat niemant en verstaet. Sy hebben somtijts ghehoort, datmen (om de menschen te beweghen ende beroeren) behoort wtroepingen te gebruycken⁺: daerom hoewel sy anders de *stemme* leeghe genoeg houden, ondertusschen verheffen sy ^{+Exclamatio.} die onuersiens met een ganschelick wtsinnich gheschrey, ooc alst niet noodich en is. Ghy soudt sweeren dat dien *mensche* Niescruyt noodich ware, euen ghelijck of daer niet aen gheleghen ware, waermen roept.

Bouen desen, om dat sy gehoort hebben, dat de Oratie behoort int voortgaen heet te worden, als sy de beghinselen in eenen yghelicken deele eenichsins ver-

haelt hebben, ghebruycken sy wonderlicke ernsticheyt der stemme, oock als de sake seer koudt is: ende ten eynde laten sy also af, dat ghy soudt gheloouen dat hen den adem begaue.

Ten laetsten hebben sy gheleert, dat by de Rhetores ghemeldet wordt van spot, daerom arbeyden sy oock om sommighe boerden daer in te menghen: O lieue Venus, hoe vol behagelickheys, hoewel ter plaetse, soo dat ghy soudt segghen, dat sy ganschelick Esels aen de Luyte zijn. Sy bijten oock somtijts, maer alsoo, dat sy meer kittelen dan leedt doen. Ende nemmermeer en pluymstrijcken sy warachtelijcker, dan als sy aldermeest willen schijnen vrijmoedichlickxt te spreken.

Somma, de gantsche handelinghe is soodanich, dat ghy soudt sweeren dat zijt gheleert hebben van de Guychelaers op de Merckt, de welcke hen verre te bouen gaen. Hoewel sy beyde malcanderen soo seer ghelijck zijn, dat nyemandt en twijfelt, dat dese van die, ofte die van dese hare Rhetoricam gheleert hebben. Ende nochtans soo vinden dese oock (te weten, door mijn hulpe) sommighe, die meynen, als sy dese hooren, dat sy enckel Demosthenes

ende Cicerones hooren. Van welcken aerdt voornamelic zijn de Coopluyden, ende de Vroukens: der welcker ooren sy seer soecken te behaghen, om dat de Coopluyden eenighen deel des Roofs van qualick vercreghen dingen plegen te deelen, als sy bequamelick gepluymstrijct zijn: ende de Vroukens (die om veel ander oorsaken wille deser Orden seer gonstich zijn) pleghen in deser menschen schoot wt te storten, als sy yet op hare mannen vertoornt zijn. Ghy siet (meyn ick) hoeveel dese aerdt der menschen *van my* ontfangt, die meynen dat sy Paulus ende Antonius zijn, als sy met Ceremonikens ende spottige bueselen ende roepinghen eenichsins tyrannie bedrijuen onder de menschen.

Maer dese Guychelaers, die also ondancbaerlick mijne weldaden bedecken, als sy onduechdelick de Godtsalicheyt veynsen, wil ick ghewillichlick verlaten. Want ick hebbe ouerlanck lust om van de Coninghen ende Princelicke Houelinghen (van de welke ick seer eenuoudichlick gedient worde) van die Edele, ghelijct betaemt, edelick wat te roeren. De welke voorwaer, waert dat sy ooc een halue once wijsheyt des herten hadden, wat souder droeuiger ofte soo seer

te schuwen zijn, als der sulcker leuen. Want die en sal niet achten dat hy het rijcke moet vercrijghen door valschen eedt ofte moort, die by hemseluen ouerleyt heeft hoe groot een last op zijn schouderen ligt, die een warachtelick goet Prince wil wesen: dat de gene die de regeringhe heeft aenghenomen, niet zijn eyghen, maer de ghemeyne sake handelt: dat hy niet en behoort dan van gemeyn nut te dencken: van de Wetten die hy gheeft ende wtricht, niet eenen vingherbreet te wijcken, der welcker hy selue een gheuer ende wtrechter is: dat hy aller zijner Officieren, ende Ouericheden oprechticheyt moet bewaren ende goet doen: dat hy alleen is voor aller menschen oogen geset, ende gelijk een ghesont ghesternte, can door onnooselheit der seden seer groote weluaert der menschen aenbrengen: of gelijk een dootlicke Comete groot verderf opbrengen, dat anderer menschen feylen niet so seer geuoelt, noch so wijt verbreyt en worden: dat de Prince in sulcke plaetse is, dat zijn feyl (als hy slechts ooc een weynich afwijct van der duecht) terstont als een peste voortgaet tot seer vele menschen. Dan oock, dewijle der Princen Fortuyne dicwils vele dinghen mede-

brengh, die pleghen vander duecht af te leyden, van welcken aerde zijn, wellust, vrijhey, pluymstrijckinghe, ouerdaet: dat hy soo veel te neerstichlicker moet arbeyden, ende te sorchfuldichlicker moet waken, op dat hy nerghens (ooc als hy bedrogen is) traghe en sy in zijn ampt.

Ten laetsten (op dat ick verraderie, haet, ende andere perijckelen ende vreesen voorby gae) dat die warachtige Coninck ouer des Princen hoofd staet, de welke weynich hier na sal van hem (ooc van eene yegelicke alderminste daet) rekenschap eyschen, ende dat soo veel te strengelicker, hoe hy hooger heerschappie bedient heeft. Waert (seg ick) dat een Prince dese ende vele diergelijcke dinghen by hemseluen ouerleyde (hy soudese ouerleggen waert dat hy wijs ware) die en soude (so ick meyne) noch spijsen noch slaep connen met lust ghebruycken. Maer nu geuen sy door mijn gaue alle dese sorghen den Goden ouer. Sy besorghen hemseluen gemackelick, ende en laten niemant toe tot hare ooren, dan die weet behaghelicke dinghen te spreken, op dat gheen sorchfuldicheit aen het herte en come. Maer sy meynen alle Princelicke wercken wel volbracht te hebben, als sy sonder ophouden

iaghen, schoone Peerden voeden, als sy tot haren voordeele de Officien ende Eerlickheden vercoopen: als sy daghelickx nieuwe vonden bedencken om der Borgheren goedt te verminderen, ende tot haren Schat te brengen: maer dit onder Titelen die bequamelick gheuonden zijn, op dattet eenighen schijn der rechtuaerdicheyt hebbe, hoewel het ooc alder onrechtuaerdichst is. Hier toe doen sy oock willens wat flatteringe, om de herten des volcx eenichsins tot hen te verbinden. Bedenct my nv eenen mensche (hoedanige somtijts zijn) die in de Gesetten onwetende sy, ende byna een viandt des ghemeynen voordeels, eyghen nut soeckende, tot wellust begheuen zijnde, de gheleertheyt, Vrijheyte, ende warachticheyt hatende, niet min dan op de ghemeyne weluaert denckende, maer alle dinck met zijnen lust ende met zijn voordeel metende: [†]Daer na doet desen een gouden Keten aen, die de eendrachticheydt der duechden die aen malcanderen hanghen bewijse: Daer nae [†]Der Uorsten Cleedinghe. een Croone met costelijcke Peerlen verciert, de welcke vermane, dat hy behoort met alle Princelicke duechden de andere te bouen te ghaen. Bouen desen, eenen

Scepter, de welcke een teecken sy der rechtuaerdicheyt, ende allesins geheelheyt des herten: ten laetsten een purpuren cleet, het welcke zy *een* bewijs eener wtnemender liefde tot der ghemeyner weluaert. Waert dat de Prince dese cleedinghe met zijn leuen vergeleke, ick meyne voorwaer dat hy hem ganschelick soude zijner vercieringe schamen, ende vreesen dat eenich wel ghenuesde wtlegger, soude dese eerlicke cleedinge tot schimp ende spot verkeerem.

[†]Nv, wat soude ick seggen *van* de Hofsche Edelingen? Der welcker vele, hoewel sy de eygenste, dienstbaerste, onuerstandichste ende verworpelicste zijn, willen [†]Edele. nochtans de aldereerste gesien worden. Nochtans zijn sy in dese eenige sake seer saechtmoedich, dat sy te vreden zijnde, gout, Peerlen Purper ende andere teecken der duecht ende wijsheyt aen het lichaem omme te dragen, ende de oeffeninge ende begeerte der duecht selue, anderen toelaten. Sy schijnen henseluen daarmede oueruloedichlick gheluckich te zijne, dat sy den Coninck moghen Heere noemen, dat sy geleert hebben drie woorden te groeten, dat sy weten Hoofsche Titelen dickwils in te drucken, als genade, heerlicheyt, grootdadicheyt:

dat sy de schaemte hebben wtnemende seer afgeleyt, dat sy lustichlic flatteren. Want dit zijn de consten die den warachtighen Edelen ende Hoofschen man betamen. Maer ist dat ghy de gantsche ordeninge des leuens naerder insiet, soo sult ghy vinden enckel Pheacas⁺, Penelopes Vrijers⁺. Het ander des Vers bekennt ghy, het welcke v Echo bet sal verhalen dan ick. Sy slapen tot half den dach, dan is daer een gehuert Priesterken voor het bedde bereyt, om bynae den slapenden een Misse te becorten. Daer na tot het ontbijt: ende eer dit wel voleyndicht is, wordet door het Noenmael afgebroken. Daer na den Teerlinck, het Schaecspel, Sot, Rabbauwen, Sotten, Hoeren, Spel.

- + Pheace] was een volck seer bot ende onuerstandich, by de welcke de Homerische Ulysses groote luegenen looch.
- + Penelopes vrijers en deden anders niet dan hen oeffenen in Bancketeren, danssen, singhen, oncuysheyt bedrijuen. Dese meldet Horatius in een Uers: waeraen hy oock set, Boeuen ende Alcinoi, welke twee woorden de Sotheyt hier verswijcht, segghende dat Echo die bet sal verhalen. Want Echo is die stemme die schijnt de twee laetste Syllaben teghen te roepen ende verhalen, als men in een Woudt of tusschen geberchten heeft geroepen.

Daer nae een naemiddach eten ofte twee. Wederom het Auentmael. Daer na Bancketten meer dan een, by Jupiter. Ende op dese wijze verlopen de vren, dagen, maenden, Jaren, ende Eeuwen, sonder eenich verdriet des leuens. Ick selue gae somtijts vetter wech als icse hebbe sien coemen, dewijle der Goddinnen eene yegelicke haerseluen schijnt den Goden so veel naerder te zijne, hoe sy eenen langeren steert sleypt: dewijle den eenen Edelinck den anderen met den elleboge voortsteect, op dat hy schijne Joui naerder te zijne: dewijle een yegelic hemseluen so veel te meer behaecht, hoe hy swaerder ketten aen den hals draecht, so dat hy ooc zijn stercte ende niet alleenlic zijnen rijcdom vertoone.

[†]Ende der Princen voornemen wort van de Pausen, Cardinalen ende Bisschoppen nv ouer langhen tijt ernstichlick nagheulcht, ende byna te bouen ghegaen. Nv, [†]Bisschoppen. ist dat yemandt ouerdenct wat dat sneeuwitte lijnen cleedt bediet, te weten, een leuen dat allesins onschuldich sy. Wat de tweehornighe Mijter meynt, wiens beyde soppen met eenen knoop aen malcanderen zijn ghehouden, te weten, volcommen wetenschap des Nieuwen ende Ouden Testaments: wat de handen met Hantschoenen ghewapent,

te weten, bedieninghe der Sacramenten, die suyuer, *ende van* alle besmettingen der menschelicker besmettingen vry sy: wat de Staf, te weten, seer neerstighe sorghe ouer de beuolen Cudde: wat het voorghedragen Cruyce, te weten, ouerwinninge aller menschelicker gheneghentheden. So yemandt (segge ick) dese ende vele andere dierghelijcke dinghen ouerdochte, soude die niet een droeuich ende sorchfuldich leuen leyden? Maer nu doen sy fijnlick, dewijle sy *hen* seluen voeden. Maer de sorge der Schapen beuelen sy Christo, ofte worpense den Broederen (die sy also noemen) oft den Stedehouderen op den hals. Noch en gedencken niet selfs haren naem, wat het woordt, Bisschop, bediet: te weten, arbeyt, neersticheyt *ende* sorchfuldicheyt. Maer om gelt int net te gecrijgen, zijn sy gantschelick Bisschoppen (dat is toesienders) ende niet een blinde wachte.

⁺Op dese selue wijze de Cardinalen, so sy bedencken dat sy inder Apostelen stede ghecomen zijn, ende dat de selue dinghen van hen geeyscht worden, die de ⁺Cardinalen. Apostelen gedaen hebben. Bouen desen, dat sy niet en zijn Heeren, maer bedieners der geestelicker *gauen*, *van* welcke sy corts hier nae sullen seer strenghe

rekenschap gheuen. Jae soo sy oock in hare cleedinghe een weynich Philosopheren, ende aldus by henseluen duncken: Wat? dese cierlicheyt der cleedinge, bediet die niet seer groote ende wtnemende onnooselheyt des leuens? Ende de inwendige purper, bediet die niet seer brandende liefde tot God? Wederom, wat? Dat wterste cleet met groote wijde wtbreydende, ende des Eerweerdichsten geheele muyl bedeckende (hoewel het soude ghenoech zijn om oock mede eenen Hemel te bedecken) bediet dat *niet* Liefde, die haerseluen seer wijt wtstrect om eenen yegelicken te hulpe te comen, dat is om te leeren, verwecken, vertroosten, straffen, vermanen, oorloghen neder te leggen, boose Princen te wederstaen, ende oock tbloet ghewillichlijck voor de Christen Cudde te coste te legghen, ende niet alleenlick het goet. Hoewel, waer toe dient goet den genen die der armer Apostelen stede bedienen? Waert (segghe ick) dat sy dese dinghen ouerleyden, sy en souden die plaetse niet begheeren, ende soudense begeerichlick verlaten, ofte souden voorwaer een *ganschelick* arbeydich ende sorchfuldich leuen leyden, sulck als die oude Apostelen gheleeft hebben.

[†]Nv, de Pausen die de stede Christi bedienen, ist dat sy arbeyden om desseluen leuen na te volghen, te weten, die Armoede, Arbeyt, Leere, Cruyce, Verachtinghe des [†]Pausen. leuens, ist dat sy den naem Pape, dat is Vader, ofte den bynaem, Alderheylichste, bedencken, wat sal op de Aerde bedructer zijn? ofte wie soude die plaetse met alle zijne goeden coopen: ende de gecochte met Sweert, Fenijn, ende alle Ghewelt beschermen? Wat grooter gherief soude desen de Wijsheyt benemen, waert dat sy hen eenmael aenquame. Wat segghe ick, de Wijsheyt? Ja oock een Brijselken van dat Sout daer van Christus meldet. So veel Rijcdoms, so veel Eere, so groote Heerlichkeiten, so vele Ouerwinningen, so vele Officien, so vele Dispensacien, so vele Tollen, so vele Indulgencien, so vele Peerden, Muylen, so vele Trawanten, so veel Wellust. Ghy siet hoe groote Marcten, hoe grooten Oogst, wat grooter Zee des goets ick met corte woorden veruatet hebbe. In der welcker stede soude comen, Waken, Vasten, Weenen, Bidden, Prediken, Studeren, suchten, ende duysent diergelijcke swaricheden. Ende dat en is oock niet te vergeten, dat so vele Schrijuers, so vele Co

pijers, so vele Notarien, so vele Aduocaten, so vele Promotores, so vele Secretarij, so veel Muyledrijuers, so vele Peerdeknechten, so vele Tafeldienaers, so vele Ruffianen (ick hadde byna wat weeckelickers daer toe gheseyt, maer ick vreesse dattet soude den Ooren te hardt zijn, In summa, so groot ghedruysch des volcx) dat den Roomschen Stoel, beswaert, (ic heb gefeylt, vereert meynde ick) soude tot hongernoot ghebracht worden. Dat ware wel een ongenadich ende grouwelick stuck: maer het ware veel grouwelicker dat ooc selue de opperste Princen der Kercke, *ende* de warachtighe Lichten der Werelt tot den Staf ende Bedelsack weder gheroepen worden. Maer nu, so daer yet arbeydelicx is, dat laten sy gemeynlick Petro *ende* Paulo, de welcke oueruloedichlick ledigen tijt hebben. Maer als daer eenige cierlickheyt ofte wellust is, dat nemen sy tot henseluen. Ende als gheschiedet door mijn hulpe, dat by na gheen aerdt der menschen saechtlicker ende min sorchfuldich en leeft, als die achten dat Christo oueruloedichlick ghenoech gedaen sy, als sy met die heylighe *ende* by na guychelsche cleederen, Ceremonien, Titu-

len der heylicheyt *ende* eerweerdichety, *ende* segheninghen, *ende* veruloeckinghen, den Bisschop spelen. Miraculen doen, is oudt *ende* verganghen, *ende* ganschelick deses tijts niet: het volck *leeren*, is arbeydelick: de heylighe Schriftuere wt legghen, betaemt der Schole: *bidden* is een ledich dinck: tranen storten, is ellendich *ende* wijfachtich: arm zijn, is sloordisch: ouerwonnen worden, is schande, *ende* en betaemt dien niet seer, die oock de opperste Coninghen nauwe toelaet der Heylighen voeten te cussen: eyndelick, steruen is onlieflick, ghecruyst te worden is schandelick. Daer blijuen alleenlick dese wapenen *ende* soete segheninghen, de welcke Paulus meldet ⁺, *ende* hier van zijn sy voorwaer seer milde, als Verbiedinghen, Suspensien, Verswaringen, Wederuerswaringen, Banninghen, Wraeckbeelden, *ende* den grouwelicken Blixem, waer door ⁺Rom.16 c.1

sy allenlick met eenen wenck der menschen Sielen oock ouer de Helle senden. ⁺De welcke nochtans die Heylichste Vaders in Christo, ende Stadthouders Christi, op niemant scherpelicker en schieten, dan op de ghene die door des Duyuels ingheuen arbeyden, om de Patrimoni Erue Petri te verminderen, ende af te knaghen. Want hoewel inden Euangelio de stemme Petri is, Wy hebbent al achterghelaten, ende zijn dy na gheuolcht: nochtans noemen sy desseluen Patrimonigoet, Ackers, Steden, Tollen, ende Heerlickheden. Als sy (tot nauolginghe Christi onsteken zijnde) voor dese dinghen strijden met Sweert ende Vyer, niet sonder groote schade des Christelicken bloets: dan achten sy eerst dat sy de Ghemeynte de Bruyt Christi Apostolischlick beschermen, de vyanden (ghelijck zijse noemen) sterckelick verdreuen hebbende. Ghelijck of daer eenige schadelicker vyanden der Ghemeynte waren, dan boose Pausen, die met swijghen laten Christum te niete worden, ende aen Ghewinghesetten binden, ende met verdraeyde wtlegginghen veruulschen, ende met Pestentialischen leuen vermoorden. Ende hoewel de Christelicke Gemeynthe is door

+ Te Roome worden de ghene die sy toonen verbannen te zijn, op Lijnen doeck gemaelt, oft gheschildert met seer hatelicken gedaente. Sy sitten met wtsinnighen aenschijne: ende op beyde zijden zijn boose Gheesten, die hen een vlamighe croone opsetten: ende daer is vyer onder hare voeten, ende grouwelicke opschriften.

bloet ghefundeert, ende door bloet beuesticht, ende door bloet vermeerderd, nochtans voeren sy nv de sake wt met den Sweerde, gelijk of Christus doot ware, die de zijne op zijn wijse mochte beschermen. Ende hoewel Oorloghe een sake, so wreedt is, datse niet den menschen, maer den Wilden dieren betaemt, ende so wtsinnich, datse de Poeten dichten van de Furien gesonden te worden, ende so schadelick, datse een gansche Peste der zeden ouer al inbrengh: ende so onrechtueerdich, datse van de alderbooste Roouers pleecht alderbest bedient te worden: ende so Godloos datse geenssins met Christo ouereen en coemt: nochtans laten sy alle andere dinghen ende handelen dese alleenlick. Hier mach men oock sien stockoude mannen, die ionckhertighe sterckte bewijsen, ende noch kosten ontsien, noch door arbeyt vermoeyt en worden, noch yet verschric worden, oft sy schoon de Ghesetten, de Religie, de Vrede, ende al wat der menschen regeringe aengaet, het opperste nederwaerts keeren. †Ende daer en ghebreken gheene gheleerde Plumstrijckers, die dese openbare raserie, noemen Vyericheyt, Godsalicheyt, ende Stercheyt, bedenckende eenen wech, hoe yemant

†De Paus Julius de tweede, een so ouden, doch so krijchgierighen man, dat hy eenen yeghelijcken aen malcander histe.

mach het Sweert in zijns broeders leden dwinghen, so dat niet te min die groote Liefde blijue, die een Christen zijnen naesten is schuldich wt Christi beuel. Ick twijffele voorwaer noch, of sommighe Duytsche Bisschoppen hier toe een exempel hebben ghegeuen, oft eer hier van een exempel genomen, dewelcke eenuoudiger (oock den dienst, ende segheninghen, ende andere dierghelijcke Ceremonien verlatende) hen seluen ganschelick als Vorsten dragen, so seer dat zijt by na luyheyt ende onbetamelick achten voor eenen Bisschop, erghens dan in den strijdt Gode een stercke siele te offeren.

Ende nv, den ghemeynen hoop der Priesteren, die achten ongheoorloeft te zijne, dat sy souden van de heylicheynt haerder voorgangheren afwijcken, ende veraerden, Helpe, hoe krijgelic strijden sy voor het recht der thienden, met Sweerden, met geschut, met steenen, ende alderley aerdt der wapenen, hoe scherp sien sy hier toe, of sy yet connen wt der ouden Schrijueren boecken trecken om het volcxken te verschricken, ende te verwinnen datmen hen meer dan thiende schuldich sy. Maer hierentusschen en comet hen in den sin niet, hoeveel alomme

ghelesen wordt van den dienst, welcke sy wederom *den* volcke schuldich zijn te doen. Noch en worden niet vermaent, ten minsten door den gheschoren sop, dat een Priester behoort van alle begheerlickheden deser Werelt vrij te zijne, ende niet dan na Hemelsche dingen te staen. Maer dese soete menschen segghen dat sy haren dienst eerlick gedaen hebben, als sy hare Gebedkens eenichsins doorgemummelt hebben, waer *van* ick my, by Hercules, verwondere, of eenich God die hoort ofte verstaet, dewijle sy selue by na die noch hooren noch verstaen, als zijse met den mont doerratelen. Maer dit is den Papen met den Leecken ghemeyn, dat sy alle wacker zijn tot *den* Oogst des profijts, *ende* niemant daer der Wetten onwetende en sy. Maer ist datter eenich last is, dat worpen sy voorsichtichlick op ander menschen schouderen, *ende* geuent malcanderen ouer, ghelijck eenen Bal van hant tot hant. Want ooc de Wereltlicke Princen, ghelijck sy de deelen der regeringe des Rijcks den Stadthouderen beuelen, *ende* wederom de Stadthouder *den* Stadthouder ouergheeft, also laten sy oock alle de oeffeninge der Godsalicheyt *den* slechten volcke ouer, *van* ootmoedicheyts wege.

Het slechte volck wederom worpet op de ghene diemen noemt Gheestelicke, euen ghelijck of sy met gheene Gheestelickheyt ghemeynschap en hadden, ghelijck of met de beloften des Doops gheheel niet bedreuen en ware. Wederom de Priesters die henseluen noemen Wereltlick, ghelijck of sy tot de Werelt begheuen waren, *ende* niet tot Christum, schuyuen desen last op de Reguliere: de Reguliere wederom op de Monicken: de Monicken van saechter Orden, op de ghene die in strangher Orden zijn: *ende* alle gelijk op de Mendicanten: de Mendicanten op de Carthusianen, by de welcke alleenlick de Godsalicheyt begrauen leyt, ende is so seer verborghen, datmense nauwe te eenigen tijde can sien.

Desgelijcx de Pausen ouerneerstich zijnde in den Gheltoogst, verworpen dien seer Apostolischen arbeydt op de Bisschoppen: de Bisschoppen, op de Pastooren: de Pastooren, op de Vicarijsen: de Vicarijsen, op de Mendicanten: Dese schuyuent wederom op die, die den Schapen sullen de Wolle scheeren. Maer ick en hebbe hier niet voorghenomen der Bisschoppen ende Priesteren leuen te ondersoecken, op dat ick

niet yemande en schijne met eenen Lof te verhalen, maer een Satyram ⁺ te maken: ende dat niet yemant en achte dat de goede Princen van my beschuldicht worden, dewijle ick de quade prijse.

Maer dit hebbe ick met corte woorden geroert, om dattet soude openbaer worden, dat gheen mensche en can lustichlick leuen, ten sy dat hy tot mijnen Godsdienst sy begheuen, ende dat ick hem gonstich sy. Want hoe soude dat connen geschieden, dewijle oock Rhamnusia ⁺ selue, die de saken der menschen

- + Satyra was een Poetisch geschrifte, waer in de ghebreken der menschen opentlick ghestraft, ende scherpelick ghescholden worden.
- + Rhamnusia was de Goddinne der Toornicheyt, die de Hoouerdighe *ende* Uerachters anderer menschen strafte. Maer hier noemt hy de Fortune Rhamnusiam, de welcke (so men seyt) den Sotten gonstich is: Waer wt een gemeyn Spreekwoort is, Hoe Sotter, hoe gheluckigher: *ende* hierenteghen is Rhamnusia altyts der Wijzen *vyant* geweest. Daer om Sotades siende dat by na alle de Wijse droeuighe eynden hadden, heeft wt verbolghentheyt geschreuen: De Werelt heeft Socratem ghemaect wijs te zijne: *ende* de Werelt heeft Socratem ellendichlick wech genomen: want hy is in de Gheuanckenisse gestoruen, Fenijn drinckende. Diogenes is gestoruen, touwen Geernaert etende. Daer Eschilus schreef, is het gewelfsel op *hem* gheuallen. Sophocles etende het corenken eender Druyuen, is verstict geworden *ende* vergaen: De Thracische honden hebben Euripidem verslonden: De Godlicke Homerus is *van* honger gestoruen.

gheluckich maect, so seer met my eens is, dat sy altyts der Wijsen seer groot vyant gheweest sy, ende daerenteghen den Sotten (oock als sy sliepen) alle gheluck heeft toeghebracht. Ghy bekent dien Timotheum⁺, den welcken oock hier van een Bynaem *ende* een Spreeckwoort is ghekomen, Des slapendes nette vangt.. *Ende* wederom: De Nachthuyl vliecht⁺. Hierenteghen de Wijse

- + Timotheus was de aldergheluckichste Leydtsman der Atheniensen, vanden welcken Suidas schrijft dat hem de Schilders afbeelden, dat de Fortuyne hem, dewijle hy sliep, Steden in het Nette brachte: waer mede sy zijn Gheluck te kennen gauen. Hier wt is dit Spreeckwoort ghekomen, Des slapenders Nette vangt: het welcke geseyt wort van de ghene die sonder arbeyt *ende* neersticheyt vercrijghen, al wat sy willen. Dese selue Timotheus was oock ghebynaemt Geluckich, om dat hy meer gheluckich was dan Wijs.
- + De Nachthuyl vliecht. Den ouden Atheniensen was het vlieghe des Nachthuyls een gheluckich teecken der ouerwinninghe, om dat dese Uogel geacht was Minerue heylich te zijn, van de welke men seyde, dat sy oock de quade raetslaghen der Atheniensen tot een goet eynde brachte. Hier wt als de sake gheluckichlick ende na des herten wensch gheualt, pleechtmen te segghen. De nachthuyl vliecht.

gaen dese Spreeckwoorden aen, Hy is in de vierde Mane gheboren ⁺, ende, Hy heeft een Seianisch Peert ⁺, ende Tolosanisch Gout. Maer ick late af Spreeckwoorden te spreken, op dat ick niet en schijne de Schriften mijns Erasmi gherooft te hebben.

So dan, op dat ick tot de sake wederkeere, de Fortuyne heeft die lief die weynich wijs zijn, *ende* die stout zijn, *ende* dien dat Spreeckwoort behaecht, Den Teerlinck sy gansschelick gheworpen ⁺. Maer de *Wijsheyt* maect beureest: daer om siet ghy ghewoonlick dat de Wijse met Armoede, Honger, ende Roock te

⁺Den Teerlinck worpen is de sake der fortune ouergeuen.

- + In de vierde Mane gheboren. Dit is een Spreeckwoort van de ghene die ongheluckichlick gheboren zijn, ofte die wt swaren arbeyt, daermede sy anderen menschen voorderlick zijn, selue geen voordeel en hebben. *Want* men seyt dat Hercules in sulcker Mane gheboren was, wiens leuen was sonder alle Wellust, ende vol arbeys.
- + Hy heeft een Seianisch Peert. Dit wert voortijden gheseyt van de ghene die tot ellendicheyt ende wterste armoede gecomen waren.
Hy heeft Tolosanisch Gout. Dit seyde men van de ghene die in seer swaer verdriet quamen, ende op een nieuwe ellendige wijze verginghen. *Want* doe de stadt Tolosa van Q. Cepione gerooft was, in welcker stadt Templen veel Gouts was, alle die in die roouinghe Gout ghenaect hadden, die verginghen met een ellendich ende bitter eynde.

doen hebben, ende veracht, ende sonder eere leuen, ende ghehaet zijn: maer de Sotten hebben oueruloedichlick Gelt, ende worden tot Polijtsche regeringen gheset: Int corte, sy bloeyen allesins. Want so yemant acht dattet geluckich sy den voornaemsten mannen te behaghen, ende onder die Gulden ende Bepeerelde Goden te wandelen, wat isser onnutter dan Wijsheyt? Ja wat is by dien aerdt der menschen seerder verdoemt? Ist datmen wil rijckdom ghecrijghen, wat sal doch de Coopman winnen, ist dat hy de Wijsheyt nauolghende, den valschen eedt vermijdt? ist dat hy hem schaemt als hy in logen beuonden wort, ist dat hy die benoude becommernissen der Wijsen van Diefte ende Woecker een hayr acht? Ende ist dat yemant gheestelicke eere oft goet soeckt, daer toe sal een Esel ofte Buffel eer door dringen, dan een wijs man. Ist dat ghy door wellust beweecht wort, de ionge wijuen (die hier van het meeste deel zijn) zijn met geheelder herten tot de Sotten begheuen: maer den Wijsen vlieden sy niet anders dan eenen Scorpioen. Ja oock alle die willen wat lustigher ende vrolicker leuen, die sluyten voornamelick den Wijsen buyten, ende laten lieuer toe wat

Dier ghy wilt. Int corte, waer ghy v henen wendt, by Pausen, Princen, Richters, Buericheyt, Vrienden, Vyanden, Grooten, Cleynen: alle dinck wort wtgericht, met ghereeden Ghelde: het welcke de Wijse also versmaedt, gelijk het seer pleecht van hem te vlieden.

Maer dewijle mijn lof sonder mate ende eynde is, so moet nochtans mijn Oracie eenmael een eynde hebben. So dan, ick sal ophouden te spreken, maer als ick eerst met corte woorden sal verthoont hebben, datter oock groote Authoren gheweest zijn, die my beyde met hare gheschriften ende daden verclaert hebben: op dat ick moghelick niet en schijne sottelick my seluen alleenlick te behaghen: ofte op dat de Juristen niet en segghen, dat ick niet en allegere. So dan, wy sullen allegeren, na haer exempel, dat is, niet tot den Propooste. Ten eersten, is dit allen menschen (oock door het wel bekende Spreeckwoort) seer seker, dat daer de veynsinghe seer goet is, daer de sake selue niet en is. Ende daer om wort dit Veers te rechte terstont den kinderen geleert: Wel ter plaetse Sotheyt veynsen, is de opperste Wijsheyt. Gist ghy nv selue wat grooter goet de Sotheyt sy, wiens bedrieghelicke scha-

duwe ende nauolginghe alleenlick so grootelick wort ghepresen by de Gheleerde. Maer veel rechtsinnigher wort van dat vette Swijn der cudde Epicuri ⁺beuolen datmen sal Sotheyt in den raet mengen, hoewel hy niet seer wetenlick daer toe seyt dat sy sal cort zijn. Ende erghens, Het is lustich te rechter plaetse onwijs zijn. Wederom in een ander plaetse heeft hy lieuer wtsinnich ende onwetende te schijnen, dan wijs te zijne ende benout. Ny, by Homerum wort Telemachus (den welcken de Poete allesins prijst) dickmael ghehaemt onuerstandich: ende met desen bynaem (als die wat goets beduydt) plegen de Tragische Poeten ghemeenlick de ionghelinghen, ende kinderen te noemen. Ende dat heylige boeck Ilias, wat begrijpet anders dan der sotten Coningen ende volcken hittighe roeringhe? Voort, hoe volcomen is den lof Ciceronis, Het is alomme vol Sotten. Want wie en weet niet, dat een yegelick goet so veel te beter is, hoe het wijder streckt?

Maer moghelick zijn dese ghetuyghen by de Christenen cleyn gheacht: daerom laet ons oock (soo het v goet

+ Dit haelt hy wt Horatio, de welke hemseluen noemt een vet Swijn, vander cudde Epicuri.

dunckt) met ghetuyghenissen der heyligher gheschriften onsen Lof verstercken, ofte (ghelijck de Gheleerde pleghen) funderen. Ten eersten begheeren wy van de Theologen, dat sy ons dit willen toelaten. Ten anderen, dewijle wy een sware sake aengaen, ende het en ware moghelick niet prijselick dat wy souden wederom Musas wt Helicone roepen tot so grooten wech, voornamelick, dewijle de sake wat vreemder is van hen: so salt moghelick voegelicker zijn, te wenschen dat (so lange ick den Theologum spele, ende door dese Doornen gae) de Siele Scoti (de welcke doornigher is dan eenich Eghel) een weynich wt hare Sorbona [†]come, in mijn herte, ende daer na wt vare waerse henen wil, oock tot de Galge. Och of ick mochte oock een ander aenschijn aennemen, *ende* Theologische cleedinghe hebben. Maer hierentusschen vreesse ick dat yemant my sal van diefte beschuldigen, ghelijck of ick onser meesteren Kisten heymelick gherooft hadde, om dat ick so veel van der Theologen sake weet. Maer het en moet so groot gheen wonder schijnen, ist dat ick door so langhe gemeynschap die ick met de Theologen seer groot gebruyct hebbe, wat hebben aengenomen:

[†]Sorbona, is te Parijs de Theologische Schole ghenaemt.

dewijle oock de Vijghenhouten God Priapus ⁺sommige Grieksche woorden heeft aengheteckent ende behouden, dewijle zijn Heere las: ende dewijle de Lucianische Haen ⁺door lange gemeynschap der menschen, de menschelicke sprake wel gheconnen heeft.

Maer nu come ick tot de sake met gheluckighen voorspoet. Ecclesiastes heeft gheschreuen in het eerste Capittel, Der Sotten getal is sonder eynde. Als hy seyt, dat het getal is sonder eynde, schijnt hy niet alle menschen te begrijpen, wtghenomen sommige seer weynige, van de welke ick niet en weet oftse yemant heeft connen sien? Maer dit belijdt Hieremais vrijelicker int x. Capittel. Alle mensche (seyt hy) is Sot ghemaect van zijne wijsheyt. Hy schrijft alleenlic Gode Wijsheyt toe, allen menschen de Sotheyt latende. Ende wederom een weynich opwaerts, De mensche en roeme niet in zijne Wijsheyt. O beste Hieremia. waerom en wilt ghy niet dat de

- + Priapus, is by de Poeten een God des gardens ofte Hof, vanden welcken Horatius schrijft, dat hy was wt eenen Uijghenhouten Block gemaect. Dese leerde Griecx spreken dewijl de Heere des Hof Homerum las.
- + Lucianus brengt in een ghespreck eenen Haen voort, die als een mensche can spreken.

mensche roeme in zijne wijsheyt? Te weten daerom (sal hy segghen) dat hy gheen wijsheyt en heeft.

Maer ick keere wederom tot den Ecclesiasten. Dewijle dese wtroept: Ydelheyt der ydelheden, ende alle dinck is ydelheyt: wat meynt ghy dat hi anders gheuoelt heeft, dan (gelijck wy gheseyt hebben) dat het leuen der menschen anders niet en is, dan een schouspel der Sotheyt? Hy heeft wonderlick den Ciceronischen lof beuesticht, vanden welcken hy met zijnen seer goeden rechte gesproken heeft, dat wy weynich te vooren verhaelt hebben: te weten, Het is alomme vol Sotten. Wederom, die Wijse Ecclesiasticus, de welcke geseyt heeft: De Sot wort verandert gelijck de mane: ende de Wijse blijft gelijck de Sonne: wat gheeft hy anders te kennen, dan dat het gantsche menschelicke geslachte dwaes is, ende dat den naem der Wijsheyt alleen op Godt valt? Want sy legghent wt, dat de Maen sy de menschelicke nature: ende de Sonne, Godt de Fonteyne alles lichts. Hier mede stemmet ooc, dat Christus selue inden Euangelio seyt, datmen niemandt en moet Goet noemen, dan God alleen. Nv, ist dat een yegelic die niet wijs en is, Sot

is: ende een yeghelick die goet is, oock wijs is, gelijk de Stoische leeren, so ist voorwaer noodich alle menschen onder de Sotheyt te begrijpen. Wederom seyt Salomon int .15.Cap. De Sotheit is den Sotte een vruechde: openbaerlick belijdende, dat sonder Sotheyt niet soete en is in het leuen. Hier toe dient oock dit: Die de wetenschap vermeerdt, die vermeerdt verdriet: ende in veel geuoelens, is veel onwille. Belijdt niet die goede Predicker dit selue openbaerlick int seuende Capittel? Het herte der Wijsen is daer droefheyt is: ende het herte der Sotten is daer blijschap is. Ende hierom en wast hem niet ghenoech de Wijsheydt te doorleeren, hy moeste daer toe oock ons leeren kennen. Ist datmen my cleyn gelooue geeft, hoort zijns selfs woorden, de welcke hy heeft gheschreuen in het eerste Capittel segghende: Ende ick hebbe mijn herte begheuen om wijsheydt te weten, ende leeringhe, ende dwalinghe, ende Sotheyt. In dese plaetse moetmen aenmercken, dat dit tot den lof der Sotheydt dient, dat hy die heeft in de laetste plaetse gheset. Die Predicker heuet ghescreuen: ende ghy weet dat dese ordeninge by de Predikers is, dat die de eerste is

in weerdicheydt, die de laetste plaetse houdt, ymmers ten minsten hier in het Euangelisch gbebot ghedachtich zijnde.

Maer dat de Sotheyt beter sy dan de wijsheyt, dat betuycht clærlick die Ecclesiasticus (wie hy oock sy) int het vierenveertichste Capittel: des welcken woorden ick, by Hercules, niet en sal voortbrenghe, eer ghy mijn inleydinghe met bequame antwoorde geholpen hebt, ghelijck die doen in Platone, die teghen Socratem disputeren. Welcke dinghen betamet meer te verberghen, die seldtsaem zijn ende dierbaer? Ofte die ghemeene ende oncostelick zijn? Wat swijcht ghy? Of ghy schoon veyst, soo antwoord doch dat Griecx Spreecwoort voor v. De watercruycke staet aen de dore. Ende op dat niemant die Godtlooslick en verworpe, Aristoteles onser Magistren Godt verhaelt dit [†]: Is yemandt onder v soo Sot, dat hy Peerlen ende Goudt wil inden wech laten? Ick en meyne dat niet, by Hercules, maer in de verborghenste binnenste plaetse des huys, ende dat en is niet ghenoech, in de alderbedeckste hoecxkens der alderbest gewapenden kisten sluyt ghy sulcke dingen: *ende den slijck laet*

[†]De aerden vaten staen openbaer, maer die *van* gout zijn of *van* siluer, sluytmen op.

ghy int openbare. Soo dan, ist dat het ghene dat costelicxt is, wort opgesloten: ende dat verachtelick is, wort wtgeset, ist niet openbaer, dat de Wijsheydt, de welcke hy verbiet te verbergen, een verachtelicker dinck is dan de Sotheyt, de welcke hy beueelt te verbergen? Hoort nu de woorden zijnder ghetuyghenisse: De mensche (seyt hy) is beter, die zijn Sotheyt verbercht, dan de mensche die zijn Wijsheydt verbercht. Wat? dat de Heylighe Schrifte oock den Sotten eenuoudicheyt des herten toeschrijft, daer hierentusschen de Wijse niemant en acht hem ghelijck te zijne. Want alsoo verstaet ick dat Ecclesiastes seyt int thiende Capittel. Maer oock een Sot inden wech wandelende, dewijl hy onwijs is, meynt dat alle menschen Sot zijn. Is dat niet een groote eenuoudicheyt, dat yemant alle menschen hem gelijk acht, ende eenen yegelijcken zijnen lof mededeelt, hoewel niemant en is, die niet grootelick hemseluen en verheft? Daerom en heuet oock so grooten Coninck deses Naems niet gheschaemt, als hy seyt int dertichste Capittel: Ick ben de Sotste aller mannen. Ende oock Paulus de groote Leeraer der Heydenen schrijvende tot de Corinthen, en bekent

den naem der dwaesheynt niet onghewillich: Ick spreke (seyt hy) als onwijs, ick meer; euen ghelijck oft schande ware in Sotheyt ouerwonnen te zijne. Maer hierentusschen schetteren tegen my sommighe, die wat Griecx connen, de welcke arbeyden om so veler Theologen deses tijts crayen oogen wt te steken, als sy hare Annotatien als eenen roock den anderen voor de oogen trecken. Van welcke Cudde, soo mijn Erasmus niet de eerste en is, soo is hy voorwaer de tweede, den welcken ick dickwils wt eerbiedinge noeme. ⁺O warachtichlicke dwase allegatie (segghen sy) *ende* der Sotheyt weerdich. *Den* sin des Apostels is veel anders dan ghy droomt. Want hy en soect niet door dese woorden te maken dat hy soude Sotter gheacht worden dan de ander Apostelen: maer doen hy gheseyt hadde, Sy zijn Dienaers Christi, ende ick oock: *ende*als roemende, hemseluen ooc in desen deele

- + Die schijnt te willen der Crayen oogen wsteken, die den alderscherpsienichsten het ghesichte benemen ende verduyteren ofte die de dingen die de oude met groote eendrachticheyt hebben voor goet geacht arbeyden te verworpen ende te niete te maken, ofte de oude gheleertheyt met eenen nieuwen vondt te verduyteren.

den anderen ghelijck ghemaect hadde, so heeft hy als door een verbeteringhe daerby gheseyt: Ick meer: geuoelende, dat hy niet alleenlick den anderen Apostelen gelijk en was in de bedieninghe des Euangelij, maer oock wat meerder. Ende als hy wilde dat dit soude geacht worden alsoo waer te zijne, ende nochtans niet en wilde de ooren daer mede als met een hoouerdich woordt verergeren, so heeft hy dat met een voorwendinge der Sotheyt verhindert, seggende, Ick spreke onwijselick: want hy wiste dattet der Sotten Preuilegie is, dat sy alleen moghen de waerheydt sonder verergheren wtspoelen.

Maer wat Paulus gheuoelt heeft, doe hy dit schreef, dat laet ic hem disputeren. Ick volghe die groote, vette, dicke, ende int ghemeen alderghepresenste Theologen, met de welcke, by Jupiter, de meeste menichte der Leeraren lieuer heeft te dwalen, dan met die Drietalige ⁺

+ Daer zijn drie Talen, de Griecsche, Latijnsche ende Hebreen, in de welke alle consten ende wetenschappen gheleert worden, de welke de oude soo nodich geacht hebben tot de Heylighe Schrift, dat oock in de Pauselicke Decreten geboden is dese talen in de ghemeene Scholen te leeren, om dat sy achteden, dat sonder dese talen de verborgentheden der H. Schrifture niet en can verstaen worden.

menschen wel te geuoelen. *Ende* niemant onder hen en acht oock die Griecsche niet meer dan Wouterloten ofte Kouwen: voornamelick, dewijle een Eergierich Theologus (wiens naem ick willens verswijghe, op dat onse Kouwen niet terstont dien Grieckxschen schimp op hem en worpen, De Esel aen de Lyere) Meesterlick ende Theologelick dese voornoemde Passage wtlegghende, van dier plaetse aen: Ick spreke onwijselick, *een* nieu Capitel maect: *ende* (dwelc hy sonder seer groote Logicale Conste niet en conde doen) maect daer toe een nieuwe deelinghe, de plaetse wtleggende op dese wijze, want ick sal zijn woorden verhalen niet alleenlic in Forma, maer oock in Materia. Ic spreke als onwijs, dat is, ist dat ick v schijne onwijs te zijne, als ic myseluen met de valsche Apostelen verghelijcke, soo sal ick v min wijs schijnen als ick my bouen hen sette. Hoewel de selue weynich daer nae hemseluen verghetende, valt op een ander.

Maer waerom bescherme ic my benouddelick met eens mans exempel, dewijle dit het gemeyne recht der Theologen is, dat sy *den* Hemel, dat is, de Heylige Schrifture, gelijk *een* Vel wt reken:

dewijle by Paulum de woorden der Heyligher Schrifture strijden, de welcke in hare plaetse niet en strijden (ist dat die vijftalighe Hieronymus yet is te geloouen) als hy te Athenen *den* Titel des Altaers (welcken hy by geualle gesien hadde) verdraeyt, tot een bewijsinghe des Christelicken gheloofs: ende de andere woorden achterlatende, die der sake souden hindelick geweest hebben, alleenlick twee van de laetste wt pluct, te weten, dese: *Den* onbekenden Gode: ende de selue verandert hy oock wat: want den gheheelen Titel luydt aldus: Den Goden Asie, Europe, ende Africe, den onbekenden ende vreemden Goden. Nae dit Exempel (soo ick meyne) schueren de Theologen alomme hier ende daer vier of vijf woordekens af, ende (ist dattet noodich is) verualschen oock de selue, ende schickense nae haer voordeel, hoewel het voorgaende ende nauolgende, ofte niet tot de sake en dienen, ofte oock daer teghen strijden. *Ende* dit doen sy met soo gheluckighe onbeschaemtheit, dat dicwils de Theologen benijt worden van de Juristen. Want wat en soude hen nv niet geluckichlick vergaen, dewijle die groote (ick hadde byna *den* Naem wtgeclapt, maer vreesse

wederom dat Griecsche Spreecwoort) wt de woorden Luce heeft een meyninge wtghedruct, die also wel met den sin Christi ouereen coemt als het vyer met ten watere. Want doen den wtersten noodt aenquam, in welcken tijde de goede onderdanen pleghen aldermeest haren Patroonen by te staen, ende met wat hulpe sy connen, mede te strijden: Christus arbeydende om alle betrouwen sulcker hulpe den zijnen wt den sin te stooten, heeftse geuraecht of sy erghens eenich dinck hebben ghebreck gehad, doe hyse hadde wtgesonden, niet alleenlick niet voorsien van nootdruft des weechs, maer hadde oock hare voeten niet geschoeyt teghen de wreetheyt der doornen ende steenen, noch oock geen male gegunt, tegen den honger. Ende als sy versaecten dat sy eenich gebreck geleden hadden, seyde hi daer toe: Maer nv, wie sack ofte buydel heeft, die neme dien, desgelijcx ooc een male: ende diese niet en heeft, die vercoope zijn cleet, *ende coope een Sweert*. Dewijle de gantsche leeringe Christi *niet* anders in en druet, dan saechtmoedicheyt ende verdrachtsaemheyt, ende verachtinghe deses leuens, wien en ist niet claer, wat hy in dese plaetse meynt? Te weten, dat hy wil

zijne Sendtboden noch meer weerloos maken, op dat sy niet alleenlic de schoenen verachten *ende* de male, maer ooc bouen desen den rock afworpen, *ende* gantschelic naect *ende* onuerhindert den dienst des Euangelij aengaen: *ende* henseluen van geenene dinge voorsien, dan *van* eenen sweerde: *ende* niet van dien sweerde daer mede de Roouers *ende* Moorders ruyschen, maer vanden sweerde des Geests, dwelck tot in het binnenste des herten doordrengt, *ende* alle begeerten also eenmael afsnoeyt, dat hen *nv* niet ter herten en gaet, dan de Godsalichey. Maer ic bidde v, merckt doch waer dese heerlicke Theologus dit henen draeyt. Het Sweert legt hy wt dat het sy de bescherminge tegen de veruolginge: *ende* dat de sack ofte buydel sy genoechsaem besorginge des noodtdrufts: euen, gelijk of Christus zijn geuoelen veranderende, dat hy zijne Oratoren niet genoech Conincklick voorsien, wtghesonden hadde, *nv* wederriepen. Of, ghelijck of hy vergeten hebbende dat hy gheseyt hadde dat sy sullen salich zijn, als hen oneere, schande, *ende* straffe aengedaen wort, verbiedende den quaden te wederstaen: want de saechtmoedige sullen geluckich zijn, *ende* niet de wreede: Item, vergeten hebbende

dat hi hen hadde tot het exempel der musschen ende lelien geroepen, nv also gantsch niet gewilt en heeft dat sy sonder sweert souden wtreysen, dat hi beuolen heeft oock den rock te vercoopen om een sweert te coopen: *ende* lieuer heeft dat sy souden naect gaen, dan sonder sweert. Bouen desen, ghelijck hy meynt dat onder *den* naem des sweerts, begrepen wort al wat dient om gewelt te wederstaen, also verstaet hy oock onder den naem des buydels, al wat tot de noodtsakelicheydt des leuens dient. Ende aldus worden van desen wtleggheer des Goddelicken sins, de Apostelen met lancen, bogen, Slingeren ende Bussen gewapent wtgeleyt, om den gecruysten te Predicken: *ende* bouen desen, geladen met buydelen, ouerdecte kisten, *ende* packen, op dattet hen muelic niet gelegen en sy wt de herberghe te gaen, anders *dan* eer sy het noenmael hebben gegeten. *Ende* dit en heeft ooc *dien* mensche niet beroert, dat Christus dit Sweert, dat hy so seer hadde beuolen te coopen, terstont bescheldende beueelt dat selue wech te steken: *ende* dattet noyt van monde en is ghehoort gheweest, dat de Apostelen Sweerden ofte Schilden ghebruyct hebben tegen der Heydenen

ghewelt, tegen de welcke sy voorwaer soudē sulcx ghebruyct hebben, hadde Christus also geuoelt, ghelijck dese wtlegt.

Daer is een ander (den welcken ick wt eerbiedinge niet en noeme) die gheenen cleynen naem en heeft, de welcke wt de †Tenten die Habacuc meldet, seggende: De vellen Madian sullen verstoort worden, ghemaect heeft het vel des geuilden Bartholomei.

Ick selue hebbe niet lange vorleden geweest in der Theologen Disputatie (want dit doe ic dicwils) ende doe daer een versochte wat Autoriteyt der Heyliger Schrifture dat eyndelick ware, die beueelt de Kettērs met den brandt te ouerwinnen, meer dan weder te winnen met Disputatie: Een oudt ernstich man die ymmers met den hoochmoet een Theologus was, antwoorde met grooter verbolgentheyt, dat den Apostel Paulus dese Wet heeft ghegheuen, dewijle hy geseyt heeft: †Schuyt eenen Ketter-

† Om dat de Tenten voormaels wt vellen zijn gemaect gheweest, daerom zijn sy vellen genaemt. Dit die Theologus niet wetende, heeft gemeynt dattet van menschen vellen gesproken was, ende heuet bediet op Bartholemeum, des welckes vel (ghelijcmen seyt) is afgheuilt gheworden.

† Dit woort, Schuyt, is int Latijn, Deuita, het welcke schuwen bediet: maer dewijle Uita, is te segghen leuen: ende De, beduyt Uan, so heeft die Theologus het woort Deuita, verdrayt, ghelijck oft ware te segghen, het leuen nemen.

schen mensche, na dat hy eenmael ende andermael is vermaent gheweest. Ende doe hy die woorden dicwils wt donderde, ende vele hen verwonderden, wat dien geschiet ware, ten eynde heeft hijt wtgheleyt, Datmen eenen Ketter moeste wech doen wt den leuen. Sommige hebben ghelachen, ende daer waren nochtans sommighe, den welcken die wtlegginge scheen geheel Theologisch te zijne. Maer doe sommige noch daer teghen stonden, is een cort verclarer, ende onwedersprekelick Autoor voort gecomen, segghende: Verstaet de sake. Daer is gheschreuen, Ghy en sult den quaetdoender niet laten leuen: alle kettters zijn quaetdoenders: Ergo, *etcetera*. Doe begonsten alle die daer waren diens menschens vernuft te verwonderen, ende sy zijn in dit †geuoelen gegaen met voeten, de welcke oock met boeren schoenen gheschoeyt waren. Ende daer en quam niemanden inden sin, dat die wet de Waerseghers, Toouenaers, ende Swarte Constenaers aengaet, de wel-

†In een gheuoelen gaen, is dat geuoelen voor goet achten.

cke de Hebreen in hare tale noemen *Mechashephim: anders moestmen ouerspel ende Dronckenschap met der doot straffen.

Maer ick arbeyde dwaselick om dese dinghen te verhalen, de welcke so ontallic zijn, *dat* se noch in Chrysippi⁺, noch in Didymi⁺ boecken en souden connen veruaet worden. Dit alleenlick begeer ick te vermanen: dewijle dese dinghen dien Godlicken Magistren zijn gheorloft gheweest, dattet my oock als eener Fijgenhouten⁺ Theologesse, is te vergeuen, ist dat ick niet alle dinghen op het Rechtsnoer geallegeert en hebbe.

Maer nv keer ick ten eynde wederom tot Paulum, Ghy verdraecht geern de onwijse (seyt hy, sprekende van hemseluen.) *Ende* wederom, neemt my aen als eenen onwijsen: *ende*, Ic en spreke niet na Godt, maer na onwijsheyt. Wederom ergens: Wy (seyt hy) zijn Sot om Christi wille. Nv hoort ghy van so grooten Autoor so grooten lof der *Sotheyt*. Wat, dat de selue ergens openbaerlic de sot-

*Exod. in 22. staet: Mecassephoe, lijo, Echhae *dat* is, de Touersche en laet *niet* leuen.

- + Chrysippus heeft ontallicke vele Boecken gescreuen van Dialectica, vol ydele scherpsinnicheden.
- + Didymus Grammaticus heeft duysent boecken geschreuen.
- + Fijgenhout, is veracht ende onnut houdt.

heyte gebiet, als een dinc dat voor al noodich is, *ende* seer tot de weluaert dient. So wie schijnt onder v wijs te zijne, die worde Sot, op dat hy wijs sy. *Ende* bi Lucam noemt Jesus de twee Discipelen Sotten, tot der welcker geselschap hy hemseluen inden wech voechde. Ic en weet niet of dat wonder schijnt, dat die Godlicke Paulus oock Gode wat van de Sotheyt toescrijft. Dat Sot is in Godt (seyt hy) is wijser dan de menschen. *Ende* Origenes de wtlegger is daer tegen, dat ghy niet en muecht dese Sotheyt verstaen na der menschen meyninge: van welcken aerde dit is, Het woort des Cruyces is Sotheyt den genen die *verloren* gaen. Maer wat blijue ic te vergeefs sorchfuldelic dit met so veel getuychnissen leerende, dewijl in de H. Psalmen Christus selue spreect totten Vader, seggende: Ghi weet mijn onwijsheyte.

Ende het en is niet te vergheefs, dat de Sotten Gode so seer behaecht hebben: ic meyne het is daerom, dat gelijc de opperste Princen quaet vermoeden *ende* haet hebben op die, die meer te wijs zijn (gelijc Julius op Brutum *ende* Cassium, hoewel hi den droncken Antonium niet en vreesde: *ende* gelijc Nero op Senecam, *ende* Dionysius op Platonem: *ende* hierentegen hebben sy lust aen groue *ende* slechte vernuften)

also verworpt *ende* verdoemt oock Christus altijts die Wijse, die op haer eygen Wijsheyt staen. Dat betuycht Paulus claerlic, als hy seyt: Dat Sotte der werelt heeft God wtuercoren: *ende* als hy seyt dattet Gode behaecht heeft de weerelt door Sotheyt salich te maken, dewijle sy door wijsheyt *niet* en *conde* wederop gerecht worden. Ja hy selue geeft dat selue genoeg te *kennen*, als hy roept door den mont des Propheten: Ic sal de wijsheyt der Wijsen *verderuen*, *ende* de voorsichticheyt der voorsichtigen sal ic verwerpen. Wederom, als hy den Vader danct dat hy de verborgentheyt der salicheyt hadde voor de Wijse verborgen, *ende* den cleyenen (dat is, den Sotten) geopenbaert. Want int Griecsche voor cleyenen is Nepiois ⁺, het welcke hy set tegen Sophois ⁺. Hier toe dienet, *dat* hy alom inden Euangelio de Phariseen *ende* Scriben *ende* Leeraers der Wet straft, *ende* het gemeen *ende* ongeleerde volc neerstelic beschermt. Want wat is *dat*, Wee v ghy Scriben *ende* Phariseen, anders *dan*, Wee v ghy Wijse? maer *aen* kinderkens, vrouwen *ende* visschers schijnt hi alder meest lust gehadt te hebben. Ja ooc wt de onredelicke Dieren, behaghen die Christo aldermeest, die alderveerst zijn van der Vossen Wijsheyt: waeromme

⁺Nepiois beteekent een seer ionc kint, ofte eenen die *niet* seer wijs en is.

⁺Sophos, is te segghen, wijs.

hy lieuer hadde op den Esel te sitten, hoewel hy (hadde hy gewilt) hadde moghen sonder hinderen oock op eenen Leeu sitten. Ende de heylighe Gheest is niet in in eens Arents ofte Wouwen, maer in eender Duyuen ghedaente af ghedaelt. Bouen desen wort dickmael van Herten ende Hinden, ende Lammeren in de Schriftuere ghemeldet. Hiertoe worden oock de ghene die God tot het eewighe leuen heeft geroepen, Schapen ghenaemt: welck ghedierte het alder onwijste is, oock na het ghetuygenisse des Aristotelischen Spreecwoorts, namelick Schaepszedes, het welcke hy vermaent van de Sotheyt dier Beesten ghenomen te zijne, ende voor een Lasterwoort gheseyt te worden op Sotte ende Onuerstandighe menschen. Ende Christus belijdt hemseluen deser Cudde een Herder te zijn: Ja hy heeft oock lust ghehadt aen den naem, Lam, als hem Joannes toonde, segghende: Siet, het Lam Gods: waer van veel ghemeldet wort in de Openbaringhe Joannis. Wat roepen dese dinghen, anders dan dat alle menschen Sot zijn, oock de Godsalighe? ende dat oock Christus selue om de Sotheyt der menschen te hulpe te comen, doe hy de Wijsheyt des

Vaders was, nochtans eenichsins is dwaes geworden, als hy des menschen natuere aengenomen hebbende, is gheuonden in ghedaente als een mensche? ghelijck hy oock sonde is gheworden, om de sonden te ghenesen. Ende hy en heeftse niet willen anders genesen, dan door sotheyt des Cruyces, door de ongheleerde groue Apostelen, den welcken hy neerstichlick Sohteyt beueelt ende verschrickt van Wijsheyte, als hyse verweet door het exempel der kinderen, leken, mostaertzaet, ende musschen, de welke dinghen zijn sonder verstant *ende* sinnen, ende leuen alleenlick na de leydinge der natuere, sonder conste ende sorghe. Bouen desen als hy hen verbiet sorchfuldich te zijne hoe sy soudē by de Presidenten spreken, *ende* als hy verbiedt de tijden oft wijle der tijden te ondersoecken, te weten, om dat sy niet en soudē betrouwen op hare eyghen voorsichticheyt, maer soudē met gansche herten op *hem* staen. Hier toe dient oock dat God die schepper der Werelt verbiedt dat sy niet en soudē eten *van* den boom des wetenschaps, euen ghelijck of de wetenschap ware fenijn der gheluckicheyt. Hoewel Paulus straft ooc opentlick de wetenschap als die op-

blaest ende schadelick is. Den welcken de heyliche Bernardus nauolgende (so ick meyne) beduydt dien berch (op welcken Lucifer synen stoel gheset hadde) dattet sy de berch des wetenschaps.

Moghelick en is oock dit Argument niet voorby te gaen, dat de Sotheyt oock by de Goden aenghenaem is, dewijle haer alleenlick vergheuinge der feylen wort ghegheuen, den Wijsen en wort niet vergheuen. Daerom, die om vergheuinghe bidden, hoewel sy wetende ghesondicht hebben, gebruycken nochtans de voorwendinghe der Sotheyt. Want aldus verbidt Aaron de straffe zijnder suster, int boec der Tellinge ⁺(so ick wel onthoude) Ick bidde v mijn Heere, en legt ons dese sonde *niet* op, dewelcke wy Sottelick ghedaen hebben. Aldus verbidt oock Saul zijn schult by Daud. *Want* (seyt hy) het is openbaer, dat ick sottelick gedaen hebbe. Wederom Daud selue smeect aldus den Heere: Maer ick bidde v Heere, dat ghy de ongerechticheyt dijns dienstknechts wech *neemt*, want wy hebben sottelick gedaen: euen gelijk of hy geen vergeuinge en soude *vercregen* hebben, ten ware dat hy *Sotheyt ende onwetenhey*t voorwende. Maer dit dwingt scherpelicker, dat Christus

⁺Int boeck Numeri.

in het Cruyce doe hy voor zijne vyanden badt, segghende, Vader, vergheuet hen: en heeft geen ander onschult voorgewent, dan de Onwetenhey: Want (seyde hy) sy en weten niet wat sy doen. Op dese selue wijze Paulus tot Timotheum schrijuende. Maer daerom (seyt hy) hebbe ick de barmherticheyt Gods vercregen, om dat ickt onwetende ghedaen hebbe in onghelooouicheyt. Wat is dat, Ick hebbet onwetende gedaen, anders dan, ick hebbet door Sotheyt ghedaen, ende niet door booshey? Wat is dat? Daerom hebbe ick barmherticheyt vercregen: anders dan, Ick en soude gheen barmherticheyt ghecrijghen, ware ick niet door de voorsprake der Sotheyt aenghepresen? Voor ons doet oock de Gheestelicke Psalmschrijuer, de welcke my te zijnder plaetse niet en is inden sin ghecomen: De feylen mijnder ionckheyt ende mijne onwetenheden en weest niet ghedachtich. Ghy hoort welcke twee dinghen hy voorwendt, te weten, de ioncheyt, der welcker ick altijs pleghe een ghesellinne te zijne: ende onwetenheden, ende die int ghetal van vele, om dat wy souden de groote cracht der Sotheyt verstaen.

Ende op dat ick dinghen die oneyn-

delick ende ontallick zijn, niet voorder en verhale, maer teender summa segghe. De Christelicke Religie schijnt *ganschelick* eenighe maechschap te hebben met der Sotheyt, ende gheenssins met der Wijsheyt ouereen te comen. Ist dat ghy wilt van deser sake bewijsinghen hebben, so aenmerct ten eersten dit, dat de kinders, oude menschen, wijuen *ende* dwase, bouen andere menschen de heylighe *ende* religiose dinghen lief hebben, ende daerom altyts aldernaest de Outaren zijn, te weten, alleenlick door de drenghinghe der natuere. Bouen desen siet ghy dat de eerste Autoren der Religie wonderlick de slechticheyt lief hadden, ende seer strenge vyanden der Letterconsten waren. Ten laetsten en schijnen geene Sotten onwijser te zijne, *dan* die, die door den brant der Christelicker Godsalicheyt eenmael zijn *ganschelick* aenghegrepen: So seer verquisten *ende* verdoen sy het hare, vergheten het onghelijck, laten henseluen bedriegen, hebben gheen onderscheyt tusschen Vyanden *ende* Vrienden, schuwen Wellust, voeden henseluen met Vasten, Waken, Weenen, Arbeydt, *ende* Versmaedtheyt, hebben de walghe van het leuen, wenschen seer om de doot. Int corte, sy schij-

nen in alle Ghemeyn gheuoelen gansschelick ongheuoelich te zijne, gheluck of de Siele erghens leefde dan in den lichame. Het welcke voorwaer wat ist anders dan Sot zijn? Hoe veel te min moet dat wonder schijnen, dat de Apostelen zijn ghescheuen van Moste droncken te zijne, ende dat Paulus Festo den Richtere scheen wtsinnich te zijne.

+Maer dewijle wy eenmael de Leeuwenhuydt hebben aengedaen welaen laet ons oock dit leeren, dat de gheluckicheydt der Christenen, de welcke sy met soveel ^{+Plato van de siele.} arbeydts soecken, anders niet en is dan een aerdt der wtsinnicheyt ende sotheyt: Laet de woorden onbenijdt, ende ouerlegt lieuer de sake selue. Nu, ten eersten comen de Christenen by na hier in met de Platonische ouereen, te weten, dat de Siele sy inghesoncken ende ghebonden met de Banden des Lichaems, ende door des Lichaems grouicheyt verhindert wordt, dat sy niet en can de dinghen die warachtichlick zijn, aenmercken ende ghebruycken. Daerom beschrijft Plato, dat de Philosophie sy een bedenckinghe des doodts, om datse den Gheest van de sienlicke ende lichamelicke din-

ghen af leydt, het welcke oock de doot doet. Daerom so langhe de Siele de instrumenten des Lichaems wel ghebruyckt, so langhe wordt sy genaemt, wel besindt. Maer als sy (de Banden nv ghebroken zijnde) arbeyt om haerschien tot vrijheydt te brengen, ende soeckt als wt de Gheuanghenisse te vluchten, dan noemen zijse wtsinnich. Ende ist dat dit moghelic gheschiedt door sieckte ofte ghebreck der instrumenten, dan ist ganschelick na eens yghelicx gheuoelen wtsinnicheyt. Ende nochtans sien wy dat oock dese aerdt der menschen toecomende dingen voorseyt, verscheyden Talen ende Letterconsten weet, die sy te voren noyt gheleert en hebben, ende ganschelick wat Godlicks schijnt te hebben. Ende dat gheschiet sonder twijffel daer door dat de Siele wat vrijer zijnde van de besmettinghe des lichaems, beghint haer aengeboren cracht te verthoonen. Ick meyne dat dit oock de selue oorsake is, waerom dit selue den ghenen die teghen de aencomende doot arbeyden, pleecht te gheschieden, dat sy als van den Gheest aengheblasen zijnde, sommige wonderlicke dinghen spreken. Wederom als *dat* geschiet door de

neersticheyt in Godsalicheyt, so en ist mogelick de selue aerdt der wtsinnicheyt niet, maer is nochtans so seer ghelijck, dat het meeste deel der menschen dat achten enckel wtsinnicheyt te zijne, voornamelick, als weynighe menschelkens met gheheel haer leuen vanden ganschen hoop der menschen schillen. Daerom pleecht hen toe te comen, dat ick meyne na dat dicht Platonis dien te gheschieden ⁺,

- + Plato in het seuende boeck der Policie, schrijft dat de menschen die de Godlicke ghedaenten ende Gheestelicke dingen de welcke warachtichlick zijn, verlatende niet anders dan lichamelicke dinghen *ende* schaduwen der warachtigher dinghen en verwonderen, zijn ghelijck blinde ende droomende menschen, die in een Hol onder de aerde sitten, ende met hare ghesintheden zijn ghebonden. Ende na dat hy dat Hol heeft beschreuen, seyt hy. Waert dat een wt die sloordische menschen die in het Hol zijn, door de scherpe ende steyle Steenclippen opwaers ghetrocken worde, ende in den Hemel saghe, de Sonne, ende andere warachtighe dinghen: *ende* also daer na wederom tot zijn oude Hol wederkeerde: hy soude sonder twijffel meynen dat die, die onder de gene die in het Hol sitten, in opperste eere zijn, seer ellendich waren. Bouen desen seyt hy dat dese die wedergecomen ware in het Hol, niet sien en soude, om dat hy wt de seer luchtighe Sonne soude haestichlic in de seer diepe duysternissen ghecomen zijn: ende dat hy daerom der schaduwen niet en soude sien, soude terstont als hy begondte van de warachtighe din-ghen te spreken, ghelijck als een Sot, *ende* verleydt mensche, *van* alle die in het Hol zijn, bespot ende verstootten worden.

die in het Hol gebonden zijnde, de ghedaenten der dingen verwonderen: *ende* dien verloopere, die wederkeerende in het Hol, vercondichde dat hy warachtighe dinghen ghesien hadde, ende dat de andere verre bedroghen waren, de welke gheloofden datter niet anders en was dan de ellendige *schaduwē* der dingen. Want dese Wijse heeft medelijden, ende beweent dier *menschen* wtsinnicheyt, die in so groote dwalinghe zijn. Ende die wederom, bespotten ende verworpen desen als eenen wtsinnigen. Also oock het ghemeyn volck verwondert ende verheft aldermeest de dinghen die lichamelick zijn, ende meynt by na dat daer gheen ander dinghen zijn. Hierenteghen de Godsalighe verachten alle dinck so veel te seerder hoe het *den*vleesche naerder coemt, *ende* worden gheheel tot de *aen*merckinge der onsterffelicker dinghen ghetrocken. Want die andere gheuen *den* rijckdomme de eerste stede, de naeste den goeden des lichaems, de laetste laten sy der siele⁺: de welke nochtans sommighe geloouen datse niet en sy, om datse met ooghen niet gesien en

⁺Goeden des lichaems, zijn schoonheyt, sterckte, *etcetera*.

wort. Hierenteghen de Godsalige stuenen eerst gheheel op God, die de eenuoudichste aller dingen is: na desen *ende* nochtans [†]daer in dat dien aldernaest coemt, te weten, de siele: de besorginge des Lichaems verachten sy: *ende* den rijcdom versmaden [†]Namelick, In God. ende schuwen sy ganschelick als Dreck. Ofte ist dat sy bedwonghen worden sulcx yet te handelen so doen sy dat met beswaringhe *ende* verdriet sy hebbent ghelijck of zijt niet en hadden, ende besittent ghelijck of zijt niet en besaten.

Daer zijn oock in alle dinghen trappen, waerin onder dese groot onderscheyt is. Ten eersten, de *sinnen*, hoewel sy alle met den Lichame gemeynschap hebben, nochtans zijnder sommighe die grouer zijn, als tasten ofte gheuoelen, hooren, sien, riecken, smaken: ende sommighe wijder vanden Lichame verscheyden, als de gedachtenisse, het verstant, ende de wille. So dan, waer toe haer de Siele strect, daer in is sy crachtich. Ende dewijle alle de cracht der Siele des Godsalighen haer bestreckt tot die dinghen die van de grofste sinnen alderureemst zijn, so worden sy in dese als ongheuoelich ende beestelick. Maer daerenteghen vermach het ghemeyn

volck veel hierin, ende in die andere seer weynich. Hier wt comet dat wy hooren dat sommighen Godlicken mannen gheschiet is, dat sy Olie voor Wijn ghedroncken hebben. ⁺

Wederom, in de beweghinghe des ghemoets hebben sommige meer ghemeynschaps met den grouen Lichame, als oncuysche begheerte, begheerte van spijsse ende dranck, toornicheyt, hoouaerdicheyt, nijdt: teghen dese hebben de Godsalighe onuersoenlicken strijdt: hierentegen het ghemeyn volck meynt dat sonder dese gheen leuen en sy. Bouen desen, zijn daer sommighe beweghinghen in henseluen, noch

- + Dit is Fernando gheschiet: Want doe hy op eenen tijt seer neerstichlick (ghelijck zijn ghewoonte was) de heylighe Schriftuere bedacht, ende dorstich zijne, een Etnycke vol Olie by auen tuere ghesien hadde, so heeft hy daer wt ghedroncken, niet geuoelende dattet Olie was. Daer na doe een broeder tot hem ghecomen zijnde, hem vraechde, waerom hy de mont met Olie besmeert hadde (*want* daer was noch wat Olie aen zijnen mont *ende* kinne hanghende) so heeft hy lange verwondert geweest, waer van hy met Olie besmet was, ende ten eynde is hem in ghedachtenisse ghecomen, dat hy wt de Cruycke ghedroncken hadde So dan, in de Cruycke siende, bevant hy datse vol was, niet Wijns, gelijk hy meynde, maer Olijs.

goet, noch quaet, ende als natuerlick, ghelijck de liefde tot zijn Vaderlant, ende Kinders, ende Ouders, ende Vrienden. Sulcken beweghinghe schrijft het ghemeyn volck wat toe. Maer de Godsalighe arbeyden oock om dese wt te roeyen wt den ghemoede, ten sy dat sy tot dat opperste deel des gemoets opclimmen, so dat sy nv den Vader lief hebben, niet als eenen Vader, (want wat heeft hy ghegenereert anders dan het Lichaem? hoewel dat selue coemt van Gode den Vader) maer als eenen goeden man, ende in den welcken lichtet het beelt diens oppersten Gheests, den welcken alleen, sy het opperste goet noemen, ende buyten den welcken sy seggen dat gheen dinck en is te beminnen noch begheeren. Na desen seluen Reghel, meten sy oock alle andere wercken des leuens, so dat sy al omme het ghene dat sienlick is, hoewel het niet ganschelick en is te verachten, nochtans veel min achten dan het ghene dat niet en kan ghesien worden. Ende sy seggen dat oock in de Sacramenten, ende in de wercken der Godsalicheyt, lichaem ende Gheest geuonden wort. Ghelijck in het vasten, en achten zijt niet seer dat yemant hemseluen onthoudt van vleesch ende Auentmael (het welke het

ghemeyn volck acht een volcomen vasten te zijne) ten sy dat hy oock mede wat van zijne begheerten vermindere, op dat hy den thoorn *ende* hoouaerdicheyt min toelate dan hy ghewoon is: *ende* op dat de Geest als nu min verladen zijnde vanden last des lichaems arbeyde na de smake *ende* ghebruyck der Hemelscher goeden. Desghelicx oock in het Nachtmael, hoewel het (segghen sy) niet en is te verachten dat met de Ceremonien gedaen wort, nochtans is dat in henseluen of weynich nut, ofte oock schadelic ten sy dat het ghene dat gheestelick is, daer toe come te weten, het gene dat met die sienlicke teecken en voor ooghen gheset wort. Nu, daer wort voor ooghen geset de doot Christi, de welke de menschen behooren met temminge, wtblussinge, *ende* als begrauinge der ghesintheden des lichaems wt te drucken, op dat sy tot nieuwichheit des leuens wederopstaen, *ende* op dat sy een met hem, *ende* oock een onder malcanderen mogen worden. So dan, dit doet *ende* bedenct de Godsalighe. Hierenteghen de gemeyn man geloofst dat de Sacrificie niet anders en sy, dan by de Altaren te zijne, *ende* dat opt aldernaeste, *ende* het gheluyt der woorden hooren, *ende* andere diergelijcke Ceremo-

nikens sien. Ende niet alleenlick in dese dingen die wy tot een Exempel hebben voorgheset, maer ooc eenuoudichlick in het gansche leuen schuwt de Godsalighe die dinghen, die met den Lichame ghemeynschap hebben, ende wordt ghetrocken tot eewighe onsienlicke Gheestelicke dinghen.

Daerom, de wijle tusschen dese ende die, seer groot verschil is in alle dingen, so gheschiet, dat sy malcanderen schijnen wtsinnich te zijne. Hoewel dit woordt beter ende rechter van de Godsalighe gheseyt wort, dan van den ghemeynen man, na mijn gheuoelen. Het welcke claerder sal worden, als ick (gelijck ick beloeft hebbe) sal met corte woorden bewesen hebben, dat den oppersten loon niet anders en is dan een wtsinnicheyt. Ten eersten dan, achtet dat Plato doe alreede sulcx wat ghedroomt heef, doe hy schreef dat de raserie der ghenen die minnen, sy de aldergheluckichste. Want wie seer mint, die en leeft nv niet in hemseluen, maer in het ghene dat hy mint: ende hoe hy voorder van hemseluen wijct, ende tot dat coemt, dat hy mint, so veel te meer *ende* meer is hy verblijdt. Ende als de Siele soect van den Lichame te reysen, ende zijne instrumenten

niet wel en ghebruyct, dat moecht ghy sonder twijffel wel raserie noemen. Anders wat wil dat wesen dat sy oock int gemeyne seggen, Hy en is by hemseluen niet: *ende* Keert wederom tot v seluen: *ende* Hy is tot hemseluen wederghecomen. Nv, hoe de Liefde volmaecter is, so veel is de raserie grooter *ende* gheluckiger. So dan, hoedanich sal dat Hemelsch leuen wesen, tot het welcke de Godsalighe Sielen so seer soecken te comen? Te weten, de Siele sal het vleesch verslinden, als die stercker *ende* een ouerwinner is. *Ende* dat sal sy daerom te lichtelicker doen eensdeels om dat sy nv voortijden in den leuen heeft het lichaem tot sulcke veranderinghe gereynicht *ende* vercleynt. Daer na sal de Siele *van* dien Gheest wonderlick verslonden worden, als die onmatichlicke vele machtigher is: so dat nv de geheele mensche sal buyten hemseluen zijn, *ende* en sal op geen ander wijze gheluckich zijn, dan dat hy buyten hemseluen gheset zijnde, sal wat onwtsprekelicks [†]lijden van dien, die dat opperste goet is, die alle dinck tot hem treckt.

Nv, hoewel dese gheluckicheyt dan eerst volmaect *vercregen* wort, als de Sielen hare voorledenlichamen weder aenge-

[†]dat is, als eenen lijdet *dat* *men* alle goet doe, is so veel als ghebruycken.

nomen hebbende, sullen met onsterffelickheyt begaeft worden: nochtans dewijle der Godsaligen leuen niet anders en is dan een bedenckinghe, *ende* als een schaduwe diens toecomenden leuens, so comet dat sy oock *diens* loons eenige smake oft ruecke gheuoelen. Ende hoewel dit een het alderminste druppelken is, aengaende de Fonteyne der eewiger gheluckicheyt, nochtans gaet dat verre alle wellusten des lichaems te bouen, wanneer oock alle vruechden aller menschen in een ghebracht worden. So seer veel beter is het geestelicke *dan* het vleeschelicke, ende het onsienlicke *dan* het sienlicke. Dit ist sonder twijffel dat de Prophete beloeft, segghende: Het en is met ooghen niet gesien, noch met ooren ghehoort, noch in des menschen herte ghecomen, dat God bereydt heeft den ghenen die hem lief hebben. Ende dit is het deel Marie, het welcke door de veranderinghe des leuens niet en wordt wech ghenomen, maer volmaeckt. So dan, die dit hebben connen gheuoelen (het gheschiet seer weynighen) die hebben wat dat der wtsinnicheyt seer ghelijck is: Sy spreken sommighe dinghen die niet ghenoech ouereen en comen, ende dat niet op menschelicke wijze,

maer gheuen gheluyt sonder verstant. Bouen desen veranderen sy dickwils gheheel de ghedaente des mondts. Nv zijn sy vrolick, nv mistroostich, nv weenen, nv lachen, nv versuchten sy: In summa sy zijn warachtelick geheel buyten henseluen. Ende terstont als sy zijn wederom tot henseluen gecomen, so segghen sy dat sy niet en weten waer sy geweest zijn, of inden lichame, of buyten den lichame wakende oft slapende, wat sy ghehoort hebben wat sy ghesien hebben wat sy geseyt hebben wat sy gedaen hebben, dat en zijn sy niet gedachtich, anders dan als door een wolcke ofte droom: alleenlick dat weten sy dat sy de aldergeluckichste waren, doen sy alsoo wtsinnich waren. Daerom weenen sy omdat sy zijn wijs gheworden, ende en hadden geen dinck lieuer, dan met sulcken aerde der wtsinnicheyt eewichlick wtsinnich te zijn. Ende dit is een cleyn smaecxken der toecomender geluckicheyt.

Maer ick ben nv langhe (my seluen vergeten hebbende) ouer de palen ghesprongen. Hoewel ist datter yet schijnt te dertelick oft clapperlick ghesproken te zijne so denckt dattet de Sotheyt ende oock een wijf gesproken heeft: maer

nochtans hierentusschen ghedenct dat Griecckx Spreecwoort, Dickwils heeft oock een Sot man bequame dinghen ghesproken: ten sy dat ghy mueghelick meynt, dat dit de wijuen niet aen en gaet. Ick sie dat ghy de Sluytreden verwacht: maer ghy zijt veel te Sot, ist dat ghy meynt dat ick oock noch ghedachtich ben wat ick gheseyt hebbe, dewijle ick soo groot een mengsel der woorden hebbe wtgestort. Dat is een out Spreecwoort, Ick hate eenen ghedachtighen mededrincker: Dit is een nieu, Ick hate eenen gedachtigen hoorer. Daerom, O ghy vermaerde Priesters der Sotheyt, vaert wel, bewijst dattet v behaecht, leeft, ende drinct.

Eynde der Sotheyt

Erasmi.

Register ofte Tafel deses Boecxkens.

A.

APollo in Delo gheboren, Folio.	15. 71
Apedia, is onuerstant.	16.
Anoia, wtsinnicheyt.	16. 18.
Alpha, ende O mega.	17.
Acarnisce Swijnen wie.	22
Aurora, veriongt.	23.
Ache.	26. 71.
Atelle.	26.
Argos.	31.
Archilochus.	34.
Aristophanes.	35.
Amphion.	38.
Aristoteles.	41.
Alle dinghen hebben twee aensien.	43.
Alle creaturen met het zijne te vreden, behaluen de mensche.	53.
Alckemisten.	60.
Anathemata, wat.	63.
Aediles, wat.	64.
Academici.	68.
Acipenser een visch, wat.	69.
Apelles.	69.
Argus.	74.
Amaricinum.	76.
Aragires, een cruyt.	82.

Aenbidden.	85.
Aerden vaten staen int openbaer, maer gulden vaten sluytmen	110.
op.	
B.	
Bacchus den wijn Godt.	16.
Brabanders, hoe ouder hoe sotter. Folio.	22.
Bacchus Beelde gheeert, hoe.	23. 24.
Bruti.	37.
Beelt eens rechten Wijsen.	47.
Bijen gheluckich.	53.
Betrouwen op dienst der Heylighen. folio.	62.
Begrauenisse.	64.
Boecken schrijuers.	78.
Bisschoppen.	99.
C.	
Comedie, wat.	24.
Cicero.	58.
Cresus.	58.
Cardinalen.	100.
Comedia, een Schouspel.	4.
Claudius wilde Godt zijn.	4.
Cumanische ezel, wat.	9.
Cruepel Smit, wie.	15.
Costelicke Cruyden.	16.
Circe, verandert menschen.	22.
Cupido, is een kint.	23. 31.
Cucurra, wat.	32.
Crijch, door Sotheyt.	34.

Cato.	37.
Cicero.	37.
Chiron.	48.
Cooplieden.	74.
Cumanischen Ezel.	76.
Coningen der Persen seer rijcke.	78.
Camarina, wat.	82.
Christus vanden Sophisten afgemaelt. Folio.	94.
Chimeram, wat.	95.
Crayen oogen wt steken.	111.
Crysippus schreef veel Boecken.	115.
D.	
Democritus bespot alle dinck.	3. 42.
Decore persone, wat.	9.
De Ape in purper, wat.	13.
Dingen van cleyner weerden.	16.
Diana.	26.
Disch dienaers	29.
Die veel haet, wort ghehaet.	30.
Demosthenes.	37.
Dit leuen een Schouspel.	45.
Diogenes.	48.
Dialectica.	51.
Dire, drie Goddinnen.	58.
Dit Boeck, waert henen wil.	68.
Duyster Weerelt.	68.
Dieuen.	75.
Dodones, wat.	80.
Drie Argumenten.	81.

Drie talen, Grieccks, Latijn ende Hebreusch.	111.
Didymus, Grammaticus.	115.

E.

Ezels langhe ooren.	14.
Echt, waer door sy bestaet.	18.
Endimion.	26.
Esopus.	31.
Elck mishaecht het zijne.	32.
Elisium, wat.	57.
Euclides.	65.
Eyghen liefde.	66.
Een arm hantwercker.	70.
Exclamatio.	95.
Edelinghen.	98.
Exodi.#22. vanden Toouenaers wtgheleyt.	115.

F.

Fabel van de Craye.	9.
Fabel vanden Ezel.	13.
Flora.	24.
Fabel vanden buyck ende leden.	38.
Forme aller dingen.	46.
Furie, wat.	61.
Fabel van Bernhardo.	63. 122.
Flatteringhe.	66.
Febris.	71.
Fabelen van twee Sterrekijckers.	81.
Fabel van eenen Haen.	108.
Fijgenhout veracht.	115.

G.

Gryllus, verkeert in een Swijn.	5.
Gorgones.	24.
Geen geselschap sonder Sotheyt.	32.
Gracchi.	37.
Ghemeynte door waen geregeert.	40.
Ghemeyn volck een groote beeste.	41.
Grammatica.	51. 76.
Gallum.	53.
Gryllus.	53.
Gigantes.	54.
Gods Woort alleen, sluyt alle monde. Folio.	68.
Gelt, het snootste.	75.
Gouden tack.	76.
Gramschap.	76.
Ghenade, hoe.	85.
Gods hoochste name.	89.
Goeden des lichaems.	121.

H.

Hercules, een sterck man.	8. 71.
Hemselfs in hemseluen soecken.	10.
Hesiodus, van de Goden.	14.
Hidone, wat.	16.
Handen toeclappen, wat.	18.
Horatius, Fabel.	19.
Hollanders, Dollanders.	22.
Heydenen Goden, zijn Sotten.	23.
Harpocrates.	27.
Houwelick gheen bestant, dan.	31.

Hinde Sertorij.	39.
Hemseluen ghenoeghen.	46.
Honden, den kinderen gunstich.	55.
Hermogenes.	65.
Heylighen eere, wat.	72.
Homerus.	78.
J.	
Juuenalis berispetal.	6.
Jupiter, sooch een Geyte.	16. 26. 71.
Jupiter, valschen raet genaemt.	24.
Jsocrates.	36.
Jlias Homeri.	78.
Juristen.	80.
In een geuoelen gaen, wat.	115.
In liefde vermengt, wat.	15.
K.	
Kolakia, Flatteringhe.	16. 25.
Komon, dronckenschap.	16.
Kinderen der Propheten, wie.	18.
Ketters te mijden, hoe.	115.
L.	
Lethe, Vergetelheyt.	16. 18.
Lucretius.	18.
Leuen, een licht.	49.
Lucianus, schimpich.	4.
Lance Palladis.	17.
Laqueum mandare.	27.
Lycurgus.	39.
Loeftuyters namen.	68.
Lucilius, Persio, Lelio.	78.

Lynceus ghesichte.	81.
Labyrinthus, een Doolhof.	81. 84.
M.	
Mydas ende Pan, wat.	8.
Minerva, een Goddinne der wijsheyt. Fol.	12. 33.
Midas Fabel.	13.
Morosophos, wat.	13.
Muse, negen Goddinnen. Folio.	14. 27. 46.
Moeder der Sotheyt.	15.
Moly, wat.	16.
Methe, is dronckenschap.	16.
Mersoponia, wat.	16.
Medea, een Toouerinnen.	22.
Momus.	25. 26.
Mercurius.	26. 71.
Megarensis wat.	34.
Marcus Antonius.	37.
Minos.	40.
Milesische maechden.	48.
Malea wat.	61.
Muylstooters.	61.
Mensche wordt met cluchten gheleyt. Fol.	69.
Menschen, blind ende droomende. Folio.	70.
Mars.	71.
Muenicken, pluymstrijckers. Folio.	74.

Menippus in de Mane.	75.
Maro, wie.	77.
Malers ende Poeten.	78.
Mathematici.	81.
Monachus, wat.	89.
Menschen sitten in duysternisse. Folio.	121.
N.	
Nepentes, een cruyt.	7. 16.
Niemant ghelooouen, dan u seluen.	18.
Niemant en liecht, <i>dan</i> elck hemseluen. Fol.	11.
Neotes, is Joncheyt.	15.
Negreton hypnon, wat.	16.
Niet weten, wijsheyt.	19.
Niemant sonder seyl.	31.
Nereus Thersites.	33.
Nestor.	33.
Numa.	40.
Nestoris ouderdom.	48.
Nireus seer schoon.	65.
Neptunus.	71.
Niet te lieghen.	84.
Nachtmael Christi.	84.
Nilo Egypti.	93.
Neiobus kinderen.	94.
Nachtuyt die vliecht.	105.
Nepiois, wat.	116.
O.	
Onnutte dinghen.	5.

Oratoren, Wijse.	12. 78.
Olympus, wat.	18.
Oude menschen, tot kinderen. Folio.	20.
Oude mannen, dronckaerts.	29.
Orpheus.	38.
Onsinnicheyt helpt den arbeyt lijden. Fol.	58.
P.	
Pallas de Goddinne der Wijsheyt.	3.
Patroon, een voorsprake.	6.
Pallas, Goddinne der consten.	15.
Panace.	16.
Philautia, eyghen liefde.	16. 33. 65.
Pythagoras.	18. 75.
Plautus van een oude man.	20. 71.
Pan.	24. 26.
Pallas.	24. 88.
Priapus.	26.
Polyphemus.	26.
Plaetse des vernufts.	27.
Plato.	27. 28. 35. 36. 41. 46. 119.
Paon.	33. 49.
Prometheus.	48.
Parce, drie Goddinnen.	49.
Princen hebben Sotten.	55.
Phedrus.	57.
Penelope.	58.
Polyphemus.	62.
Pluymstrijckers lof.	67.

Phebus.	71.
Pena.	71.
Phalaris.	76.
Poeten/Sotten.	78.
Philosophen.	81.
Prognostici.	82.
Paulus beschrijuinge.	84.
Paulus vant gelooue.	84.
Penelopes webbe weuen.	86. 99.
Pispot ghy stinct, <i>etc.</i> .	88.
Priapus fabel.	94. 108.
Peace, een bot volck.	99.
Paus Julius, Crijchgierich.	103.
Pausen.	101.
Platonis hol.	121.
Priesters der Sotheyt.	125.
Q.	
Quintus Curtius	41.
R.	
Roomsche Flatteringe.	41.
Rhetorica.	51. 65. 92.
Roomschen Ban.	102.
Rhamnusia.	105.
S.	
Spreeckwoort totten berispers.	5.
Sotheyt wort vanden Sotten gestraft. Folio.	7.
Sotheyt grijpt het volc byder nuese.	8.
Sotheyt verdraegt alle dinck.	8.
Solon, een van de seuen Wijse.	8.

Stultitia ende Moria een.	12
Sophia, beduydt Wijsheyt.	12
Sotten verwijten andere hare, <i>etcetera</i> .	13.
Sotten willen verstandich schijnen.	14
Der Sotten Camerieren.	16
Sotheyt heeftet al in hare macht.	18
Stoici, wie.	19. 57.
Sotheyt, den kinders aengeboren.	19. 27.
Sotheyt, verlanghet de ionckheyt.	22.
Satyri.	26. 56
Sylenus.	27. 43
Sonder wijf, geen blijde geselschap.	29
Sotheyt, houdt vrientschap.	30. 32
Spot Erasmi.	36
Sertori.	40
Socrates.	41. 68
Siren.	41
Sotheyt, vint konsten.	42
Sot, niet sonder schade, wijs.	41.
Spreeckwoort vander sotten geluc.	45
Seneca.	46.
Sandt meten, wat.	47.
Swarte conste, van wie.	52
Sotten vrij van misdoen.	54
S. Joris Legende.	62
Saturnius.	71
Sysiphus steen.	80
Sophisten.	80
Stentor, verre ghehoort.	81
Schoolsche woorden.	83

Spongiën, waer sy wassen.	91
Sluetels.	85
Summus, medius, <i>et</i> vltimus.	94
Satyra, wat.	105
Seianisch peert, wat.	106
Sarbona, Parijsche Schole.	108
Sophisten van de ketters.	115
Sophos, is wijs.	116

T.

Tersites, een onsien mensche.	4
Triphom hol, wat.	7
Twee Octauen, wat.	9
Tales, een Philosophe.	13
Triphon, ghenoechte.	16
Theophrastes.	36
Timon.	38
Themistocles.	39
Tantali hof.	46
Theutus.	51
Theologus.	52
Twee Goden.	72
Theologi.	82
Timotheus, een Crijchsman.	105
Tolosanichs gout, wat.	106
Teerlinck worpen, wat.	106
Tentendie Habacuc beschrijft.	114

V.

Voorhoofd rumpelen.	7
Vader der Sotheyt, wie.	14
Voester vrouwen der Sotheyt.	16

Vergheet fonteyne, wiens.	20
Voortijdighe wijsheyt, hatelick.	20
Venus, verionght.	22. 23. 71.
Vulcanus.	24. 26. 82.
Vlysse.	53
Veiouses.	71
Vorsten cleedinghe.	98.
Vierde Mane, wat.	106
Vet Swijn, wat.	107

W.

Wijsheyt, maect oudtheyt.	21
Wijsheyt, wat.	27
Wijf, wijs, is Sot	28
Wijuen, gheluckich.	28
Wijse tot den Crijch onnut.	34
Wat volck totten Crijch dient.	35
Wijse lieden, sotte kinderen.	37
Wijse onnut, hoe.	37
Wolf in de fabel.	37
Water ende vyer tegen malcanderen, <i>etcetera</i> .	42
Werelt alle dinck verdraeyt.	43
Werelts loop een Schouspel.	43
Wijse lieden hebben gheen ghekijf.	44
Wijse onlijdelic op aerden	47
Wellust tot iaghen.	60
Wellust tot timmeren.	60
Wat dit boeck meest is.	68

Z.

Zeusis	69
--------	----

Eynde des Tafels.